

**PROBLEMLİ KREDİLERİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI
ULUSLARARASI UYGULAMALAR VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

Nihal SİPAHI

Danışman

Doç.Dr. Kıvılcım METİN ÖZCAN

Uzmanlık Yeterlilik Tezi

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü
Ankara, Aralık 2003

ÖNSÖZ

Öncelikle, sadece gerek hazırlık, gerek yazım aşamasında bu çalışmanın oluşumuna lojistik destek sağladıkları için değil, tüm o uzun süreç boyunca benden dostluklarını da esirgemedikleri için Sn. Kenan ŞİMŞEK ve Sn. Sezgin ÇEVİK'e şükran duygularımı iletiyorum.

Tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Kıvılcım METİN ÖZCAN'ın değerli katkıları olmasaydı, bu çalışma gerçekleşmezdi. Üstelik dünyaya getireceği bebeğine ayırması gereken zamanını çaldığım için mahcubum. Beni mazur görmesini diliyor, çok teşekkür ediyorum.

Yılgınlığa düştüğüm her seferinde beni tekrar cesaretlendirdikleri ve bu çalışmanın hazırlanması için her türlü çalışma ortamını sağladıkları için, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürü Sayın İ. Hakkı ARSLAN ve Risk Merkezi Müdürü Sayın Fahri OKUMUŞ'a teşekkürü borç bilirim. Bana gösterdikleri anlayışa minnettarım.

Son olarak sevgili oğlum Can SİPAHİ. Herhalde çalışmanın hazırlanma süresi boyunca bir annesi olduğu gerçeğini kendine hatırlatmaya ihtiyaç duymuştur. Hakkını ödeyemem.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO LİSTESİ.....	v
EK LİSTESİ.....	vii
KISALTMA LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PROBLEMLİ KREDİLER KAVRAMI VE EKONOMİ ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	4
1.1. Problemlili Krediler Kavramı.....	5
1.2. Problemlili Kredileri Yaratıcı Etkiler.....	7
1.3. Problemlili Kredilerin Bankalara ve Ekonomiye Getirdiği Sorunlar	8

İKİNCİ BÖLÜM

PROBLEMLİ KREDİLERİ YENİDEN YAPILANDIRMA ARAÇLARI	12
2.1. Londra Yaklaşımı	15
2.2. Aktif Yönetim Şirketleri	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK KRİZ YAŞAMIŞ ÜLKELERDE ALACAKLARI YENİDEN YAPILANDIRMA ARAÇLARININ İŞLEYİŞİ AÇISINDAN TAYLAND VE MALEZYA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ	28
3.1. Ekonomik Kriz Kavramı	29
3.1.1. Krizlerin oluşum Süreci.....	30
3.1.2. Makroekonomik Krizlerin Oluşum Süreci ve Bankacılık Krizleri	

3.2. Güneydoğu Asya Ekonomik Mucizesinin Krize Dönüşme Süreci.....	35
3.2.1. Kriz Öncesi Durum	35
3.2.2. Güneydoğu Asya Ülkelerinde Krize Giden Süreç	38
3.3. Borç Yapılandırma Araçlarının İşleyişi Çerçevesinde Tayland İncelemesi	46
3.3.1. Problemler Konusunda İzlenen Yöntem	48
3.3.2. Kurumsal Borçların Yeniden Yapılandırmasında İzlenen Yöntem	52
3.3.3. Kurumsal Borçların Yeniden Yapılandırma Çalışmalarında Sonuç	64
3.4. Borç Yapılandırma Araçlarının İşleyişi Çerçevesinde Malezya İncelemesi	68
3.4.1. Problemler Konusunda İzlenen Yöntem.....	69
3.4.2. Kurumsal Borçların Yeniden Yapılandırmasında İzlenen Yöntem	75
3.4.3. Yeniden Yapılandırma Çalışmalarının Sonuçları.....	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EKONOMİK KRİZDEN ÇIKILMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR ÇERÇEVESİNDE İSTANBUL YAKLAŞIMI	88
4.1. Ekonomik Krizin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri	88
4.1.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü.....	89
4.1.2. Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Türk Ekonomisine Etkileri	97
4.1.3. Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri	102
4.2. İstanbul Yaklaşımı	104
4.2.1. İstanbul Yaklaşımı'nın Oluşum Süreci.....	105
4.2.2. Finansal Yeniden Yapılandırma Programı.....	107
4.2.3. Çerçeve Anlaşması ile Oluşturulan Kurumlar	110
4.2.4. Finansal Yeniden Yapılandırma Kapsamında Gerçekleştirilen Düzenlemeler.....	114
4.2.5. Sürecin İşleyişi	116

4.2.6. İstanbul Yaklaşımı Uygulamaları Sonrasında Bankacılık Sektörünün Durumu	119
4.3. İstanbul Yaklaşımı Uygulamalarında Son Durum, Değerlendirme ve Öneriler	123
4.3.1. Son Durum	123
4.3.2. Öneriler	124

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	129
KAYNAKÇA.....	132
EKLER	137

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo. 2.1. Banka Yeniden Yapılandırmasında Kullanılan Yöntemler	14
Tablo: 3.1. Yıllar İtibarıyla Güneydoğu Asya Ülkelerinde Ekonomik Büyüme Oranları	36
Tablo 3.2. Yıllar İtibarıyla Güneydoğu Asya Ülkelerinde Genel Bütçe Dengesi	37
Tablo 3.3. Cari İşlemler Dengesi (GSYİH İçindeki Pay).....	38
Tablo 3.4. Güneydoğu Asya Ülkelerinde Dış borçların Sektörel Dağılımı .	42
Tablo 3.5. Güneydoğu Asya Ülkelerinde tahmini Geri Dönmeyen Banka Kredileri	43
Tablo 3.6. Güneydoğu Asya Krizinin Finansal Kurumlar Üzerine Etkisi ...	44
Tablo 3.7. FRA'nın Borç Yapılandırma Çalışmalarında Yetkileri	51
Tablo 3.8. Yeniden Yapılandırma Sürecindeki Borçlar	65
Tablo 3.9. Yeniden Yapılandırması Tamamlanmış Borçlar	67
Tablo 3.10. Danaharta'nın Devraldığı ve Yönettiği TGA'lar.....	84
Tablo 3.11. Malezya'da Borç Yapılandırma Yöntemine Göre TGA'ların Dağılımı	85
Tablo 4.1. Türk Bankacılık Sektörü (Haziran 2003 itibarıyla)	90
Tablo 4.2. Bankacılık Sektöründeki Gelişmelere İlişkin Bazı Göstergeler .	91
Tablo 4.3. Çerçeve Anlaşması'nda Öngörülen Karar Nisapları	112
Tablo 4.4. Grupların Sektör Payları	120
Tablo 4.5. Bankacılık Sektörü Seçilmiş Aktif Kalemlerinin gelişimi.....	121

EK LİSTESİ

Sayfa No

Ek 1. Borçlu-Kreditör ve Kreditörler Arası Anlaşmalar.....	137
Ek 2. Sermayenin İkinci Bileşeni Kolaylıkları	139
Ek 3. FYYP Aylık Raporu.....	140

KISALTMA LİSTESİ

- ABK : Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu
- a.g.e. : adı geçen eser
- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- AYŞ : Aktif Yönetim Şirketleri
- BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
- BNM : Malezya Devlet Bankası
- BOT : Tayland (Merkez) Bankası
- CDRAC : Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Danışma Komitesi
- CDRC+ : Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Komitesi
- DİBS : Devlet İç Borçlanma Senedi
- DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
- FRA : Finansal Sistemi Yeniden Yapılandırma Kurumu
- FRAC : Finansal Sektör Danışma Komitesi
- FYYÇA : Finansal Yeniden yapılandırma Çerçeve Anlaşması
- FYYP : Finansal yeniden yapılandırma Programı
- GSMH : Gayri Safi Milli hasıla
- GSYİH : Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- HK : Hakem Kurulu
- IMF : Uluslararası Para Fonu
- İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
- KOBİ : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
- KS : Koordinasyon Sekreteryası
- LB : Lider Banka

s. : sayfa

TBB : Türkiye Bankalar Birliği

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TGA : Tahsili Gecikmiş Alacaklar

TL : Türk Lirası

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜSİAD: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

ÖZET

Son yirmi beş yılda sıkça görülen ekonomik krizler, uzmanları kriz dönemleri üzerinde daha ayrıntılı analizler yapmaya ve sorunların aşılması için öneriler getirmeye yönlendirmiştir. Kriz dönemlerinin sancılı konularından problemlili krediler, bu bağlamda ayrıcalıklı bir yere sahiptir.

Bu çalışmada öncelikle borç yapılandırma araçlarından Londra Yaklaşımı ve Aktif Yönetim Şirketlerine odaklanılmış ve Güneydoğu Asya krizi sonrasında her iki yaklaşımın Tayland ve Malezya'da nasıl uygulandığı incelenmiştir.

Bu incelemenin, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında problemlili krediler sorunuyla yüzleşmek durumunda kalan Türk ekonomisinde uygulamaya konulan ve İstanbul Yaklaşımı olarak bilinen programa yönelik değerlendirmeler yapılmasında faydalı olacağı düşünülmüştür.

Çalışma, İstanbul Yaklaşımı'nın daha etkin işlemesine yönelik önerilerle sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Problemlili Krediler, Borç yapılandırılması, Aktif Yönetim Şirketleri, İstanbul Yaklaşımı

ABSTRACT

The increase in the number of economic crisis seen in the next twenty five years, led the economical experts making more detailed analysis on the crisis period and making suggestions to overcome the problems. In this context, the non-performing loans which is one of the painful matters of the crisis period, has a privilege position.

In this study, previously we focused on debt restructuring instruments, namely the London Approach and Asset Management Corporations, and the practice experience of them in Thailand and Malaysia.

It is thought that this analysis would be beneficial to evaluate the economic program known as the İstanbul Approach, which was put into practice in the Turkish economy that had to face with the problems about the non-performing loans after the crisis in the November 2000 and February 2001 period.

The study ends with the suggestions done to help the İstanbul Approach work more effectively.

Key Words: Non-performing Loans, Debt restructuring, Asset Management Corporations, the İstanbul Approach.

GİRİŞ

Son çeyrek yüzyıldır entelektüellerin ve akademik çevrelerin sıklıkla irdeledikleri küreselleşme söyleminin en belirgin olarak gözlemlenebileceği alan kuşkusuz ekonomidir. Ülkeleri birbirlerinden ayıran sınırların her geçen gün biraz daha silikleşmesi, dünya ekonomisi üzerinde öylesine etkili olmuştur ki, günümüzde herhangi bir ülkede yaşanan ekonomik bir sorunun diğer ülkelerin ekonomilerini de, dereceleri farklı olmakla birlikte, etkilememesi düşünülemez. Bu yargıyı destekleyen sağlam argümanlara özellikle bankacılık sektörünü konu alan araştırmalar aracılığıyla ulaşmak mümkündür.

Bankacılık alanında görülen ve hem ülkeyi, hem de çevre ülkeleri zor duruma sokan krizler, ülke ekonomisindeki bir dizi eksiklik ve/veya bozulmanın sonucu ortaya çıkmaktadırlar. Makro ekonomik yapıda varolan istikrarsızlıklar, yasal düzenlemelerde yahut kullanılan tekniklerde uluslararası standartların gerisinde kalmak, bankacılık sisteminin gözetim ve denetim açısından yetersiz bir noktada bulunması ve ödemeler dengesinde görülen eksiklikler bir ülkenin bankacılık sektöründe yaşayabileceği krizlerin en açık habercileri olarak göze çarpmaktadırlar.

Banka krizlerin temel sonucu olarak faiz oranlarında olağan dışı bir yükselme ve ülkenin para biriminin değerinde de düşüş gözlemlenmektedir. Bu iki durum ise bir yandan, ülkedeki ekonomik dengeleri alt üst ederken diğer yandan bankacılık sisteminin aktif yapısının bozulmasına yol açmaktadır, çünkü makro ekonomik dengelerin bozulmasının doğal sonucu olarak reel sektörde faaliyet gösteren ve bu faaliyetlerini önemli oranda bankalardan aldıkları kredilerle yürütmeye çalışan şirketler, borçlarını ödemek hususunda zorluk yaşamakta, dolayısıyla bankaların Tahsili Gecikmiş Alacaklarında artış olmaktadır. Ekonomik yapının daha da fazla zarar görmesini engellemek adına, krizi takip eden dönemde ortaya çıkan zararın minimum seviyede tutulması, dahası zararın adil bir şekilde paylaşımının sağlanması için nitelikli politikalar üretmenin gereği vardır.

Bu gereğin sonucu olarak krizden etkilenen ülkeler, sorunu çözebilmek için farklı strateji arayışları içine girmişlerdir. Asya'da yaşanan kriz sonrasında Tayland ve Malezya'da uygulanan ve bankacılık sektörü ile reel sektörü birlikte değerlendiren yaklaşımlar bu arayışlara örnek olarak verilebilir.

Türkiye, özellikle son çeyrek yüzyıl hesaba katıldığında bankacılık krizleriyle yakından ilgili bir ülkedir. 2000 yılında yaşanan krizin etkilerinin aradan üç yıl geçmiş olmasına karşın günümüzde dahi yoğun bir şekilde hissediliyor oluşu, yürürlükteki bankacılık sisteminin ve faaliyet gösteren bankalar açısından hayati önem taşıyan problemler sorunun ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çalışma temel olarak problemler kredilere yönelik farklı yaklaşımları tartışarak ülkemizde yaşanan bankacılık krizinden nasıl çıkılabileceğine yönelik bir açılım sağlamak amacıyla taşımaktadır. Bu çerçevede birinci bölümde problemler krediler kavramı ele alınacak, sorunun tanımı, nedenleri ve ekonomik sistem içindeki önemlerine ait kısa bir değerlendirme yapılacaktır.

İkinci bölümde ise Londra Yaklaşımı ve Aktif Yönetim Şirketleri olmak üzere yeniden yapılandırma araçlarının genel bir tanımı yapılarak bankacılık krizlerinde ortaya çıkan zararın asgari düzeye indirmek için kullandıkları yöntem hakkında genel bir bilgi verilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise ikinci bölümde sözü edilen yeniden yapılandırma araçlarının uygulama örneklerinin incelenmesine ayrılmıştır. Bu amaçla, Tayland ve Malezya gibi her iki yaklaşımı karşılaştırma olanağı veren iki ülke seçilmiştir. Gerek karşılaştırmalar sırasında, gerek ülkelerde yaşanan sürecin gelişimi açıklanırken mümkün olduğunca nitel ve nicel verilerin kılavuzluğuna baş vurulacaktır.

Sorunun Türkiye boyutu ise dördüncü bölümde tartışılacaktır. Bu bölümde, Türk bankacılık sistemine yöneltilecek genel bir bakışın ardından İstanbul Yaklaşımı tartışmaya dahil edilecek ve söz konusu yaklaşım çerçevesinde gerçekleştirilen düzenlemeler incelenecektir.

Bu çerçevede özellikle İcra ve İflas Kanunu'nda yapılan değişiklikler üzerinde durulacak ve bu değişikliklerin İstanbul Yaklaşımının uygulama sürecini nasıl etkileyeceği tartışılacaktır.

Bankacılık krizlerine yönelik her üç yaklaşımın da incelenmesinin ardından bir sonraki bölüm önerilere ayrılmıştır. Genel bir değerlendirmenin sonrasında çalışmanın bütününe analizine olanak tanıyan sonuç bölümüyle çalışmamız sona erecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PROBLEMLİ KREDİLER KAVRAMI VE EKONOMİ ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde, problemlı kredilerin bankacılık sektörü açısından önemi gösterilmeye çalışılacaktır. Bunun için öncelikle problemlı krediler kavramı incelenecek ve Türk Bankacılık Mevzuatı açısından ana hatlarıyla genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır. İkinci bölümde bir kredinin hangi koşullarda problemlı hale geldiği hususu üzerinde durulacak ve son olarak problemlı kredilerin genelde ekonomide, özelde bankacılık sektöründe yol açtığı sorunlar tartışılacaktır. Böylelikle problemlı kredilerin ekonomik krizlerin oluşum sürecindeki etkileri gösterilmeye çalışılacaktır.

Finansal hizmetler sektörü, finansal kurumlar, finansal piyasalar ve finansal araçlar olmak üzere üç temel bileşenden oluşmakta, ekonomik yapı ve ilişkiler sisteminde sahip olduğu bağlantılar nedeniyle de kilit bir konumda bulunmaktadır. Bu sistem içinde bankalar, üstlendikleri işlev itibarıyla hayati bir önem arz etmektedirler. Ekonomiye likidite aktarmak, Merkez Bankası'nın para politikalarına yardımcı olmak, ödeme hizmeti sistemi veya mekanizması sunmak gibi üç ana fonksiyonunun yanı sıra bankalar, gerek kendi özkaynaklarından elde ettikleri, gerek yabancı kaynaklardan sağlamış oldukları fonları, fona ihtiyaç duyan kişi ve kurumlara kredi olarak sunarak, finansal sistem içinde önemli bir aracılık işlevini yerine getirmektedirler. Üstlendikleri aracılık misyonu gereği muhatap oldukları kesimler arasında güven unsurunun oluşmasında da önemli pay sahibidirler.

Türkiye'de sermaye piyasalarının yeterince gelişmediği noktası hesaba katıldığında bankaların üstlendiği sorumluluk yükünün bir kat daha arttığını iddia etmek mümkün görünmektedir, çünkü bu kurumlar şirketlerin

fon ihtiyaçlarını karşılama işlevini gören yegane kurum olarak belirmektedirler.

Bundan dolayı da, yaklaşık yirmi yıldır sonu gelmez krizler zinciri sebebiyle ciddi tehlikelerle yüzleşmek durumunda kalan ülke kaynaklarının akılcı kullanımını sağlamak noktasında bankalar, kredi politikalarını daha dikkatli bir şekilde ele almak durumundadırlar. Ülkemizde TGA'ların ulaştığı boyut dikkate alındığında, bankaların izlediği kredi politikalarının başarısız olmasının temelde iki önemli nedeni bulunmaktadır. Öncelikli olarak, bankalar kredi sağlama evresinde objektif kriterler oluşturmada yetersiz kalmakta, ikinci olarak ise, verilen kredilerin geri dönmemeleri olasılığını hesaba katarak, bu türden durumlarda görülebilecek zararın asgari düzeyde tutulmasına yönelik kredi analizleri uygulayamamaktadırlar. Avrupa Birliğine uyum süreci çerçevesinde Türk Bankacılık sisteminde değişiklikler yapılmasının gündeme gelmesinde, söz konusu iki eksiklik büyük önem taşımaktadır.

1.1. Problemlı Krediler Kavramı

Problemlı krediler, sorunlu varlıklar (distressed asset) tanımının içinde yer alırlar. Borcun sahibi tarafından borçtan kaynaklanan yükümlülüklerin zamanında yerine getiril(e)mediği tahvil, bono, kredi gibi borç araçları ile birlikte ekonomik ortamdaki beklenmedik dalgalanmalar sebebiyle kayda değer oranda değer yitimine uğrayan gayri menkuller ve alacaklar da sorunlu varlıklar nitelemesi kapsamında değerlendirilebilirler.

Sorunlu varlıklar kavramının bir alt başlığı olarak problemlı krediler, banka ile borçlu arasında yazılı bir taahhüt sonucu oluşan geri ödeme anlaşmasının önemli oranda bozulması neticesinde gerek anapara, gerek faiz tahsilatında bir gecikme durumunun doğduğu ve dolayısıyla zarar olasılığının belirlediği kredileri tanımlamak için kullanılır.

Bankalarla müşteri durumundaki kişi ve kurumlar arasında düzenlenen bir anlaşma ile kredi kullandırma işlemi başlar. Bu işlemin üç farklı sonucu olabilir:

- i. Bankanın muhatabı olan müşteri, yükümlülüğünü, kredi sözleşme şartları gereğince yerine getirir ve banka borcu tahsil etmiş olur.
- ii. Sözleşme sonrasında müşterinin ekonomik durumunda beklenmedik değişimler ortaya çıkar, kredi şartları ve kredinin geri ödenmesi planı hem bankayı, hem de müşteriyi memnun edecek şekilde yeniden planlanır.
- iii. Müşteri, bankadan almış olduğu krediyi sözleşme şartlarına uygun bir şekilde geriye ödeyemez ve böylelikle kredi, problemlili hale gelmiş olur.

Üçüncü durumun işaret ettiği anapara ve faiz ödemeleri noktasında sorun yaşandığı durumlar haricinde de bir kredinin problemlili olarak nitelenmesi mümkündür. Anapara ve faiz ödemeleri hususunda bugün için bir sorun görünmemekle birlikte, eğer söz konusu kredi için bir risk olasılığı belirmiş, gelecekteki ödemelerin yapılmayacağına ya da geciktirileceğine yönelik bir şüphe oluşmuşsa kredi, yine problemlili krediler kategorisi kapsamında ele alınmalıdır (Bekçioğlu, 1986, s. 45-46).

Türkiye’de, problemlili krediler konusundaki uygulamaları standart hale getirmek, bir kredinin hangi nitelikleri taşıdığında problemlili olarak nitelenebileceğini açığa kavuşturmak ve izlenecek prosedürde bir eşgüdüm sağlamak için BDDK tarafından 30.06.2001 tarihinde “Bankalarca Karşılıklı Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik” yayımlanmıştır¹. Bu

¹ 4389 sayılı Bankalar Kanununun 3. maddesinin (11) numaralı ve 11. maddesinin (12) numaralı fırcası hükümlerine göre hazırlanan bu Yönetmeliğe göre; borçlunun özkaynakları veya verdiği teminatların borcun vadesinde ödenmesinde yetersiz kaldığı ve/veya kredinin anapara veya faizinin veya her ikisinin ödenmesi gereken tarihten veya vadesinden 90 günden fazla geçtiği halde ödenmemiş olduğu kredi ve diğer alacaklar üçüncü grup krediler (tahsil imkanı sınırlı krediler ve diğer alacaklar) olarak değerlendirilir. Muhtemel şartlarda geri ödenmesi veya

Yönetmelik aracılığıyla bankaların problemlı kredıleri takip ederken nasıl bir prosedür izleyeceği karara bağlanmıştır.

Karşılıklar Kararnamesi uyarınca anapara ve/veya faizin vadesinden ya da ödenmesi gereken tarihten itibaren 90 (doksan) gün geçmiş olmasına karşın tahsil edilemeyen alacaklar, üçüncü, dördüncü veya beşinci grup krediler veya diğer alacaklar sınıfı kapsamında değerlendirilirler ve donuk alacak olarak tanımlanırlar. Eğer bir müşteri ile banka arasında birden fazla kredi kullandırma ilişkisi söz konusuysa ve müşterinin kullanmış olduğu kredilerden bir tanesi donuk alacak tanımlaması içinde ise, bu müşterinin diğer kredileri de donuk alacak sınıflaması kapsamında ele alınır. Donuk alacak olarak nitelenen ilk kredinin anapara ve faizinin tamamen ödendiği durumlarda ise diğer kredi borçları, kendi nitelikleri itibariyle donuk alacak olarak tanımlanmalarını gerektirir koşullar oluşmadığı sürece, diğer gruplar altında sınıflandırılırlar.

1.2. Problemlı Kredileri Yaratan Etkenler

Problemlı kredileri yaratan sürece göz atıldığında, bu kredilerin oluşumunda rol oynayan etkenlerin, iki ana başlık altında incelenmesinin mümkün olduğu görölmektedir:

- 1) İç Etkenler
- 2) Dış Etkenler

İç Etkenler ifadesi, bir kredi kullandırma/geri ödeme ilişkisi içinde bulunan iki tarafın (banka ve müşteri) yetersizlikleri sonucu kredinin problemlı hale geldiği durumlar için kullanılmaktadır. Bu tanım gereği, İç Etkenlerin de

---

tasfiyesi muhtemel görölmeyen ve/veya kredinin anapara veya faizinin veya her ikisinin ödenmesi gereken tarihten veya vadesinden 180 günden fazla geçtiği halde ödenmemiş olduğu kredi ve diğer alacaklar dördüncü grup krediler (tahsil imkanı şüpheli krediler ve diğer alacaklar) olarak değerlendirilir. Tahsil edilmesinin mümkün olmadığı düşünölen ve/veya anapara veya faizinin veya her ikisinin ödenmesi gereken tarihten veya vadesinden 1 yıldan fazla zaman geçmiş olduğu halde ödenmemiş olduğu kredi ve diğer alacaklar beşinci grup krediler (zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar) olarak değerlendirilir.

bankalardan kaynaklanan nedenler ve firmaya ilişkin nedenler olmak üzere iki alt başlıkta ele alınması gerekmektedir.

Bir banka, kredi istihbaratı, teminat alınması ve kredinin yönetilmesi konularında yetersizlik göstererek problemlı kredilerin oluşumunda pay sahibi olabilir.

Firmaya ilişkin nedenler ise genel olarak, yönetim, pazarın durumu, firmanın finansal yapısı ve firmanın kredi kullanmasını gerektiren ürünün niteliği ile ilintili noktalarda ortaya çıkacaktır.

Dış Etkenler ise kredi ilişkisinde bulunan tarafların iradelerinden bağımsız olarak gerçekleşen çevresel nedenleri tanımlamaktadır. Ekonomik, politik, teknolojik ve doğal değişimlerin sebep olduğu sorunlar neticesinde kredilerin problemlı duruma gelmesi bu başlık altında değerlendirilebilir (Takan, 2001, s. 447).

Problemlı kredilerin oluşumunda adı anılan tüm etkenler belli ölçüde rol oynamaktadırlar, fakat Dış Etkenler sonucu kredilerin problemlı duruma gelmesi ekonomik açıdan daha büyük sorunların belirmesine neden olmaktadır. Çünkü İç Etkenlerin tesiriyle oluşan problemlı krediler çokluk bireyseldirler ve gerek ekonominin, gerek krediyi kullandırmış olan bankanın genel durumu üzerinde kayda değer bir değişime sebep olmazlar. Oysa Dış Etkenler, piyasanın genelini etkilemekte ve dolayısıyla ekonomi üzerinde, bankacılık sektörü üzerinde yıkıcı sonuçlara yol açacak kertede etkili olmaktadır.

Bunun için de bankacılık sektörünün, olağan dışı dönemlerde uygulanacak stratejiler üzerinde durmasının gereği vardır.

1.3. Problemlı Kredilerin Bankalara ve Ekonomiye Getirdiği Sorunlar

Yukarıda da ifade edilmiş olduğu gibi, problemlı kredilerin oranında görülen artış yalnızca bankacılık sektörünü zarara uğratmakla kalmaz, ülke

ekonomisi üzerinde de olumsuz etkiye sahiptir. Bu etkilerin olası en düşük zararlarla atlatılmadığı durumlarda bir krizin bir başka krizi doğurduğu kısır döngünün ülkeyi bir kargaşa ortamına sürüklemesi kaçınılmaz olacaktır.

Bankacılık sektöründeki genel eğilime göre, takipte olan kredilerin toplam kullanılan krediye oranının yüzde 5'i aşmadığı durumlar olağan karşılanmakta, bu oranın artmasıyla birlikte banka için de riskin arttığı kabul edilmektedir (Takan, 2001, s.446).

Bankaların problemleri krediler dolayısıyla karşı karşıya gelebileceği sorunları ekonomik ve psikolojik olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutmak mümkündür:

- i. **Ekonomik Sorunlar:** Yasal düzenlemeler, bankaların problemleri kredilere yönelik gösterecekleri tutumu belirlemiştir ve belirli bir süre içinde tahsil edilmeyen krediler için kredinin süresi ve karşılık olarak gösterilen teminatlar göz önünde bulundurularak bir karşılık ayırma zorunluluğu vardır. Dolayısıyla kredilerin TGA (Tahsili Gecikmiş Alacaklar)'ya dönüşüm oranında ortaya çıkacak bir artış, problemleri kredilere ayrılan karşılıkları arttıracak ve gelirlerini azaltacak dolayısıyla özkaynaklarını da olumsuz etkileyecektir. Bu durum da bankaların kaynaklarını gelir getirici alanlara plase etmesini engellerken, diğer yandan TGA (Tahsili Gecikmiş Alacaklar) oranında oluşacak yükselme bankanın zararını arttıracak ve iflasına neden olabilecektir. Dünya ekonomik bunalımını takiben Türk bankacılık sisteminde yaşanan iflas olayları buna örnektir, çünkü söz konusu iflaslar büyük ölçüde Türk bankalarının kredilerinin TGA'ya dönüşüm oranındaki hızlı artıştan kaynaklanmıştır. Bunun yanında problemleri kredilerin takibinin, bankaların idari giderlerinde bir artışa sebep olması da ekonomik sorunlar kalemi kapsamında değerlendirilebilir.

- ii. **Psikolojik Sorunlar:** Psikolojik sorunlar iki şekilde ortaya çıkabilir. Birincisi, banka yönetimi ile ilgilidir. Banka yöneticileri problemlı kredilerin takibi için zaman ve efor sarf etmek zorunda kalacaklarından bankanın durumunun daha iyi bir duruma getirilebilmesi için gerekli çabayı göstermekte yetersiz kalacaklardır. İkinci olarak ise bir bankada problemlı kredilerin yüksek oranda seyir göstermesi, müşteri gözünde bankanın itibarını zedeleyecektir. Bankanın imajında görülen bu olumsuzluk nedeniyle müşteri kaybı yaşanacak, bankanın büyümesi ve gelişmesi konusunda sorunlar yaşanacaktır.

Problemlı kredilerin ülke ekonomisine getireceği sorunlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- i. **Maliyet enflasyonu yükselir:** Problemlı krediler, bankaların kar oranında bir düşüş yaşanmasına neden oldukları için bankalar, kredilerin faizini yükseltmek durumunda kalırlar. Bazen kaynak maliyeti düşmüş olsa bile kredi faizlerini aşağı çekemezler. Dolayısıyla da maliyet enflasyonunda belirgin bir artış gözlemlenir.
- ii. **Vergi gelirleri düşer:** Problemlı krediler sebebiyle bankaların kârları azalır, kredi maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle de firmaların kârlarında bir eksilme söz konusu olur. Bu ikisinin doğal sonucu olarak da devlet, daha az vergi almak durumunda kalır.
- iii. **Piyasa olumsuz etkilenir:** Problemlı kredilerin oranında görülen artış, bankaların iflası sonucunu doğurabilir. Bu durum gerek mevduat sahiplerini, gerek kredi kullananları ve kullandıranları olumsuz olarak etkileyecektir. Piyasa üzerinde görülmesi olası bir şok etkisi, finansal açıdan sorunsuz olan bankalarda bile sorun yaşanmasına yol açabilir.

- iv. **Üretim ve istihdam konularında sıkıntı yaşanır:** Banka(lar)daki problemlili kredilerin artması sonucu banka, üretim, istihdam gibi konularda kredi kullanmak için piyasadan gelen talebi karşılamakta güçlük çekecektir. Böylelikle de ülke ekonomisi zarar görecektir.

Görüldüğü üzere problemlili krediler, hem bankacılık sektöründe hem de ülke ekonomisinde kayda değer sorunlar yaşanması için gerekli ortamı hazırlamaktadırlar. Kaldı ki, bu krediler banka krizlerin yol açmakta, banka krizleri de ülkede bir ekonomik krizin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu sebepten dolayı problemlili krediler sorununun üstesinden gelecek çözümlerin araştırılması gereklidir.

İKİNCİ BÖLÜM

PROBLEMLİ KREDİLERİN YENİDEN YAPILANDIRMA ARAÇLARI

Bir ülkede meydana gelen banka krizlerini takip eden süreçte bankaların bilançoları bozulmakta ve Tahsili Gecikmiş Alacakların maliyetinde telafisi güç artışlar gözlemlenmektedir. Bunun için de devletler, sorunlu varlıkların piyasaya getirdiği yükün hafiflemesine imkan tanıyacak, dolayısıyla yaşanan krizlerin etkisini minimuma indirecek ve sisteme duyulan güveni arttıracak yöntemler araştırmak ve uygulamak durumundadırlar. Sözün gelişi 1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik buhran sonrasında yaşanan sorunları çözebilmek için devlet merkezli bir ekonomi anlayışını öne çıkaran politikalar izlenmiştir. 1980'li yıllardan sonra ise sorunlara serbest piyasa ekonomisi anlayışı içinde çözümler aramak tercihi ağırlık kazanmıştır. Devletin yeniden yapılandırma sürecinde izlediği politikalara göz atıldığında genel eğilimin makro ekonomik çözümlere yönelmek, bankacılık sistemini ve denetimini gözden geçirmek ve yasal düzenlemelerin yol göstericiliğine başvurmak şeklinde belirdiği görülür.

Ekonomik krizlerin ertesinde mali açıdan sorun yaşamaya başlayan reel sektör şirketlerinin etkinliklerini sürdürmesi olanağını sağlayacak sistemli borç yapılanma çalışmaları özellikle Güneydoğu Asya Krizinin ardından güncellik kazanmıştır.

Yapılandırma çalışması, şirketin iflasla sonlanmasını engelleyerek mali açıdan düştüğü sıkıntının giderilmesini hedefler. Genelde bu girişim, şirketin ana bankası tarafından üstlenilir, fakat bazı durumlarda şirketin kurtulmasıyla çıkar sağlayacak olan hissedarlar, şirketin ihraç etmiş olduğu bono sahipleri, müşteriler de bu durumun hallinde nispi katkıda bulunabilirler.

Şirketin muhtemel kurtarıcılarının üzerine düşen ilk görev, şirketin ticari hayatını sürdürmesine imkan sağlayacak maddi kaynakları elinde bulundurduğunu göstererek katılımcılara ve müşterilere güven telkin etmek yolunda olmalıdır. Sorunun bu safhasında, yeniden yapılandırmanın gereğine inanan alacaklılar da şirketin ek kaynak ihtiyacı duyduğu durumlarda, şirketin borçlanma imkanlarını kullanmasına izin verirler.

Görüldüğü üzere bu acil yardım planı, şirketin uzun vadeli olasılıkları değerlendirme imkanı bulduğu bir ara dönem olarak değerlendirilebilir. Şayet şirketin varlığını sürdürme olasılığının bulunduğuna yönelik veriler elde edilirse, alternatif mali yardım arayışına gidilir. Alacaklıların faiz ödemelerinin bekletilmesi, kredi vadelerinin uzatılması, borç özkaynak dönüşümü gibi önlemler bu safhada düşünülebilir.

Problemlili kredilerin yeniden yapılandırılması, bankaların yeniden yapılandırılmasında kullanılan yöntemlerden biri olan “Yapısal Araçlar”ın içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bankaların yeniden yapılandırılmasını hedef alan programlar genel itibariyle iki ana hedefe ulaşmayı amaç edinirler: 1) Bankacılık sisteminin ödeme gücü ve karlılığının iyileştirilmesi neticesinde finansal yapıyı daha sağlıklı bir hale getirmek ve 2) Bankacılık sisteminin aracılık kapasitesini ve bankacılık hizmetlerinin ekonomik aktiviteler içindeki oransal payını arzu edilir düzeye çekmek (Dziobek, Pazarbaşıoğlu, 1997, s. 7).

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasında kullanılan araçların üç başlık altında incelenmesi mümkündür: i) finansal araçlar ii) operasyonel araçlar ve iii) yapısal araçlar. Genel olarak finansal araçlar anlık ve geçici önlemleri kapsamaktadır ve bankalara dolaysız olarak yapılan mali transferleri içerir. Operasyonel araçlar ise yönetim, banka etkinliği ve bankanın kârlılığına yönelik önlemler olarak nitelenebilir. Sektörel düzeydeki sorunların altında yatan gerekçelerle rekabetin geliştirilmesine yönelik uygulamalar ise yapısal araçlar aracılığıyla izlenir. (Dziobek, 1998, s. 8). Sözü edilen bu üç unsurun etkileşim içinde kullanılması ve birbirlerini

tamamlayıcı bir şekilde kullanımı, bankaların yeniden yapılandırılması sürecinin hızlanmasının yanında daha başarılı bir sonuç elde edilmesine olanak tanıyacaktır.

Sözü edilen her üç aracın bütünleştirici bir şekilde kullanıldığı durumlarda dahi başarısızlık riski bulunmaktadır. Bunun içindir ki, bu önlemleri uygulayacak ve denetleyecek bir kurumun ve hem siyaset alanında hem de bürokraside alınacak önlemleri uygulama yetisine sahip bir kadronun varlığı, dahası, oluşturulacak bu kurumun icraatlarını destekleyecek bir siyasi iradenin bulunması ve hepsinin ötesinde ülkenin yargısının bağımsız olması gibi etkenler başarı olasılığının artmasında ve eksilmesinde etkili olacaktır.

TABLO. 2.1. BANKA YENİDEN YAPILANDIRILMASINDA KULLANILAN YÖNTEMLER

Finansal Araçlar Bankalara acil finansal destek	Merkez Bankası Likidite Desteği
	Devlet Garantisi
	Devlet Desteği (tahvil, ödenek, kredi vb)
	Özel Pay Senetleri ve Tahvil ilavesi
Operasyonel Araçlar Yönetişim ve Etkinliğin Artırılması	Sermaye ilavesi, Yönetim değişikliği,
	Etkin personel alımı, Yabancı bankaların sisteme girişi
Yapısal Araçlar Rekabetin Geliştirilmesi	Tasfiye, Birleşme/ Ayırma ve Küçülme,
	Aktif Yönetimi, Borç Yeniden Yapılandırması,
	Özelleştirme, Teşebbüslerin yapılanması

Kaynak: Dziobek, 1998, s. 9.

Bu bölümde Bankaların yeniden yapılandırılması aşamasında kullanılmakta olan iki aracın tanıtılmasına çalışılacaktır. Bu araçlardan birincisi kurumsal borçların karşılıklı rıza ile çözülmesine imkan tanıyan Londra Yaklaşımı, diğeri ise finansal kurumların aktiflerini yönetme ilkesini öne çıkartan Aktif Yönetim Şirketleridir.

2.1. Londra Yaklaşımı

İngiltere ekonomisinde 1970'li yılların ortalarında görülen yüksek enflasyon neticesinde bir durgunluk yaşanmıştır. Her geçen gün hacmi genişleyen takipteki krediler sorununa çözüm bulmak amacıyla ticari bankalar, kredi takip birimleri oluşturmuşlar ve borçların yeniden yapılanmasını sağlamaya çalışmışlardır. Ne var ki, söz konusu yıllar itibariyle yasa gereği düzenlemeler yapılmamış olduğu ve kredi takip birimlerinin faaliyetlerinin yürütülmesine yönelik yeterli veri bulunmadığı için İngiltere Merkez Bankası, kredi borçlarının yeniden yapılandırılmasına olanak tanıyan fakat bir bağlayıcılık taşımayan bir kurallar bütününe uygulanmasının yolunu açmıştır. Bu uygulamalar kuramda "Londra Yaklaşımı" olarak adlandırılmaktadır.

Londra Yaklaşımının temel hedefi, gerek bankalara, gerekse diğer alacaklı kurumlara problemleri krediler sorunu ile karşı karşıya geldiklerinde nasıl bir prosedür izlemeleri gerektiğine dair bir açılım sağlamaktır. Fakat, yukarıda da değinildiği üzere kanuni bir temel söz konusu olmadığı için Merkez Bankasının kuralları ancak tavsiye niteliği taşımaktadırlar.

Bankalar ve bankaların sorun çerçevesinde ilişkili bulunduğu taraflar bu yaklaşımda kendi çıkarlarının gereği doğrultusunda hareket etmektedirler. Ne var ki, Londra Yaklaşımında bankaların ve alacaklı kuruluşların zarara uğramasının engellenmesi çabası, ekonomik açıdan sıkıntı yaşayan firmaların durumunu göz ardı etmektedir. Nitekim alacaklıların alacağından kaynaklanan zararı telafi edilirken borçlu şirketin varlığını sürdürmesi garanti altına alınmış değildir. Kaldı ki, düzenleyici otoriteler sürece müdahalede bulunmamaktadırlar. Bu nedenle de Londra Yaklaşımına uygun çözümlerin ekonomik piyasada göstereceği etkinin uzun ömürlü ve başarılı olabilmesi için sürece geniş bir katılımın sağlanması ve "gönüllülük" esasının yerleşmesi hayati önem taşımaktadır.

İngiltere Merkez Bankasının öneri mahiyetinde değerlendirilebilecek kararlarına göre alacaklı konumunda bulunan bankalar ve diğer taraflar ile borçlu konumundaki şirketler arasında yapılması olası görüşmelerin koordinasyonu gerekmektedir. Bu koordinasyon görevinin bankalar tarafından yürütülecek olmasında özellikle iki gerekçeye dikkat çekilmektedir:

- i. Şirketin sahip olduğu borç yükü nedeniyle gereksiz yere iflasa sürüklenmesinin önüne geçilmesi suretiyle istihdam ve üretim kapasitesini korumak,
- ii. Yeniden yapılanma sürecinin başarısızlık riskini alt düzeyde tutmak amacıyla şirketlere mali destek sağlamak (Kent, 1991, s.3).

Yukarıda sözü edilen gerekçelerle İngiltere Merkez Bankası, kriz döneminde şirket yapılandırma sürecinde aktif bir rol üstlenmeyi gerekli bulmuştur. Genel olarak yasada Merkez Bankalarının inisiyatif ve yetki alanlarının konu edinen maddelere göz atıldığında bu durumun olağan olarak değerlendirilebilmesi mümkün görünmemektedir. Konu Türkiye açısından ele alınacak olursa, Hazine yahut Sanayi ve Ticaret Bakanlıklarının böylesi bir rol üstlenmesi kuramsal bazda anlaşılabilir. Ne var ki, İngiltere Merkez Bankasının öznel konumu böylesi bir farkın oluşmasında etkili olmuştur. Çünkü, İngiltere Merkez Bankasının görev alanı anayasal düzlemde açık bir şekilde tanımlanmamış olup, bankanın icraatlarında bu esnekliğe imkan vermiştir.

Açıktır ki, kurumsal borç yapılandırma çalışmalarına devletin doğrudan müdahale etmesini mümkün kılan böylesi bir yaklaşım, 1930'lu yılların devletçi ekonomi anlayışını hatırlatır niteliktedir. Bu kararların alındığı 1970'li yılların ikinci yarısı itibariyle İngiltere'de serbest piyasa ekonomisinin işlerliğini arttırmaya yönelik girişimler, borç yeniden yapılandırma sürecine devletin dolaylı müdahalesine dair çabaları geçersiz kılmıştır. Fakat diğer yandan, bu çalışmaların gerek kuramsal açıdan, gerek pratik açıdan olumlu

sonuçlar doğurduğu gerçeği yadsınamaz. Çünkü, daha sonraki dönemde başka lkelerde yaşanan problemlili kredilere yönelik sorunların aşılması için sürdürülen zm arayışları sırasında bu anlayışların yol göstericiliğinden faydalanılmıştır. Kaldı ki, 1970’li yıllarda otoritelerin önünde bir engel olarak beliren altyapı ve kadro eksikliği sorunu da aşılmış bulunmaktadır.

1980’ler İngiltere ekonomisinin uzun vadeli büyüme eğilimi içine girdiği yıllar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Pek çok şirketin yatırımlarını finanse edebilmek için gerek duydukları kaynağı, kısa veya orta vadeli banka kredilerini kullanmak yoluyla karşılama tercihine yönelmesi piyasadaki kredi hacminin yükselmesi sonucunu doğurmuştur.

Bu on yıllık dönemin ikinci bölümünde İngiltere ekonomisi belirgin bir büyüme göstermiş, 1985 ve 1986 yıllarında İflas Yasasında uzun yıllardır beklenen değişikliklerin de yapılmasıyla birlikte şirket borçlarının yeniden yapılandırılmasında gönüllülük ilkesinin işlerlik kazanmasının n açılmıştır. Ne var ki bu düzenlemelerle birlikte alacaklılara, özellikle de bankalara, tanınan veto hakkı ve firmalarda yönetim değişikliğini belirleyen yasaların yürürlükte olması, İflas Yasasında düzenlenen değişikliklerin yeterince olumlu sonuç vermesini engellemiştir.

1980’li yılların sonuna gelinmesi ile birlikte İngiliz ekonomisinin vermiş olduğu tehlike sinyalleri ise yalnızca reel sektörde faaliyet gösteren şirketler için değil, bankalar için de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Özellikle, zaten hacmi gereğinden fazla yükselmiş olan kredilerin varlığı, dahası bu kredilerin geri dönüşünde yaşanmaya başlanan sıkıntılar, bankaların kredi konusunda risk altına girmesi ile neticelenmiştir. Bundan dolayı da piyasada faaliyet gösteren bankalar, reel sektördeki müşterilerine kullandırmış oldukları kredileri geri çağırmaya başlamışlar ve kredilerin vadelerinde yeni ayarlamalar yapmak yolunu seçmişlerdir. Doğal olarak bu durum, reel sektördeki şirketlerin ekonomik açıdan sıkıntı yaşamalarına sebep olmuştur.

Risk olasılığının ciddi derecelere ulaşmasıyla beraber İngiltere Merkez Bankası, önceki yıllarda üzerinde durulan borç yapılandırma uygulamalarının gözden geçirilmesi noktasında yoğunlaşmıştır. 1990 sonrasında borç yapılandırma çalışmalarının nasıl bir prosedür izleyeceğine yönelik, Merkez Bankası ve bankalar arasında resmi nitelik taşımayan görüşmeler ve çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu görüşmelere ve çalışmalara katılan bankaların piyasa içerisindeki konumlarının farklılaşması sorun doğurmuş ve bankalar arasında menfaat ilişkilerinin nasıl düzenleneceği, hem büyük bankaların hem de büyük bankaların çıkarlarının nasıl bir yöntem izlenerek dengeleneceği sorunu tartışmaların merkezinde yer almıştır.

Uzun süreli tartışmaların neticesinde İngiltere Merkez Bankası ve Bankacılar Birliği arasında mutabakat sağlanmış ve kurumsal borçların yapılandırılmasının niteliği ve sürecin ne şekilde işleyeceğini karara bağlayan bir metin kaleme alınarak kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. (Eylül 1996'da açıklanan bu metin "Londra Yaklaşımı"nın temel ilkelerini belirlemektedir.) Böyle bir açıklamanın kamuoyuna sunulmasıyla resmi bir nitelik taşımayan bu kararlar aracılığıyla yasal bir müdahale yahut denetim riski ortadan kaldırılmak istenmiştir. Dahası, böylelikle yabancı bankaların katı bir biçimde belirlenmiş kararları mahkeme kararları ile bozması riski ortadan kaldırılmıştır.

İngiltere Merkez Bankasının bu dönemde uyguladığı stratejilere göz atıldığında, bankanın geçmiş yıllara nazaran borçların yeniden yapılandırılması işleminde sorunlu şirketlerle kurmuş olduğu irtibatın sınırlandığı görülmektedir. Banka daha çok, alacaklı konumunda olan bankalar ve borçlu konumundaki şirketler arasındaki görüşmelerin mutabakatla sonlanmasını hızlandıran bir katalizör işlevi üstlenmektedir.

Yaşanan bu süreçle birlikte, daha önceki uygulamaları da hesaba katıldığında piyasada pratik bir karşılığı da bulunan Londra Yaklaşımı açıklık kazanmıştır. Firmalara ait borçların yeniden yapılandırılması sürecinin nasıl

işleyeceğine yönelik genel bir çerçeve oluşturulmakla birlikte, bu yaklaşım tarafından, izlenmekte olan ilkelerin esnek ve piyasa istekleri doğrultusunda gelişmeye açık olması da katılımcılar tarafından ilke olarak benimsenmiştir.

Londra Yaklaşımı, kredi kullandıran unsurlar arasında borç yapılandırma çalışmaları esnasında ortaya çıkabilecek koordinasyon ve çıkar çatışmalarının İflas Yasası hükümleri gereğince çözüme kavuşturulması gerektiğini belirtmiştir. Fakat diğer yandan, kurumsal borç yapılandırma uygulamaları sürdürülürken hali hazırdaki yasal prosedürlerin getireceği sınırlamaların engelleyiciliğini de ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Bu çerçeve içinde dikkatin şu üç noktaya yönelmesine özen gösterilmiştir:

- i. Uzun vadede yaşadığı ekonomik sıkıntıların üstesinden gelebilecek durumda olan şirketlerin, yaşadığı kısa vadeli sorunlar sebebiyle gereksiz yere tasfiye edilmesinin önüne geçilmesi,
- ii. Şirketin yeniden yapılandırma süreci devam ederken, bir bölüm alacaklının diğer alacaklılar aleyhine tutum takınarak onların maliyetini arttırmaları sonucunda, şirketin yeniden yapılandırmasının sakıncalı hale gelmesini engellemek,
- iii. Bir şirketin, iflas etmiş ya da iflas etmesi olası şirketlerle birlikte değerlendirilmesi sonucu, söz konusu şirket için yeniden yapılandırma sürecinin gereğince işletilememesi sorununu aşmak (Brierly, Vlieghe, 1999, s. 173)

Şirketlerin ciddi bir finansal sorunla karşı karşıya geldiklerinde, gerek bankaların, gerek diğer kredi kullandıran kurumların nasıl bir prosedür izleyeceğine yönelik genel bir çerçeve sunmakta olan Londra Yaklaşımı, kanun koyucu tarafından tanımlanmış değildir ve dolayısıyla yasal bir statüsü bulunmamaktadır. Bunun için de İngiltere Merkez Bankasının ekonomik piyasada faaliyet gösteren bankaları denetlemek suretiyle üstlendiği görevle,

bu yaklaşım içerisinde üstlendiği rol arasında bir ayrım bulunduğunu görmenin gereği vardır. Çünkü İngiltere Merkez Bankasının, Londra Yaklaşımı çerçevesinde, ne kredi alacağı bulunan bankalar, ne de kredi borçlusu konumundaki firmalar üzerinde yaptırım gücü bulunmamaktadır. İşlem gönüllülük ilkesi kılavuzluğunda işlemektedir.

Londra Yaklaşımı, farklı ülkelerde farklı uygulamalara sahne olmakla birlikte aşağıda belirtilen noktalarda bir uyum bulunmaktadır:

- i. Kredi alacaklısı konumunda bulunan kurumların, ekonomik sıkıntı yaşayan şirketler için tasfiye, danışma, şirket gönüllü anlaşması (company voluntary agreement) gibi resmi prosedürler yerine, öncelikle yasal olarak öngörülmemiş çözümleri göz önünde bulundurması,
- ii. Alacaklı kuruluşların şirketin uzun dönemde varlığını sürdürebilmesi ile ilgili tarafsız inceleme yaptırımları, kredi takip programlarına yönelik kapsamlı verinin sunulması ve bunun konuyla ilgili taraflar tarafından paylaşılması,
- iii. Alacaklı konumunda bulunan kurumların tarafsız incelemeler sonrasında, şirketin hangi koşullar altında uzun dönemli olarak destekleneceği noktasında görüş birliğine varmaları,
- iv. Anlaşma yapılırken durumun korunması sürecinin (standstill period) bulunması,
- v. Yeniden yapılandırma sürecinin hızlı ve etkin bir şekilde işlemlerini temin etmek amacıyla bir koordinasyon bankası veya lider bankanın tespit edilmesi,
- vi. Müşteri incelenmesinin ayrıntılı bir şekilde yapılabilmesi için, genellikle bir denetçi firmanın veya ödeme güçlüğü (insolvency) uzmanlarının bulunması,

- vii. Alacaklı kuruluşların bütün alacaklar için bağlayıcı olacak konularda görüş birliğine varması,
- viii. Mali yükümlülükler için yeni bir takvimin belirlenmesi,
- ix. Hem alacaklıların, hem borçluların oluşmuş zararları ortadan kaldırmak hususunda gönüllü olmaları,
- x. İnceleme neticesinde alacaklı kuruluşlar arasında borçlu şirketin uzun dönemde varlığını sürdürebileceğine yönelik ortak bir kanaat hasıl olması durumunda, alacaklı kuruluşların, kredilerin vadelerinin uzatılması, ek finansman sağlanması, borçların hisse senedine dönüştürülmesi gibi yöntemlerle mali destek sağlanması,
- xi. Mali desteğin sağlandığı sorunlu dönemde, piyasada var olan taleplerin karşılanmasına öncelik tanınması ve alacaklı kuruluşlar arasında zararın eşit olarak dağıtılması,
- xii. Bu türden uzun dönemli mali değişikliklerde, üzerinde anlaşmaya varılan iş planının uygulanması için yönetim değişiklikleri, şirketin aktiflerinin satılması veya şirketin alınması gibi şartların öne sürülmesi (Erdönmez, 2002, s. 12).

Bu yaklaşım, yukarıda sözünü edilen 1990'ların başında reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin ve bankacılık sektörünün sıkıntı yaşadığı ekonomik durgunluk döneminin atlatılmasında etkili olmuş, pek çok şirket alınan kararların uygulanması neticesinde varlığını sürdürebilmiştir. Bunun temel sebebi de, şirketlerle kredi kullandırma ilişkisi içine giren bankaların, şirketlerin piyasaya sunduğu tahvilleri alanların ve diğer alacaklı kuruluşların kredi borçlarının yeniden yapılandırılması üzerine ortak bir çözüme ulaşmış olmalarıdır. İngiltere Merkez Bankasının, 1989 sonrasında katıldığı yeniden yapılandırma uygulamalarının sayısı 160'ın üzerindedir.

(Erdönmez, 2002, s. 13). Merkez Bankasının uygulamaya katılmadığı ve Londra Yaklaşımının ilkeleri çerçevesinde düzenlenmiş ve başarılı olmuş kredi takip programlarının sayısı daha da fazladır.

Son tahlilde Londra Yaklaşımı, bir yandan alacaklı kuruluşların, diğer yandan hisse sahiplerinin zarara uğramasının önüne geçerek şirketlerin üretim kapasitelerinde ve iş gücü istihdamında bir artış doğmasına sebep olmuş ve dolayısıyla ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde önemli bir katkı sahibi olmuştur.

Diğer yandan Londra Yaklaşımı uygulamasında, bankacılık sektöründeki sorunların çözümünde kullanılan çoğu stratejinin barındırdığı bir sistimal riski bulunmaktadır. Kredi borçlularının borçlarını ödemekte gönülsüz davranmaları sonucunda, “moral hazard” olarak adlandırılan piyasada oluşabilecek bir vurdumduymazlığın önüne geçmek için denetimin yeterince iyi olması içinden çıkılmaz sorunların doğmasını engelleyici olacaktır.

2.2. Aktif Yönetim Şirketleri

Günümüzde her ne kadar serbest piyasa ekonomisi kuralları görece daha belirleyici ise de 1980 sonrasında yaşanan ekonomik krizler sonrasında bir çok ülke, krizlerin üstesinden gelebilmek için kamu liderliğinde yol alan stratejiler belirlemek durumunda kalmışlardır.

Sorunlu varlıkların yönetimi planlanırken bu varlıkların tanımlanması ve satış, iyileştirme, yeniden yapılandırma ve zarar yazılması olmak üzere dört gruptan birinin altında değerlendirilmesi gereği vardır. Bütün yeniden yapılandırma uygulamalarında temel hedef, hem alacaklı tarafın, hem borçlu tarafın yarar sağlamasıdır. Bu yapılırken, yeniden yapılandırma süreci boyunca meydana gelecek gelirin, şirketin tasfiye edilmesi durumunda ortaya çıkacak gelirden az olmamasına özen göstermek gereklidir.

Bu amacı elde etmek için kullanılan araçlardan biri olan Aktif Şirketler Yönetiminin başarıya ulaşabilmesi için dört şartın bulunması gerekmektedir:

- i. İstikrarlı bir ekonomik yapı,
- ii. Kredi alacaklısı taraf ile kredi borçlusu taraf arasındaki dengelerin bozulmasını engelleyecek bir yasal sistemin varlığı,
- iii. Ülkedeki mali denetim ve düzenlemenin etkinliği,
- iv. Sorunları çözmek için yapılacak uygulamalara destek verecek bir vergi sisteminin varlığı.

Özellikle Uluslararası Para Fonu (IMF) kontrolünde ekonomik istikrar programı uygulayan ülkelerde bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılmasında kullanılmış olan Aktif Yönetim Şirketleri uygulamasında bankaların 'kötü' aktifleri ayrı bir kuruluşa devredilir. Söz konusu devir gerçekleşikten sonra bu kuruluşlar, öncelikle bankaların takip durumunda olan kredilerini belirlenmiş bir fiyat üzerinden satın almaktadırlar. Bunun sonucu olarak da bu kredilerin, yönetilmesinden, yapılandırılmasından, tahsil edilmesinden veya bir üçüncü kişi ya da kuruma satılmasından sorumlu olurlar. Bu çerçevede Aktif Yönetim Şirketlerinin üç temel işlevinin bulunduğu görülür:

- i. Piyasaya olan borçlarını ödemekte zorlanan ve varlığını devam ettiremeyecek mali kurumların aktiflerini yönetmek
- ii. Ekonomik sıkıntılar yaşamakla birlikte, varlığını devam ettirebilme olasılığı bulunan mali kurumların yeniden yapılanmasını sağlamak
- iii. Özellikle kamu sermayeli bankalarının özelleştirilmesini sorunsuz bir şekilde gerçekleştirmek

Yaşanan banka krizlerinden sonra sorunlu varlıkların ve Tahsili Gecikmiş Alacaklar sorunun mümkün olan en az zararla halledilmesine farklı ülkelerde yapılan uygulamalara göz atıldığında AYŞ uygulamalarının iki bölüm altında değerlendirilebileceği görülmektedir: 1) Merkezi Aktif Yönetim Şirketleri 2) Bankaya özel Aktif Yönetim Şirketleri.

Merkezi Aktif Yönetim Şirketleri uygulamasında, kamunun önderliğinde kurulan bir şirkete bankaların kötü aktifleri devredilir ve bankaların kendi alanlarına yönelik işlevleri yürütmeleri sağlanır. Güneydoğu Asya'da yaşanan son krizin sonrasında bu yöntemin Güney Kore'de (Korean Asset Management Company), Tayland'da (Financial Sector Restructuring Agency) ve Endonezya'da (Indonesian Bank Restructuring Agency) uygulandığı görülmektedir.

Bankaya özel Aktif Yönetim Şirketi uygulamasında ise bankanın kötü aktifleri banka içinde oluşturulan yeni bir birimde toplanmakta veya bankanın iştiraki şeklinde oluşturulacak bir şirkete devredilmekte, sorun kamudan görece bağımsız bir şekilde değerlendirilmektedir.

Her iki sistemin mukayese edilmesi sonucunda her birinin diğerine karşı kimi avantajları ve dezavantajlarının bulunduğu görülür. Merkezi Aktif Yönetim Şirketlerinin avantajları üç kalemde özetlenebilir:

- i. Finansman kaynaklarının sağlanması daha kolay gerçekleşir
- ii. Bilgi ve personelin merkezi bir nitelik kazanmasıyla ölçek ekonomisi sağlanabilir.
- iii. Gerek yönetim aşamasında, gerek tasfiye aşamasında yasal mevzuatın oluşturulması süreci daha erken sonlanabilir.

Buna karşın, Merkezi Aktif Şirketler Yönetimi, siyasi müdahalelere daha açıktır, bürokratik engellemelerle karşılaşma riski bulunmaktadır ve

bankaların bilgi donanımında kimi eksikliklerin uygulamayı sekteye uğratması riski vardır.

Bankaya özel Aktif Yönetim Şirketlerinin avantajları ise şunlardır:

- i. Siyasi müdahalelere daha az olanak tanır.
- ii. Banka kendi kredi müşterilerini daha iyi tanıyacağı için kendine çıkar sağlayabilir.
- iii. Tahsili Gecikmiş Alacaklar hususunda banka yönetiminin daha deneyimli olması, tasfiyelerin daha verimli bir şekilde yapılmasına imkan tanıyabilir.

Diğer yandan, bu uygulamanın finansman karşılığını bulmada zorluk yaşanması, gerekli hukuki düzenlemelerin eksikliği, Tahsili Gecikmiş Alacakların daha yüksek bir fiyata devredilme riski dolayısıyla sorun yaşaması mümkündür.

Ekonomik krizle karşı karşıya gelmiş bulunan ülkenin hangi uygulamayı tercih edeceği noktası, o ülkedeki sorunlu aktiflerin niteliği, bankacılık sisteminin ülkeye has yapısı, icraatta bulunan hükümetlerin yeniden yapılandırma sürecine yönelik gösterdikleri yaklaşımların türü gibi faktörler neticesinde açıklık kazanmaktadır. Uygulama sonrasında başarı elde edilebilmesi için, şirketin hedefini iyi çizmesi, şirketin faaliyette bulunacağı sürenin (çokluk beş yıl) tanımlanması, konuyla mesleki anlamda ilgilenen uzman bir kadronun oluşturulması ve bu kadroya piyasa şartları göz önünde bulundurularak düzgün bir ücret verilmesi gibi noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir.

Aktif Yönetim Şirketlerinin işleyişi ve sebep oldukları sonuçlar dikkate alındığında ekonomik sistem ve bankacılık sektörü üzerinde hem olumlu, hem olumsuz sonuçlar doğurduğu gözlemlenmektedir. Olumlu etkiler şu şekilde özetlenebilir:

- i. Bankalar sorunlu varlıkları Aktif Yönetim Şirketlerine devrederek kendi alanlarında çalışma olanağı bulurlar
- ii. Oluşturulan kurumlar aracılığıyla sorunlu varlıkların takibinde iş bölümü sağlanacağından, sabit maliyetlerde ve iş görme maliyetlerinde düşüşe sebep olacaktır.
- iii. Ölçek ekonomilerinde görülen düzelme, ekonomik etkinliği artırır.
- iv. Sorunlu varlıkların, mümkün olandan daha yüksek bir getiri ile elden çıkması sağlanarak bankacılık sisteminin içinde bulunduğu zarar minimuma indirilir.
- v. Kötü aktiflerin bankanın bünyesinden ayrılması sonucunda piyasada faaliyet gösteren aktörlerin bankanın durumunu daha iyi analiz edebilme imkanı ortaya çıkar.

Ne var ki, Aktif Yönetim Şirketleri uygulandığında ortaya çıkması muhtemel sorunlar ise şu başlıklar altında değerlendirilebilir:

- i. AYŞ'ler kredi borçlusuna dair verilere bankalar kadar hakim olamayacaklarından, Tahsili Gecikmiş Alacakların takibinde bu verilerin verimli şekilde kullanılamama riski bulunmaktadır.
- ii. Bankaların sıkıntıya düştüklerinde böylesi bir hal çaresinin bulunduğunu bilmeleri, onların kredi kullandırma hususunda daha az dikkatli olmaları sonucunu doğurabilir.
- iii. Kredi borçlusu konumunda bulunan kişi ve kuruluşlar, bu şirketlerle bire bir bağlantı içerisinde bulunmadıklarından, kullandıkları kredileri geri verme konusunda isteksiz davranabilirler.

- iv. Özellikle Merkezi Aktif Yönetim Şirketleri uygulamasında siyasi kararların etkisine açık olma ve uzman kadro oluşturma noktasında sorun yaşama tehlikesi bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK KRİZ YAŞAMIŞ ÜLKELERDE ALACAKLARI YENİDEN YAPILANDIRMA ARAÇLARININ İŞLEYİŞİ AÇISINDAN TAYLAND VE MALEZYA ÖRNEKLERİNİN İNCELEMESİ

İkinci bölümde problemlili kredilerin ülke ekonomisi üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerin giderilmesi için önerilen iki temel araç ana hatlarıyla sunulmuştur. Bu bölümde, 1997 yılının ikinci yarısından itibaren Güneydoğu Asya'da yaşanan ekonomik gelişmelerin ardından ülke ekonomilerinde problemlili krediler açısından ciddi sıkıntılar yaşayan Tayland ve Malezya'da kullanılan yeniden yapılandırma yöntemleri üzerinde durulacaktır.

Bilindiği gibi, Güneydoğu Asya krizinin ilk ortaya çıktığı ülke olan Tayland'da, krizden kurtulmak için Londra Yaklaşımının temel ilkeleri çerçevesinde belirlenen bir yöntem hayata geçirilirken Malezya'da sorunun giderilmesi için Aktif Yönetim Şirketleri uygulaması yürürlüğe konulmuştur. Bu nedenle Tayland'da yaşanan gelişmelerin incelenmesiyle Londra Yaklaşımı uygulamasına, Malezya'daki gelişmelerin incelenmesiyle de Aktif Yönetim Şirketleri uygulamasına yönelik somut verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir.

Her iki yapılandırma aracının kullandığı yöntemlerin daha iyi anlaşılmasını hedefleyen bu bölümde, öncelikle ekonomik kriz kavramının tanımı yapılacak, sonra da bölgenin kriz öncesi durumu ve bölgedeki ülkelerin ekonomik krize girmesine neden olan süreç incelenecektir. Tayland ve Malezya'da yeniden yapılandırma araçlarının krizi takip eden süreçte nasıl

uygulandığı etraflıca anlatıldıktan sonra ise krizin sonrasında her iki ülkede yaşanan gelişmeler ortaya konacaktır.

3.1. Ekonomik Kriz Kavramı

“Kriz” (crisis), ekonomi literatürüne son dönemlerde girmiş bir kavramdır. Yakın zamana kadar ekonomistler kriz yerine “buhran” (depression) kavramını kullanmışlardır. Örneğin 1929 yılında yaşanan global kriz literatürde, “Dünya Krizi” değil, “Büyük Buhran” (Great Depression) olarak yer almıştır.

Ekonomide terminoloji değişikliğine yol açan bu ilk krizin ardından ekonomik krizlerin sürekli karşı karşıya gelinen olgular halini alması, ekonominin müdahaleye gereksinim duymadan kendi kendine işlemlerini öngören klasik ekonomi öğretisine yönelik ciddi itirazlar getirilmesine sebep olmuştur.

Başta Adam Smith olmak üzere bütün klasik iktisatçılar kriz kavramını buhran başlığı altında incelemişler ve ekonomide durgunluk yaşanmasına sebep olan bu dönemi karanlık dönemler olarak nitelendirmişlerdir (Eroğlu, Albeni, 2002, s. 89). Klasik İktisat Kuramının temelini oluşturan Say Kanununu (Mahreçler Kanunu olarak da bilinmektedir) ortaya konan Fransız iktisatçı J. B Say ise buhran ifadesini anlamsız bulmuş, her arzın kendi talebini yaratmasıyla hiçbir üretim faktörünün boşa kalmayacağını ve bu yolla sağlanan tam istihdam nedeniyle ekonomide sorun yaşanmayacağını iddia etmiştir.

Adam Smith’i ve dolayısıyla Klasik iktisat kuramını eleştiren Karl Marx’a göre ise serbest piyasa ekonomisinin sürekli aralıklarla krizlerle karşılaşması olağandır ve yaşanan her kriz kitlelerin yoksullaşmasıyla sonuçlanmaktadır.

Kriz olgusunun sorgulanması ve ekonomiye getirdiği olumsuz etkilerin giderilebilmesi için müdahalenin gerekliliği “1929 Dünya Ekonomik Buhranı” sonrasında iktisat kuramcıları arasında tartışılmaya başlanmıştır. Serbest piyasa ekonomisinde de, devlet merkezli ekonomilerde de sorunlu yanların bulunduğunu ifade eden ve ekonominin başarısı için her iki anlayışın da durumun gerektirdiği şekilde kullanılmasını öneren Keynesyen iktisadın yükselişi bu dönemle paraleldir.

3.1.1. Krizlerin Oluşum Süreci

Küreselleşmenin yapısı gereği, yaşanan krizlerin birbirine sıkı sıkıya bütünleşmiş mali piyasalar yoluyla bulaşıcı hale gelmesiyle “global kriz” kavramı ekonomi literatüründe yerini almıştır. Literatürde yer alan tüm ekonomi yaklaşımlarının krizler hususunda ulaştığı genel sonuçlar dört aşamada özetlenmektedir:

- i. **Genişleme Aşaması:** Bu süreçte ülkede tüketim artar, uyarılmış yatırımların harekete geçmesiyle işgücü hacmi genişler. Milli Gelirde düzenli artışlar görülür. Gerçek sermaye yatırımlarının toplam gelir veya toplam istihdam üzerindeki etkisini gösteren çarpanın işlemesiyle büyüme kümülatif bir sürece girer.
- ii. **Gerileme Aşaması:** Genişleme dönemi içerisinde tam istihdam düzeyine yaklaşılması sonucunda açılan gelir-tüketim farkının uyarılmış yatırımlarla giderilmesi gerekirken, bu durumda otonom yatırımlarda doyuma ulaşılmış olması ekonominin daha fazla büyümesi önünde engel oluşturur. Dolayısıyla ekonomik büyüme hız keser.
- iii. **Depresyon Aşaması:** Gerileme Aşamasında ortaya çıkan durumun sonucu olarak üretimde görülen azalma, 3-5 yıl boyunca ülkede yüksek işsizlik yaşanmasına sebep olur.

iv. **Deflasyon Aşaması:** Ülkede fiyatlar düzeyinde gerilemeler yaşanır ve bu gerilemeler, üretim tesislerinin kapasitelerinin altında çalışmalarına neden olur. Dahası, diğer üretim faktörleri de atıl hale gelir. Bu sürecin uzaması, ülkede birinci aşamada yaşanan sanayileşme hareketinin tersine gelişmelerin yaşanması ile neticelenir (Eroğlu, Albeni, 2002, s. 92-93).

Kuramsal açıdan bir ülkede ortaya çıkacak olan ekonomik krizin bu evreleri geçireceği öngörülmekle birlikte, günümüz itibariyle kriz yaşayan ülkelerde sürecin tamamen bu şekilde işlediğini öne sürmek mümkün değildir. Çünkü pek çok ülkede ilk aşamalar bir arada yaşanmakta ve doğrudan dördüncü aşamayla karşı karşıya gelinmektedir.

3.1.2. Makroekonomik Krizlerin Oluşum Süreci ve Bankacılık Krizleri ile Etkileşimi

Küreselleşme olgusu ile birlikte uluslararası mali piyasalarda yaşanan bütünleşme, herhangi bir ülkede yaşanan istikrarsızlığın zincirleme olarak etkisini diğer ülke mali piyasalarında da göstermesi sonucu, yaşanan krizler daha önceki krizlerden farklılık göstermektedir. Özellikle Güneydoğu Asya'da yaşanan krizlerin ardından kriz kavramına yüklenen anlamın yeniden gözden geçirilmesi gerekmiştir. Çünkü kavramın kapsamı üretim daralmaları nedeniyle yaşanan gerileme ve daralma dönemlerini içermekte iken, Asya krizinin ardından uygulanan mali politikaların zayıflığı nedeniyle de üretimden bağımsız olarak ortaya çıkan finansal piyasaların tetikleyici rolü, krizlerin yapılarına ilişkin literatürü değiştirmiştir. Bu noktada finansal sektörde yaşanan gelişmeler ve bunların sonucunda finansal sektörün genel ekonomik yapı içindeki konumunun söz konusu değişimin temel nedeni olduğu görülmektedir (Turhan, M.İbrahim, 1998).

Bankalar, fon kullananlar ve fon arz edenler arasında bir köprü niteliğinde olduğundan, finansal istikrarsızlıklardan ve ekonomik dengelerdeki değişimlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle, bir ekonomideki en

önemli iktisadi aktörlerden biri olan bankalar sermaye birikimlerinin bünyelerinde yoğunlaştığı kurumlar olması nedeniyle ülkelerin maruz kalabileceği her türlü mali krize en duyarlı kesimi teşkil ederler.

Mali piyasalarda bir ya da bir kaç bankanın ödeme gücünü çekmesi veya iflas etmesi, yeterli güçte ve derinlikte olmayan piyasalarda tüm bankacılık sektörüne yayılabilmekte ve ödemeler sisteminin etkilenmesine hatta tamamen durmasına neden olabilmektedir. Ödemeler sistemindeki bu ani kilitlenme ve piyasaların işleyişine verdiği büyük zararlar sistemik bankacılık krizleri olarak tanımlanmaktadır.

Sistemik bankacılık krizlerinin en önemli nedeni, belirsiz ve istikrarsız piyasa koşullarında denetimsiz bırakılan bankacılık sektörüdür. Mali altyapı unsurlarının güvenilir olmadığı düzensiz bir makroekonomik yapı ile etkin denetim ve gözetim sistemlerinin eksikliği, risk yönetimi için gerekli kredi kültürüne ve piyasa bilgisine sahip olmayan bankaların aşırı risk almalarına neden olmaktadır.

Sistemik bankacılık krizlerine neden olan pek çok etken bulunmaktadır. Bankacılık krizleri, organizasyon dışı konjonktürel nedenlerden kaynaklanabileceği gibi diğer organizasyon dışı nedenlerden de kaynaklanabilmektedir. Sistemdeki bankaların yönetsel sorunları ve bu sorunları önlemeye yönelik yasal düzenlemelerin olmayışı pek çok ülkede sistemik krizleri tetiklemiştir. Devletin bankacılık sistemine yaptığı müdahaleler ve Kamu Bankalarının devlet görevleri yüklenerek piyasadaki rekabeti sağlıksızlaştırması, yine sistemik krizlere neden olabilmektedir.

Makroekonomik dalgalanmalarla beraber uygulanan ekonomi politikalarının da zayıf bankacılık sistemlerinde krizlere neden olduğu bilinmektedir. Bankalar fiyatlardaki ve piyasalara hakim olan güven ortamındaki değişimlere karşı duyarlıdırlar. Dolayısıyla, çeşitli makroekonomik nedenlere dayanan arz ve taleplerdeki ani değişimler krizlere yol açan önemli etkenlerdendir.

Uluslararası faiz hadlerindeki ve bunun sonucu olarak sermaye hareketlerindeki değişmeler krizlere neden olabilmektedir. Yoğun sermaye girişlerinin yaşandığı ölkelerde ticari bankacılığın hızlı bir şekilde büyüdüğü gözlenmiştir. Fazla likidite banka mevduatlarını şişirmekte ve bankaları müşteri kalitesine bakmaksızın kredi vermeye itebilmektedir. Geri dönmeyen kredilerle, bankaların nakit akışlarında problemler başlamaktadır. Öлкеye olan güvenin kaybolması sonucu beklenmedik bir şekilde sermaye çıkışı ile ani mevduat çekilişleri yaşanabilmekte ve bankalar iflasa sürüklenebilmektedir.

Enflasyon, ekonomiyi pek çok yönden olumsuz etkilediği gibi bankacılık krizlerine de ortam yaratmaktadır. Ekonomik faaliyetlerdeki keskin küçölmelerin kriz olasılıklarını artırdığı bilinmektedir. Ayrıca uygulanan dezenflasyon politikaları sonucunda enflasyonun hızla düşmesi ve reel faizlerin yüksek kalması, bankaların ve diğer finansal kurumların nakit akımları üzerinde ters etkiler yaratmaktadır. Finansal sistem bankaların zayıflamış mali yapılarının sonucunda kırılanlaşmış ise, dezenflasyon, olumsuz etki yaratarak ciddi bir mali krize neden olmaktadır.

Gelişmekte olan ölkelerde büyümeyle enflasyon birbirlerine bağlı dalgalı bir seyir izlemekte ve böyle ortamlarda kredi risklerini değerlendirmek oldukça zor olmaktadır.

Ekonomik sistemin büyümesi sırasında aşırı miktarda kredi verilmesi ve sağlıksız finansman yapılması sonucunda geri dönmeyen kredilerin artması bankacılık krizlerine yol açmaktadır.

Uygulanan kur politikalarıyla bankalardaki kriz eğiliminin ilişkili olduğu bilinmektedir. Sabit kur politikasının bankacılık krizi çıkma olasılığını azalttığı görölmüştür. Ancak sabit kur politikalarının uygulandığı ölkeler bir şekilde krize maruz kaldıklarında diğer para politikalarını uygulayan ölkelere göre çok daha ağır bir maliyet ödemektedirler. Yavaş ilerleyen sabit kur rejimleri ise bankacılık sektörünün dışsal şoklara karşı kırılanlığını arttırıcı etki yapmaktadır. Aşırı değerlenmiş kurların uluslararası ticarete karlılığı

etkilemesi, yüksek yerel faizler ve reel kurların aşırı değerlenmesi karşısında müşterilerin döviz cinsinden borçlanma yoluna gitmesi bankalarda kur riski birikimine neden olmaktadır. Dolayısıyla reel kurlardaki dalgalanma vade uyumsuzluğu söz konusuysa bankaları doğrudan, kur dalgalanmaları bankadan kredi kullananları zor durumda bıraktığı için de dolaylı olarak sıkıntıya sokabilmektedir.

Bankacılık krizlerine politik müdahaleler ve kamu bankaları açısından bakılınca, bankaların politik amaçlar doğrultusunda kullanılması rekabet düzenini zedelemekte ve bankaların faaliyet amaçlarından sapmalarına sebep olmaktadır. Sağlam bir yasal altyapı ile desteklenen etkili düzenleme otoriteleri, bankaların faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde yürütmeleri için son derece gereklidir. Ancak bu otoritenin siyasi etkilerden arındırılmış özerk bir yapıda olması şarttır.

Hükümetlerin politik amaçları banka faaliyetlerini karlılığı olumsuz etkileyecek doğrultuda yönlendirebilmektedir. Devletin bu tür görevleri daha çok kamu bankalarına yüklemesinin doğal sonucu olarak, pek çok gelişmekte olan ekonomide kamu bankaları sistemik krizleri tetiklemektedir.

Sistemik makroekonomik dalgalanmalar, yanlış yönetimler ve yetersiz yasal düzenlemeler ile zayıflayan bankacılık sistemi, kamu bankaları ve özel bankalara yönelik politik müdahaleler ile bankacılık krizlerine açık hale gelmektedir (Erdoğan, Niyazi, 2002).

Aldıkları aşırı riskleri taşıyamayan hem Kamu Bankaları hem de özel bankalar, ödeme güçlükleri yaşamakta ve kreditorlere olan yükümlülüklerini yerine getirememektedirler. Bunun doğal sonucunda kredilerin geri çekilmesi gündeme gelmektedir. Kreditorler ödeme güçlüğü yaşayan bankalar ile yaşamayan bankalar arasındaki ayırımı yapamadıkları için sağlam bankalardan da fonlarını çekeceklerdir. Sistemdeki bütün bankalar bu durumdan etkilenecek, aktiflerini zararına elden çıkarmaya, kredilerini geri

çağırmaya başlayacaklardır. İflas eden bankaların da eklenmesiyle piyasada ciddi bir likidite yetersizliği ve kredi sıkışıklığı meydana gelecektir.

Bankacılık sistemindeki bu sistemik krizler piyasayı iyice daraltacak, faiz oranları aşırı yükselecek ve yerel para biriminin değeri düşecektir. Bunlara bağlı olarak hızla çoğalan batık krediler ekonomiye her yönüyle zarar verecektir.

3.2. Güneydoğu Asya Ekonomik Mucizesinin Krize Dönüşme Süreci

Güneydoğu Asya ülkelerinin Japonya örneğinden yola çıkarak 1960'lı yıllarda başlattıkları kalkınma hamlesinin olumlu sonuç vermesi ve söz konusu ülkelerin 30 yıl gibi kısa bir sürede inanılmaz ekonomik büyüme oranlarına ulaşmaları, ekonomide "Uzakdoğu Mucizesi" olarak adlandırılmış ve bu ülkelerde izlenen ekonomik yöntemlerin gelişmekte olan bütün ülkeler için öğüt-örnek kabilinden yöntemler oldukları iddia edilmiştir (Çeştepe, Bilen, 2001, s. 54).

Ne var ki, 1997 yılı sonrasında bölgede yaşanan ekonomik krizler sarmalı, Güney Kore, Tayland, Malezya, Singapur gibi ülkelerin gelişmekte olan ülkeler tarafından örnek alınması gerektiği savını tartışmalı hale getirmiştir. Türkiye'nin "gelişmekte olan ülkeler" içinde yer alıyor olması, Güneydoğu Asya'da yaşanan ekonomik gelişmelerin anlaşılması ve sağlıklı şekilde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

3.2.1. Kriz Öncesi Durum

Doğu Asya modeli, 1997 yılı ortalarında başlayan krizler hem bölge ekonomisini, hem dünya ekonomisini sıkıntıya düşürüncüye dek, kullanıldığı ülkelerde neden olduğu gelişim dikkate alınarak dünya tarihinin en başarılı modeli olarak adlandırılmıştır (Öniş, 1998, s. 1997). Çünkü, otuz yıl gibi kısa bir sürede ülkelerin büyüme oranları çok yüksek oranlarda artmakla kalmamış, ülkelerin sermaye birikimlerinde olağanüstü bir artış

gerçekleşmiştir. Kriz öncesine kadar Asya Pasifik kuşağı, endüstri devrimi sırasındaki büyüme oranının beş katı büyüklüğünde bir oranda büyümüştür. (Tablo 3.1.)

Tablo 3.1.'de de görüldüğü üzere özellikle "Dört Kaplanlar" olarak bilinen yükselme sürecindeki ülkelerde (YSÜ) ekonomik büyüme oranları yüzde onlar seviyesinde seyir göstermiştir. Dahası bu ülkelerin, son yirmi yıllık dönemdeki GSMH'ları ve imalat sanayi katma değerleri, neredeyse her yıl OECD ülkelerinden daha hızlı artmıştır (Çeştepe, Bilen, 2001, s. 57).

Tablo 3.2'de görüldüğü gibi söz konusu dönem itibarıyla devlet gelir ve harcama düzeyleri, diğer gelişmekte olan ülkelere nazaran daha düşük oranlarda seyretmiştir. Kaldı ki, belirtilen dönemde Güneydoğu Asya ülkelerinde görülen bütçe açıkları batılı sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkan bütçe açıklarından bile düşük olmuştur.

TABLO: 3.1 YILLAR İTİBARIYLA GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE EKONOMİK BÜYÜME ORANLARI (YÜZDE)

Ülkeler	1970'ler	1980'ler	1990'lar (Kriz Kadar)
YSÜ'ler	8,7	8,5	6,8
G.Kore	7,7	9,6	7,7
Tayvan	9,7	8,0	6,3
Hong Kong	9,3	6,7	5,1
Singapur	9,1	7,1	8,2
ASEAN	7,3	5,8	7,5
Endonezya	8,0	5,5	7,9
Malezya	7,8	5,9	8,7
Tayland	6,8	7,7	9,6
Filipinler	6,3	1,8	2,8

Kaynak: C.H.Kwan, 1994, s. 145.

TABLO: 3.2. YILLAR İTİBARIYLA GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE GENEL BÜTÇE DENGESİ

Ülkeler	Toplam Gelir		Toplam Harcama		Toplam Açık/Fazla	
	1980	1995	1980	1995	1980	1995
Singapur	21,5	21,8	21,1	14,9	2,1	0
G.Kore	23,3	24,2	17	17,8	-2,2	-2
Malezya	27,8	27,2	29,1	23,2	-6	0,8
Tayland	19,8	24,5	18,8	-	-4,9	1,8
Filipinler	18,4	20,9	13,4	18,4	-1,4	-1,5
Endonezya	22	22,6	22,1	16,2	-2,3	0,6

Kaynak: Bob Milward, 1998, s. 464.

Bu gelişmelere paralel olarak, 1990'lı yıllar boyunca Güneydoğu Asya ülkelerinde tasarruf oranlarının çok yüksek düzeylere eriştiği, birçok durumda GSYİH'nın yüzde 30-40 kadar üzerinde gerçekleştiği gözlemlenmiştir (Corsetti ve diğerleri, 1999, s. 301).

Bunun yanında son otuz yılda kişi başına düşen milli gelir Güney Kore'de on kat, Tayland'da beş kat, Malezya'da ise dört kat artış göstermiştir. Bölge ülkelerinin dünya ticaretindeki payı iki kat artarken, bu ülkeler yabancı sermayenin de ilgi odağı haline gelmişler ve gelişmekte olan ülkelere giden yabancı sermayenin yarısını kendilerine çekmeyi başarmışlardır. Devlet ve özel sektörün işbirliği içine girmesi sonucunda, bankacılık fonlarının belli sanayi alanlarına aktarılması sağlanmıştır. Yerli sanayiinin ithal ürünlere karşı korunması neticesinde de özel sektöre yatırım kolaylığı sağlanmıştır. Bölgedeki ekonomik gelişme ekonomi uzmanlarının öylesine ilgi çekmiştir ki, Nobel Ekonomi Ödülüne layık görülen Stiglitz, gelişmeyi "Hiçbir ekonomik model bu kadar kısa sürede geniş kitlelere bu kadar çok şey kazandırmamıştır" sözleriyle değerlendirmiştir.

Ne var ki, 1997 yılının ikinci yarısı ile birlikte bölgenin ekonomik gelişim hikayesi sekteye uğramıştır.

3.2.2. Güneydoğu Asya Ülkelerinde Krize Giden Süreç

Güneydoğu Asya'da bölgesel bir kriz yaşanmasına sebep olan süreç, Tayland mali piyasalarında FX (foreign exchange) likidite sorununun belirmesiyle baş göstermiştir. Likidite sorunu, 1997 yılında Tayland Merkez Bankasının 30 milyar Amerikan doları olarak açıklanan döviz rezervlerinin 1.1 milyar Amerikan dolarına gerilemesi sonucunda, devletin aracı kurum ve kuruluşlara aktarması gereken 8 milyar doları para basmak suretiyle sağlama yoluna gitmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu durum bölge ülkelerinin ekonomik aktiflerinin etkilenmesine yol açmış ve bölgede yaşanan finansal kriz ekonomik krize dönüşmüştür (Kawai, 2000, s. 8).

Güneydoğu Asya'da ekonomik kriz yaşayan ülkelerin ekonomik yapılanmasında görülen bazı ortak noktalar kriz sürecinin hızlanmasında etkili olmuştur. Bunlar:

- i. **Ödemeler Dengesi** : Bu ülkelerde, dolara endekli sabit kur politikaları uygulanmaktadır. 1980 sonrasında özellikle yeni dolar karşısında değer kazanması sayesinde ihracat mallarında rekabet avantajı elde etmişler, 1995-97 yılları arasında durumun tersine dönmesi ve yeni dolar karşısında değer kaybetmesinden dolayı bölge ülkelerinin ithalat-ihracat dengesi ithalat açısından olumsuz etkilenmiş, bölge ülkeleri ekonomilerinde cari açıklar baş göstermiştir. (Tablo 3.3)

TABLO 3.3. CARİ İŞLEMLER DENGESİ (GSYİH İÇİNDEKİ PAYI)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Endonezya	-4,40	-4,40	-2,46	-0,82	-1,54	-4,25	-3,41
Güney Kore	-1,24	-3,16	-1,70	-0,16	-1,45	-1,91	-4,89
Malezya	-2,27	-9,08	-4,06	-10,1	-11,5	-13,4	-5,99
Tayland	-8,74	-8,61	-6,28	-6,50	-7,16	-9,00	-9,18

Kaynak: World Bank, World Development Report 1998/99.

- ii. **Kur riski ve Kredi riski:** Bölge ülkelerinde sabit kur rejimi izlenmesinin uzun süre devam etmesinin sağladığı istikrar, finans sektörü ve reel sektör kuruluşlarının yurt dışından borçlanmalarına ve kur riski taşıyan bir pozisyon takınmalarına sebep olmuştur. Bölge ülkelerinde yurt içi tasarrufların yüksek olması, özellikle kısa vadeli banka kredisi şekline gelen fonların daha uzun vadeli gayri menkul gibi alanlara yatırılması finans kesiminin borç portföyünün vade uyumunu bozmuştur.
- iii. **Sermaye Hareketleri:** Bölge ülkeleri ekonomik büyümede gösterdikleri üstün başarı sayesinde 1980-1990 yılları arasında 150 milyar Amerikan doları, 1990-1996 yılları arasında 288 milyar Amerikan doları sermayenin ülkelere yönelmesini sağlamışlardır. Özellikle 1990'lı yılların başından itibaren büyük ölçekli özel sermaye yatırımları uluslararası yatırımcılar tarafından bölgeye aktarılmıştır. Ülkelere yoğun sermaye girişinin yaşanması, döviz arzının artması nedeniyle yerel paraların değerlenmesine sebep olmuş, bu da ihracatı ve büyümeyi olumsuz etkilemiştir. Yaşanan kriz de bölge ülkelerinin ekonomilerine duyulan güveni azaltmıştır. 1997 yılında 12 milyar Amerikan doları sermaye çıkışının olması bunun göstergesidir.
- iv. **Bulaşıcı etki (Contagious effect):** Güneydoğu Asya ülkelerinin ekonomileri birbirleri ile sıkı şekilde ilintilidir. Bir ülkede ortaya çıkan her türlü olumlu ve olumsuz gelişme diğer ülkeleri de etkilemektedir.
- v. **Çin'in rekabet üstünlüğünü ele geçirmesi:** Bölge ekonomisinde Çin Halk Cumhuriyetinin, ucuz işgücü ile yatırımları destekleyen ve rekabeti arttırıcı önlemler alan politikalar izlemesi sonucunda gelişmeleri lehine değerlendirmesi ve 1990-1996 yılları arasında 217 milyar Amerikan doları

sermayeyi kendine çekmeyi başarması söz konusu ülkelerin pazar payının olumsuz etkilenmesine sebep olmuştur.

- vi. **Rating notlarının düşmesi:** Uluslararası derecelendirme kuruluşlarının bölge ekonomileri için verdikleri düşük notlar krizin şiddetinin daha da artmasıyla sonlanmıştı.
- vii. **Hükümetlerin gerekli önlemleri almada gecikmesi:** Hükümetlerin ekonomideki gidişat üzerinde etkili olacak tedbirleri almakta yeterince hızlı olamamaları da krizin yükselmesinde belirleyici olmuştur. Çünkü ekonomide yaşanan belirsizlik ve güvensizlik neticesinde para ve menkul kıymetler piyasaları üzerinde baskı artmış ve bölge ekonomileri 1998 yılı itibarıyla yüzde 13,5'a varan oranlarda küçülmüştür. (Şimşek, 2002, s. 22-23).

Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşanan krize başta IMF olmak üzere uluslararası finans çevreleri duyarsız kalamamışlar ve krizin mümkün olduğunca kısa sürede önlenmesi için önlemler almak yoluna girmişlerdir. 1997 yılı Haziran ayı itibarıyla bu ülkelere kullandırılan kredinin 140 milyar Amerikan dolarının Avrupalı mali kurumlarca, 97 milyar Amerikan dolarının ise Japon mali kurumlarınca sağlanmış olması durumu açıklar niteliktedir. Çokluk bu kreditorlerin baskısıyla, Tayland, Güney Kore, Malezya, Filipinler ve Endonezya'da IMF kontrolünde bir istikrar programının hayata geçirilmesine çalışılmıştır.

3.2.2.1. Kriz Öncesi Dönemde Güneydoğu Asya Ülkelerinin Finansal Yapılarındaki Zayıflıklar

Güneydoğu Asya ülkelerinde çok uzun bir süre boyunca sabit kur politikalarının uygulanması ve büyük ölçekli sermaye hareketlerinin gerçekleşmesi, bölge ülkelerindeki risk algılama ve erken uyarı yeteneklerini

köreltmüş ve bu ülkelerin finansal sistemlerindeki kırılganlıklar artmıştır. Bölge ülkelerinin finansal yapılarına bakıldığında;

1-) Mali sistemin denetiminde yürürlükte olan mevzuatın yeterli olmaması,

2-) Yönetim kademesinde eksiklik,

3-) Kredi dağıtımında gerekli incelemelerin yapılmaması,

4-)Tahsili Gecikmiş Alacakların artması,

gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Ne var ki, bu eksikliklere rağmen bölgeye sürekli bir sermaye girişinin gerçekleşmesi, (Örneğin, 1990-1996 yıllarında Tayland GSYİH'sının yüzde 10'u kadar yabancı sermaye çekerken, Güney Kore aynı dönemde GSYİH'nin yüzde 2,5'i kadar sermaye hareketiyle karşılaşmıştır (Duvan, 2001, s. 18). Bu da eksikliklerin göz ardı edilerek ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesine sebep olmuştur.

Bunun yanında izlenen sabit kur politikasının sağladığı istikrara duyulan güvence ve devletin bankaların batmayacağına yönelik desteği, başta bankalar olmak üzere finans kuruluşlarının yurt dışından çok kısa vadeli borçlanma yoluna gitmelerine sebep olmuştur. Böylelikle, mali kurumlar bir yandan kontrolsüzce borçlanırken, diğer yandan ülkelerdeki kredi kullandırma standartlarının yeterince olgunlaşmamış olmasının sonucunda kontrolsüzce kredi kullandırmaya başlamışlardır. Bu dönemde kredilerin üretimden daha fazla artması kredi kalitesini düşürmüş, varlık fiyatlarında (asset price inflation) şişmeye ve banka ve şirket bilançolarında varlık/yükümlülük dengesinin bozulmasına sebep olmuştur. Öyle ki, Tayland, Malezya ve Güney Kore'nin ticari banka varlıklarının GSYİH içindeki payı, 1992 yılında yüzde elli ile yüzde yüz arasında değişirken bu oran 1996 yılında yüzde yüz elli ve iki yüz seviyelerine yükselmiştir (Lindgren ve

diğerleri, 1999, s. 21). Elde edilen kredilerin gayri menkuller gibi getirisi düşük alanlarda kullanılması kredi riskini realize etmiş ve ülkelerde görülen ekonomik büyüme hızının düşmesi sonucunda ise gayri menkullerin gerçek değerlerinin çok üzerinde gösterilmesinin neden olduğu balon patlamıştır (Canpolat, 2002, s. 47).

Bu gelişmeler neticesinde krizin kamu sektöründe değil özel sektörde ortaya çıkmasıyla diğer örneklerinden ayrılan Güneydoğu Asya krizinde, bankacılık sektörü dışındaki özel sektör borçları banka sektörünün borçlarıyla yarışır hale gelmiş hatta geçmiştir. (Tablo. 3.4) Başlangıç itibariyle ihracatı destekleme üzerine yoğunlaşan kredi kullanımı, devletin bu konu üzerindeki otoritesinin de yeterince yerleşmemiş olması nedeniyle üretim ve ticaret gibi ekonominin gelişmesine yardımcı olacak alanlardan spekülatif alanlara kaymış ve bölge ekonomileri bu kadar spekülasyonu kaldıramamıştır.

TABLO 3.4. GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE DIŞ BORÇLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI (1997 HAZİRAN İTİBARIYLA) (MİLYAR DOLAR)

	Kamu Sektörü	Bankacılık Sektörü	Banka Dışı Özel Sektör	Toplam
Endonezya	59,1	11,8	38,5	109,3
Güney Kore	-	90,6	26,2	116,8
Malezya	20,0	9,0	7,6	36,6
Tayland	16,8	31,2	31,1	79,1

Kaynak: ASOMEDYA, 2002.

Güneydoğu Asya'da finansal sektörün yaşadığı sorunun akut hale gelmesini sağlayan bir diğer faktör de, yine ülkelerde kredi kullandırmasına yönelik sağlıklı değerlendirmeler yapılmasını sağlayacak mevzuatın bulunmamasından kaynaklanan, kredi izleme yöntemlerindeki yetersizliktir. Kredi kullandıran kurumlar, gerekli analizleri yapmadan, müşteri teminatlarını temel alan bir yaklaşım sergilemişlerdir. Söz konusu teminatların likiditeleri düşük (aynı zamanda yukarıda belirtildiği gibi şişmiş) arazi ve emlaktan,

dahası pek çok durumda kişisel garantilerden oluşması kredilerin geri dönüşünde sorun yaşanmasına sebep olmuştur. Finansman şirketlerinin, devletlerin kredi kullandırmayı kolaylaştırırken öngördüğünün aksine, kredi çeşitliliğine gitmemişler ve **sektörel yoğunlaşma** (özellikle gayri menkuller üzerinde yoğunlaşmaları) da problemlili kredilerin oranının artmasıyla neticelenmiştir. Öyle ki, tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranı yüzde 15-20 düzeylerine kadar yükselmiştir. (Tablo 3.5)

TABLO 3.5. GÜNEYDOĞU ASYA ÜLKELERİNDE TAHMİNİ GERİ DÖNMEYEN BANKA KREDİLERİ

ÜLKELER	GERİ DÖNMEYEN KREDİLER			
	Toplam Kredilerin yüzdesi olarak	Parasal Tabanın yüzdesi olarak	GSYİH'nin yüzdesi olarak olarak	Merkezi Hükümet Gelirlerinin yüzdesi olarak olarak
Endonezya	17	129,6	9,4	63,0
Güney Kore	16	454,1	22,1	103,7
Malezya	16	88,8	23,3	98,3
Filipinler	19	84,5	7,8	41,1
Tayland	4	289,6	30,2	176,7
Hong Kong	4	91,6	6,6	33,6
Singapur	4	35,0	4,4	11,8
Tayvan	4	26,8	6,0	50,0

Kaynak: Burnside ve diğerleri, 1999, s. 23

Bu ülkelerde kredilerin sınıflandırılması, bilançoda tahsili gecikmiş kredilere ayrılacak karşılık tutarlarının belirlenmemiş olması gibi kurumsal etkenlerin de dahil olmasıyla (Sönmez, 2002, s. 417) finansal sistem içinde faaliyet gösteren pek çok kurum kapanmış, faaliyetleri durdurulmuş, başka kurumlarla birleşmek zorunda kalmıştır. Hatta Tayland'da bazı finansal kurumlar yabancı sermayedarların eline geçmiştir. (Tablo 3.6)

TABLO 3.6. GÜNEYDOĞU ASYA KRİZİNİN FİNANSAL KURUMLAR ÜZERİNE ETKİSİ

	Banka ve diğer Mali Kurumlar	Kapanan veya Faaliyeti Durdurulanlar	Kamulaştırılan Yen.Yap. Kurumuna Devredilen	Birleşmeyi Planlayan	Yabancı Kuruluşlara Satılması Planlanan
Tayland	108	56	4	0	4
Malezya	60	0	0	41	0
Endonezya	228	16	56	11	0
Güney Kore	56	16	2	0	0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 1998.

3.2.2.2. Kriz Öncesi Dönemde Güneydoğu Asya Ülkelerinin Reel Sektöründe Görülen Zayıflıklar

Güneydoğu Asya krizinin oluşmasında öncelikli etken finans sektöründe yaşanan olumsuzluklar olmakla beraber, reel sektörde mali şeffaflık ve muhasebe standartlarında var olan eksiklikler krizin boyutunun ilerlemesi üzerinde etkili olmuştur.

Bu eksikliklerle bağlantılı olarak bölge ülkelerinin reel sektör açısından yaşadığı sorunların üç temel nedeninin bulunduğu görülmektedir:

- i. Reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin belirli küçük grupların elinde olması ve bu şirketlerin gerek finans sektörüyle, gerek devletle içiçe geçmiş yapısı
- ii. Kamuya açık şirketlerde mülkiyet yoğunlaşma oranında görülen dengesizlikler
- iii. Şirketlerin finansman yapısında gözlemlenen kredi sorunu.

Güneydoğu Asya ülkelerinde devletlerin izlediği ekonomik süreçte aktif şekilde yer alma ve ulusal sermayedarları destekleme politikasının bir sonucu olarak, devlet, banka ve şirketler arasında çok sıkı bir ilişkinin

bulunduğu gör÷lmektedir. Bölgede izlenen kalkınma stratejilerinin neticesinde özellikle büyük aile şirketleri devlet tarafından dolaylı ve dolaysız teşvikler aracılığıyla uzun yıllar süresince desteklenmiştir. Reel sektörde yaşanan bu konsantrasyonun oranlarına bakıldığında 1997 yılı itibarıyla, Tayland'da piyasa genelinin yüzde 50'si 10 aile şirketi tarafından yönetilmekte olup, bu oran Güney Kore ve Malezya'da yüzde 40 civarında olduğu gör÷lmektedir (İskender ve diğeri, 1999, s. 1). Bu durum azınlık durumundaki girişimcilerin haklarının korunmasında sorunlar yaşanmasına sebep olduğu gibi, piyasa ekonomisinin olmazsa olmaz koşulu olan rekabet ilkesinin yeterince gelişmemesi sonucunu doğurmuştur.

Yine bu yarı-tekelleşmeyle bağlantılı olarak, Güneydoğu Asya ülkelerindeki şirketlerde gör÷len mülkiyet yoğunlaşma oranlarının (ownership concentration) çok yüksek olduğu gör÷lmektedir (Claessens ve diğeri, 1999). Örneğin, kamuya açık şirketlerde ilk beş büyük sermayedarın mülkiyet yoğunlaşma oranı Güney Kore'de yüzde 38,5, Tayland'da yüzde 56,6 ve Malezya'da yüzde 58,8'dir (Zhuong ve diğeri, 2000, s. 22). Kamuya açık olmayan şirketlerin durumu düşünüldüğünde sorun daha kaygı verici boyutlara ulaşmaktadır. Azınlık pay haklarının korunmasında yeterli yasal düzenlemelerin bulunmaması da bu tabloya eklendiğinde, Güneydoğu Asya ülkelerinde bağımsız girişimciler açısından ekonomik ortamın çok güvensiz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Güneydoğu Asya'da finans sektöründe yaşanan sorunların reel sektöre çok yoğun biçimde yansıtılmasına neden olan en temel faktör ise reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin mali yapısı incelendiğinde ortaya çıkmaktadır.

Bölgedeki şirketlerin finansman yapısı çok büyük ölçüde borçlanma ağırlıklıdır ve bu borçlanmaların önemli bölümünü bankalar aracılığıyla kullanılan krediler oluşturmaktadır. 1997 yılında şirketlerin toplam borçlarının

öz kaynaklara oranı² Güney Kore için yüzde 425, Tayland için yüzde 350 ve Malezya için yüzde 88 olarak gerçekleşmiştir (Duvan, 2001, s. 20). Bu gelişmeler, reel sektör şirketlerinin piyasa kapitülasyonlarının sınırlı kalmasıyla sonuçlanmıştır. Tayland ve Güney Kore'de şirketlerin piyasa kapitülasyonlarının GSYİH içindeki payı yüzde 30 düzeyindedir. Şirketlerin toplam borçlarının öz kaynaklara oranının görece daha iyi olduğu Malezya'da ise bu pay yüzde 132'dir.

Bölge ülkelerinde gerek finans sektöründe, gerek reel sektörde var olan tüm bu sorunlar yaşanan krizin ortaya çıkması üzerinde etkili olmuştur. Dolayısıyla, kriz sonrasında bölge ülkelerinin ekonomilerinin yeniden yapılandırılması için yürürlüğe konulan çabalar öncelikle bu sorunların giderilmesi üzerinde yoğunlaşmak durumunda kalmışlardır. Çalışmanın bu bölümünde, Tayland ve Malezya'da sorunun üstesinden gelebilmek için hangi yöntemlerin uygulandığı üzerine odaklanılacaktır.

3.3. Borç Yapılandırma Araçlarının İşleyişi Çerçevesinde Tayland İncelemesi

Güneydoğu Asya krizinin ortaya çıktığı ülke olan Tayland'da krize yönelik ilk kısıtlamalar 3 Mart 1997'de ateşlenmiştir. Bu tarihte resmi bir açıklama ile ülkenin finans sektöründe yaşanan sorunlar dile getirilmiş ve isim belirtilmeden on bankanın aktif kalitelerinin zayıf, likiditelerinin yetersiz olduğu ve sermaye artışına ihtiyaç duydukları ifade edilmiştir. Dahası, bu şirketlerin kendilerine tanınan süre zarfında sermaye yapılarını güçlendirememeleri durumunda, şirketlere ait hisselerin Finansal Kurumları Geliştirme Fonu tarafından satın alınacağı duyurulmuştur.

---

² Söz konusu oran Türkiye için tüm reel sektördeki (imalat sanayi ve diğerleri olmak üzere) toplam 7.729 firma için hesaplandığında, 1999 yılında yüzde 226 iken, 2000 yılında yüzde 198, 2001 yılında yüzde 248'e yükselmiş, 2002 yılında ise tekrar yüzde 199'a düşmüştür. Oran değeri kamu ve özel sektör firmaları açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, özel sektör firmalarının her dönemde daha fazla yabancı kaynak kullanarak faaliyet gösterdiği ve 2002 yılında her iki sektör için de oran değerinin 2001 yılına göre düştüğü görülmektedir. Toplam borçların özkaynaklara oranı özel sektör firmaları için 2001 yılında yüzde 293 iken 2002 yılında yüzde 232'ye düşmüş, kamu firmaları için ise aynı oran sırasıyla yüzde 122 ve yüzde 90 olarak gerçekleşmiştir (www2.tcmb.gov.tr/sector/index.htm).

Bu açıklamayı takip eden dönemde finans şirketlerinin mevduat hesaplarında büyük çözümler yaşaması piyasada likidite sıkıntısı ile karşı karşıya kalınmasına sebep olmuştur. Bunun üzerine Tayland Merkez Bankası, sektörde faaliyet gösteren 91 finans şirketinden 66 tanesine ve 29 ticari bankadan 2 tanesine piyasa faizlerinin altında likidite desteği sağlama ihtiyacı duymuştur.

Merkez Bankasının yaşadıkları likidite sorununu aşamadıkları gerekçesiyle 29 Haziran 1997 tarihinde 16 finansman şirketinin faaliyetlerinin 30 gün süresince durdurulması kararını vermesiyle Tayland ekonomisindeki tehlike sinyalleri iyice belirginleşmiştir. Söz konusu 16 şirkete, rehabilitasyon planlarını Tayland Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığına sunmaları için 11 Haziran 1997'ye kadar süre verilmiş, bu süre sonuna kadar planları teslim etmeyen veya sundukları planlar bu iki kurumca reddedilen şirketlerin çalışma izinlerinin iptal edilerek kamuya ait bir finans şirketine devredileceği ilan edilmiştir.

Her ne kadar hükümet, piyasada oluşan belirsizlik ve güvensizlik ortamını rahatlatılabilmek amacıyla finans sektöründe yapılan bu düzenlemelerin sadece var olanlarla sınırlı kalacağına, gerek yerli gerek yabancı tüm mevduat sahiplerinin mevduatlarının devlet güvencesi altında olduğuna dair açıklamalarda bulunmuşsa da, sektördeki dalgalanmanın önüne geçememiştir. (Kaldı ki 1997 Ağustos ayında 42 finans şirketinin daha faaliyetlerinin durdurulması, hükümet beyanatlarına yönelik piyasada görülen güvensizliğin çok da yersiz olmadığını göstermiştir.) Dolayısıyla ekonomideki likidite sorunu varlığı katlanarak sürmüştür.

2 Temmuz 1997 tarihinde Tayland'ın para birimi Bahtın dalgalanmaya bırakılması sonrasında gerçekleşen hızlı devalüasyon ile birlikte finans sektöründe yaşanan krizin boyutları iyice derinleşmiş, kredi portföyleri zaten kötü durumda olan bankaların durumu daha da sorunlu hale gelmiştir (Türkiye'de yaşanan krizin de dalgalı kur politikasına geçişle derinleşmesi bu anlamda ilgi çekicidir). FIDF (Financial Institutions

Development Fund = Finansal Kurumları Geliştirme Fonu), bu dönemde likidite sorunlarını aşabilmeleri için bankalara 8 milyar dolar tutarında destek sağlamak durumunda kalmıştır. Bu destek bile bankaların durumunun iyileştirilmesi için yeterli olmamıştır. Çünkü, krizin hemen öncesinde bankaların takip aşamasında bulunan kredilerinin toplam kredilere oranı yüzde 11, 5 iken bu oran 1997 Haziran ayı itibariyle yüzde 18,5'a, yıl sonunda ise yüzde 22,5' a kadar yükselmiştir (Duvan, 2001, s. 7). Bu nedenle Tayland'da problemlili krediler sorununu çözmek ve dolayısıyla yaşanan ekonomik krizi aşabilmek için yeni tedbirlerin hayata geçirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

3.3.1. Problemlili Krediler Konusunda İzlenen Yöntem

Krizin ilk döneminde Tayland hükümeti bankacılık kesimindeki Tahsili Gecikmiş Alacaklar sorununa doğrudan müdahale etmeme ilkesini benimsemiştir. Diğer yandan, Tayland Merkez Bankası bünyesinde oluşturulan bir kurum olan FIDF zor duruma düşen bankalara finansal destek sağlamakta, kapatılan bankaların tasfiyesini üstlenmektedir.

Ne var ki, krizin iyice belirginleştiği 1997 Ağustos'unda, ekonomideki sorunların giderilmesi için var olan kurumsal düzenlemelerin yeterli olmayacağı anlaşılmış ve Tayland hükümeti IMF'nin desteği ile finans sisteminin yeniden yapılandırılmasına yönelik ilk girişimlerini gerçekleştirmiştir. Hükümetin kriz döneminde izlemeye karar verdiği stratejisinin üç hedefinin bulunduğu görülmektedir:

- iv. Varlığını sürdürmesi mümkün olmayan finansal kurumları sektör dışına çekmek
- v. Sorun yaşayan finans kurumlarındaki mevduat ve kredi sahiplerinin haklarını korumak amacıyla devlet garantisi vererek piyasaları yatıştırmak ve yeniden yapılandırma çalışmaları için zaman yaratmak

- vi. Tayland'da mevcut olan finansal sistemi geliştirmek ve uluslararası standartlara ulaşmasını sağlamak için rehabilitasyon ve yeniden yapılandırmayı gerçekleştirmek.

Açıktır ki, bu üç hedefin tutturulabilmesi için hükümetin destekleyici önlemler alması gerekmektedir. Tayland hükümeti de aşağıdaki önlemleri almaya ihtiyaç duymuştur:

- i. Mali ve parasal kontrolü düzeltecek makro ekonomik politikalar uygulamak
- ii. Finans sisteminin yeniden yapılandırmasını sağlayacak bir karar alıcı kurum oluşturmak ve Maliye Bakanlığı ile Merkez Bankasının finans kurumlarına ilişkin yetkilerini geçici bir süre için bu kuruma devretmek, tutarlı ve detaylı bir orta vadeli yapılanma stratejisini kamuoyuna, profesyonelce yönetilen bilgilendirme kampanyası aracılığıyla anlatmak (IMF Occasional Paper No: 188)

Tayland hükümeti öncelikli olarak reel sektör şirketlerinin problemleri krediler hususundaki işlemlerinde esneklik getiren ve bilançolarını yeniden yapılandırmalarına imkan tanıyan yasal ve idari düzenlemelerin hayata geçirilmesine ağırlık vermiştir. Bunun için de, Merkezi Olmayan Aktif Yönetim Şirketlerinin kurulmasını özendirilmiş, bu şirketlerin sermayelerinin tamamen özel sektöre ait olmasına önem vermiştir. Bu şirketlere ödünç fon verilmesi ve verilecek fonların faizlerinin belirlenmesi noktalarında esneklik gösteren hükümet, kurulan Aktif Yönetim Şirketlerinin mevduat toplamasını ise kesinlikle yasaklamıştır (Duvan, 2001, s. 22). Tayland hükümeti, işletmenin potansiyel maliyetini ve TGA'ların gerçekçi fiyatlar üzerinden devralınıp elden çıkarılması riskini üstlenmek istemediği için merkezi bir Aktif Yönetim Şirketi kurmaktan kaçınmıştır (Mesutoğlu, 2001, s. 27).

Tayland hükümetinin yukarıda sıralanan önlemler dizisinin ikinci maddesi üzerinde yaptığı çalışmaların sonucunda ise Finansal Sistemi Yeniden Yapılandırma Kurumu (Financial System Restructuring Agency, FRA) kurulmuştur. Ekim 1997'de hükümetin yürürlüğe koyduğu Acil Durum Kararnamesi gereğince 24 Ekim 1997 tarihinde kurulan FRA'nın kuruluş amacı;

- i. Faaliyeti durdurulmuş 58 (16'sı Haziran, 42'si Ağustos ayında olmak üzere) finans şirketinin rehabilitasyon planlarını değerlendirmek,
- ii. Faaliyeti durdurulmuş finans şirketlerinde hesabı bulunan mevduat sahiplerine ve kredi kullandırmış olanlara yardım etmek,
- iii. Rehabilitasyon planları FRA tarafından onaylanmamış finans şirketlerinin likiditelerini yönetmektir (FRA, "Background and Information", <http://www.fra.org.tr>).

İlk olarak söz konusu 58 finans şirketinin rehabilitasyon planlarını değerlendirmeye alan FRA, 56 şirketin planlarını yeterli bulmayarak tasfiyelerine karar vermiş, 2 şirketin faaliyetlerini sürdürmelerine ise izin vermiştir. Sonraki aşamada da tasfiye edilen 56 finans şirketinin problemleri kredilerini tasfiyesiyle ve likidite edilmesiyle ilgilenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda FRA, 56 finans şirketinin aktiflerini kalitesine göre sınıflandırmış ve ihale yöntemiyle bu aktifleri satışa sunmuştur. Satış, aktiflerin niteliklerine göre iyiden kötüye olmak üzere üç sınıfa ayrılarak gerçekleşmiştir. Birinci sınıf aktiflerin satışı Kasım 1998, ikinci sınıf aktiflerin satışı Aralık 1998 ve üçüncü sınıf aktiflerin satışı Ocak 1999'da yapılan üç ayrı ihaleyle gerçekleştirilmiştir. Birinci ve ikinci sınıf aktiflerin ihalelerinde geri dönüş oranı yüzde 47-48 iken üçüncü sınıf aktiflerin ihalesinde bu oran yüzde 37'ye kadar düşmüştür.

Görüldüğü üzere FRA, şirketlerin yeniden yapılandırmasından çok problemlili varlıkların tasfiyesi üzerinde yoğunlaşmak için kurulmuştur ve Tayland ekonomik sistemi içinde üstlendiği görevler sınırlıdır:

- i. Borç tahsil sürecini hızlandıran önlemlerin uygulanması
- ii. Borç geri ödemelerinin kabulü
- iii. Zorunlu harcama ve vergilerin ödenmesi
- iv. İpotek ve teminatların satışa çıkarılması
- v. Borç geri ödeme döneminin uzatılması
- vi. Borç dengelenmesi
- vii. Hukuki takip ve tedbir işlemlerinin yerine getirilmesi gibi görevleri bulunan (Duvan, 2001, s. 24) FRA'nın yetki sınırları Tablo 3.7'de gösterilmektedir.

TABLO 3.7. FRA'NIN BORÇ YAPILANDIRMA ÇALIŞMALARINDA YETKİLERİ

Yetkisinde Olmayan İşlemler	Yetkisinde Olan İşlemler
Borcun Anaparasının İndirilmesi	Borç faiz oranlarının indirimi
Borç-sermaye dönüşümü	Borç vadesinin uzatılması
Yeni Kredi Tahsisi	Borç dengelemesi
Borçlu Değişimi	Borç ödemesi olarak varlık kabulü

Kaynak: FRA, Background and Information

Bu gelişmeler göstermektedir ki, Tayland hükümeti, problemlili varlıklar konusunun çözümü için serbest piyasa merkezli politikaların yanında diğer alternatif uygulamaları da denemiştir. Ne var ki, ülkede yaşanan ekonomik krizin derinliği hükümetin daha çok problemlili varlıkları elden çıkarmak yolunu tercih etmesine yol açmıştır. Hükümet, borçların yeniden

yapılandırılmasına yönelik uygulamalar için farklı bir yöntem izlemek durumunda kalmıştır.

3.3.2. Kurumsal Borçların Yeniden Yapılandırılmasında İzlenen Yöntem

Tayland'da ortaya çıkan ekonomik kriz görüldüğü üzere çokluk finans sektörü üzerinde etkili olmuştur. Kriz sonrasında bankalar ve diğer finans kurumlarının problemlili kredilerinin tüm kredilere oranının kriz öncesi oranla kıyaslandığında ikiye katlandığı görülmektedir. Bunun için de ülkede kredi borçlarıyla ilgili yeniden yapılandırma çalışmalarının yürütülmesi aciliyet kazanmıştır. Her ne kadar başlangıç itibariyle kurumsal borçların yapılandırılmasında gönüllülük ilkesine dayalı, piyasa merkezli ve özel sektörün öncülüğünde çözümler üzerinde durulmuş ise de bu yöntemle kayda değer bir sonuca varılamamış olması, hükümetin sürece daha fazla dahil olması sonucunu doğurmuştur.

Tayland hükümetinin yeniden yapılandırma sürecinin daha işlevsel hale gelmesi için üç noktada çaba harcadığı görülmektedir:

- i. Borçlu ile alacaklı arasında gerçekleşecek görüşmelerin çerçevesini güçlendirecek etkin yasal düzenlemelerin yapılması
- ii. Kurumsal borçların yeniden yapılandırmasını özendirmek için, vergi boyutunu da içerecek şekilde, yasal engellerin kaldırılması
- iii. Borç görüşmelerinin yargı sürecine başvurulmadan gerçekleşmesini teşvik edecek kurumsal düzenlemelerin yapılması (IMF Staff Country Report, 2000, s. 14).

Bu hedefler doğrultusunda Tayland hükümeti, farklı düzenlemeler yapma gereği duymuştur.

3.3.2.1. Kurumsal Düzenlemeler

Daha önce de ifade edildiği gibi Tayland hükümeti, problemlili varlıklarla ilgili sorunların öncelikle piyasa ekonomisi içinde çözülmesi ilkesini benimsemiştir. Bu nedenle de, kurum borçlarının mahkeme dışında yeniden yapılandırmasına olanak tanıyan Londra Yaklaşımı uygulamasını örnek almıştır. Bu çerçevede Tayland Merkez Bankası, 2 Haziran 1998 tarihinde finansal kurumların borçlarını yeniden yapılandırırken izleyecekleri prosedürü karara bağlamıştır. Sürecin daha sağlıklı işlemlerini sağlamak için ise Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Danışma Komitesi (CDRAC) faaliyetlerine başlamıştır. CDRAC temel olarak, kurumların borç yapılandırma politikalarının belirlenmesini sağlamakla ve reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerle finans kurumları arasındaki borç yapılandırma görüşmelerini gözetmekle yükümlüdür.

Merkez Bankasından, reel sektörden ve finans kurumlarından temsilcilerin bulunduğu Komitenin başkanlık görevini Tayland Merkez Bankası başkanı yürütmektedir. Finansman Şirketleri Birliği başkanı, Bankalar Birliği başkanı ve Yabancı Bankalar Birliği başkanı Komite'de finans sektörünü temsil etmek üzere bulunurken, Tayland Ticaret kurulu başkanı ve Tayland Endüstriler Birliği başkanı da reel sektörün çıkarlarını korumak için Komite'de yer almaktadırlar. Ayrıca CDRAC bünyesinde, söz konusu kurumların temsilcilerinin yanında hükümetten üç, üniversitelerden de bir temsilcinin de dahil olduğu bir alt komite (Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Danışma Alt-Komitesi, CDRAS), CDRAC için bir tür danışmanlık hizmeti görmekte, borç yapılandırma çalışmalarına ilişkin öneriler getirmektedir (Şimşek, 2002, s. 31).

CDRAC ilk olarak, Londra Yaklaşımından hareketle, 3 Ağustos 1998'de Tayland'da izlenecek borç yapılandırma çalışmalarının temel ilkelerini belirlemiştir. "Bangkok Yaklaşımı" olarak da bilinen Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Çerçevesi 19 ilkeden oluşmaktadır:

- i. Şirket borçlarının finansal açıdan yeniden yapılandırılmasının yanında uzun vadede borçlu şirketin varlığını sürdürmesini sağlayacak operasyonel yapılanmaya gidilmelidir.
- ii. Bu işlemde, nitelik olarak Tayland Merkez Bankası düzenlemeleriyle bire bir uyum içinde olan varlıkların rehabilitasyonuna öncelik verilmelidir.
- iii. Şirket borçları yeniden yapılandırılırken, işlemlerin her safhası için takvim belirlenmelidir.
- iv. Eğer borçlu firma yönetimi, Borçlu-Kreditör görüşmelerinin başladığı andan itibaren, kreditorlere, anlaşmada belirtilen takvime göre doğru ve bütünlüklü bir şekilde istenen bilgileri sağlıyor ve kreditorlerin bütün komite toplantılarına katılıyorsa; kreditorler borçlu firmalara kararların uygulamasına yönelik zaman tanınmalıdır.
- v. Borçların yeniden yapılanma sürecine hem borçlular hem kreditorler uzman yönetimleriyle katılmalıdır.
- vi. Yeniden yapılandırma işlemlerinde belirlenen amaç ve hedefe yönelik çalışmaların daha koordineli ve etkili bir şekilde devam etmesi için, lider bir kreditorün belirlenmesi ve bu kuruluş içinden bir kişinin işin başına atanması gereklidir.
- vii. Birden fazla kreditorün bulunduğu durumlarda, her bir kreditorün menfaatlerini geniş bir perspektifte ifade edebileceği koordinasyon ve idari temsilciler komitesi oluşturulmalıdır.
- viii. Süreçte şeffaflığın sağlanabilmesi için, bütünlüklü ve doğru bilgilere dayandırılarak karar alınmalıdır.

- ix. Sürece muhasebeci, avukat ya da profesyonel danışmanların atanması durumunda, bu kişilerin yeterli bilgi, tecrübe ve tahsis edilmiş kaynağa sahip olması gereklidir.
- x. Uygulamada profesyonel danışmanların maliyetini borçluya yüklemek olağan olmakla birlikte, lider kuruluşların ve kreditor komitelerinin bu durumdan doğrudan çıkar sağlamaları mümkün olduğu için, bu türden maliyetlerin kontrolü için profesyonel bir zorunluluk getirilmelidir.
- xi. Maliye Bakanı ve Tayland Merkez Bankası, yapılandırma işlemleri ile ilgili olarak sürekli bilgilendirilmelidir. Bu, şirket borçlarının yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmanın yanında, işlemlerin hukuksal ve idari çerçeveye uygunluğunun denetimi açısından da olumlu olacaktır.
- xii. Şirket Borçlarını Yeniden Yapılandırma Danışma Komitesi (CDRAC), borçların yapılandırılması alanındaki gelişmeleri takip etme görevinin yanı sıra, kamu menfaati adına borç yapılandırmasını kolaylaştırmalı ve özellikle yapılandırmanın zor olduğu hallerde aracılık işlevi üstlenmelidir.
- xiii. Kreditorlerin mevcut bulunan tazminat haklarının geçerliliği korunmalıdır.
- xiv. Yeniden yapılandırma çalışmaları zarfında, borçlunun işlerinin kesintiye uğramaması için açılan ek kredilere tahsilat önceliği verilmelidir.
- xv. Borç verenler, haklarını geri alabilmek için düşük riskli planlar hazırlamalı, yüksek faizli ve yapılandırma maliyetini borçlunun üzerine yükleyecek seçeneklerden kaçınmalı, düşük faizli yapılandırma seçeneklerini tercih etmelidirler.

- xvi. Belirli durumlarda borç takasının sakıncası yoktur, ancak borcu devreden kreditor, borcu devralan kişinin yeniden yapılandırma işlemleri üzerinde olumsuz etkide bulunmayacağını garanti etmelidir.
- xvii. Yeniden yapılandırma maliyeti taraflar arasında adil şekilde dağıtılmalı, taraflar arasındaki hukuksal öncelikler korunmalıdır.
- xviii. Kreditorler, yasal açıdan borçlu şirket aleyhine ticari yargılama sürecini başlatma hakkına sahip olmakla birlikte, yapacakları fiilin Tayland ekonomisi, diğer kreditorler ve borçlular üzerinde yaratacağı etkiyi dikkatlice hesaplamalıdır.
- xix. Bu çerçevede ele alınan bütün ilkeler ve bunların pratiği, yapılandırma sürecinde yer alan bütün kreditorlerin onayına bağlı kalmak suretiyle ertelenebilir ya da askıya alınabilir (Duvan, 2001, s. 32).

Bu çerçeveye birlikte hangi kurumsal borçların yeniden yapılandırılacağı konusunda bir kriter oluşturmaya çalışan, ülkenin üretim kapasitesini arttıran şirketlerin kurtarılmasını ve faaliyetlerini sürdürmesi imkansız durumda olan şirketler için kaynak sarf edilmemesini sağlamaya çalışan CDRAC, Tayland Merkez Bankasının aracılığıyla düzenlenen ve 34 yerel, 31 yabancı kurum tarafından 19 Mart 1999'da imzalanan iki anlaşma ile "Bangkok Yaklaşımı" ilkelerinin daha sağlam bir zemine oturmasını sağlamıştır:

- i. Borçlu-Kreditor Anlaşması
- ii. Kreditorler Arası Anlaşma (Ek 1.'e bakınız)

Bu iki anlaşmanın imzalanmasının kurumsal borç yeniden yapılandırma süreci üzerinde üç olumlu etkisinin olacağı düşünülmüştür:

- i. Şirket borçlarının yeniden yapılandırılması sürecinde izlenecek takvimin belirlenmesi
- ii. Borçlu ve kreditorler arasında yürütülecek arabuluculuk faaliyetlerinin alanının netleşmesi
- iii. Gerekli olduğu durumlarda, kreditorler arasında oluşabilecek anlaşmazlıkların çözümü için hakemlik mekanizmasının kurulması (Duvan, 2001, s. 33).

3.3.2.1. Borçlu-Kreditor Anlaşması

Borçlu-Kreditor Anlaşmasına göre, ilk toplantı çağrısı kreditorlerden, borçludan ya da CDRAC'dan gelebilir. Bu ilk toplantıda öncelikli olarak lider kuruluş belirlenir. Çoklukla, borçlu şirketin en büyük alacaklısı bu seçimde şanslı olmakla birlikte, liderde borç yapılandırma çalışmalarını iyi bilmesi, borçluyu tanınması ve borçlu şirket yönetimi ile mesleki bir çalışma içinde bulunması gibi şartlar aranmaktadır. Seçilen lider, yapılandırma sürecinin organize edilmesi, müzakerelerin oluşturulması ve elde edilen bilgilerin bütün alacaklılara iletilmesi görevlerini üstlenir. Diğer yandan, bütün alacaklıların belirlediği bir Yönetim komitesi oluşturulur. Borçlu şirketin temsilcileri, bu komite tarafından istenen bütün bilgileri eksiksiz ve doğru bir şekilde sunmakla yükümlüdür.

Borçların yeniden yapılandırma süreci ise bu anlaşma uyarınca şu takvime göre işler:

- i. CDRAC, yapılandırma kapsamında yer alacak şirketleri ilan eder.
- ii. İlan tarihinden sonraki 15 gün içinde borçluya Borç Katılım Formu gönderilir.
- iii. Borçlu bu formu doldurarak 30 gün içinde lider kuruluşa iletir.

- iv. Bu safhada borçlu, yapılandırma işlemini kabul ederek bir ödeme planı sunar. Alacaklılar, borçlu şirketin sunduğu bütün dokümanları inceleyerek, borçluyla beraber çözüme ulaşmaya çalışırlar. Anlaşma sonrasında ortaya çıkan ödeme planı, tüm alacaklılar arasında oylanır. Kabul kararının çıkmadığı durumlarda, planın niçin reddedildiği belirtilmelidir. Eğer müzakereler sırasında sorun çıkarsa, lider kuruluş ve/veya yönetim komitesi CDRAC'dan arabulucu atanmasını talep edebilir. Atanan arabulucunun diğer taraflar tarafından da uygun bulunması gerekmektedir. Tüm bu gelişmeler borçlunun katılım formunu imzalamasından itibaren 60 gün içinde son bulmalıdır.
- v. Alacaklıların aldığı kabul kararı borçluya bildirilir ve şartlar belirtilir. Bu aşamaya, (yukarıda da ifade edildiği gibi) borçlu katılım formunu imzaladıktan 60 gün sonra veya CDRAC'ın arabulucu kararını bildirdiği 25 gün içinde geçilmelidir. Borçlu alınan karara uyarsa, borç Yapılandırma Anlaşmasını imzalamış olur.
- vi. Borçlu kararı kabul etmemiş ve yeniden yapılandırma sürecinin düzenlenmesinde etkili ise kararın verilmesinden itibaren 10 gün içinde borçlu ve/veya alacaklılar CDRAC'tan arabulucu atanmasını isteyebilir.
- vii. Borçlu alınan kararı kabul etmiyor ve yeniden yapılandırma çalışmalarının koordinasyon sürecine katılmıyor ise kararın verilmesinden sonraki 120 gün içinde borçluya yasal yollar uygulanabilir.
- viii. Alacaklılar, borçlu şirket için yeni bir borç yapılandırma planı önerebilirler. Bu planın borçlu tarafından kabulü sonrasında yine anlaşma imzalanmış olur. Aksi takdirde, yasal yollara başvurulması gündeme gelir.

ix. Genel ilke olarak, CDRAC'ın listeleri belirlediği günden itibaren 160 gün içinde herhangi bir sonuç alınamamışsa, alacaklılar alacakları için yasal yollara müracaat edebilirler (Şimşek, 2002, s. 35-36).

3.3.2.1.2. Kreditörler Arası Anlaşma

Bu anlaşmanın amacı, kreditorler arasında çıkabilecek olası sorunların giderilmesidir. Kreditorlerin, borçlu şirket tarafından belirli bir takvim ile sunulan ödeme planının kabul veya reddedebilirler. Eğer sunulan ödeme planı, "özel çoğunluk" tarafından (Toplam alacaklıların yüzde 75'i) uygun bulunmamakla beraber, toplam alacakların veya borç yeniden yapılandırma sürecini kabul eden alacaklıların yüzde 50'si tarafından kabul edilmişse, CDRAC sunulan plan hakkında karar verilmesi için, İdari Karar Heyetini görevlendirebilir. Bu heyet, Tayland Bankalar Birliği, Yabancı Bankalar Birliği ve Finansman Şirketleri Birliği tarafından önerilen isimlerden CDRAC tarafından seçilmiş 3 kişiden oluşur. Heyetin verdiği kararlar bütün kreditorler için bağlayıcıdır. Plan heyet tarafından kabul edilirse, planı desteklemek zorundadırlar. Fakat, toplam alacakların yüzde 26'sına sahip alacaklıların sonradan kararlarında değişiklik yapması veya İdari Karar Heyetinin planı kabul etmemesi durumunda, alacaklılar yine borçlarını mahkeme yoluyla tahsil etmek tercihlerini kullanabilirler (Şimşek, 2002, s. 37).

Görüldüğü üzere bu anlaşmaların temel amacı, ana ilkeleri belirlenmiş olan borç yapılandırma çalışmalarının işleyiş sürecinin belirlenmesi ve ortaya çıkacak olası sorunlarda nasıl bir yol izleneceğinin karara bağlanmasıdır. Diğer yandan, borç yapılandırma çalışmalarındaki müzakere süreci, bu anlaşma sayesinde netlik kazanmış ve borçluların uygulamaya katılmalarını teşvik edici bir etkisi olmuştur.

3.3.2.2. Yasal Düzenlemeler

Tahsili Gecikmiş Alacaklar sorununun çözümü için bu kadar geniş boyutlu kurumsal düzenlemelere gidilmesi Tayland ekonomisi için olumlu gelişmeler olmakla beraber, bu bölümün girişinde de açıklandığı gibi, Güneydoğu Asya ülkelerinin yaşadığı ekonomik kriz çok boyutludur ve ülkelerdeki yasal düzenlemelerin gerekli standartlara uzak olması da krizin nedenlerinden biridir. Dolayısıyla, Tayland hükümeti, bir yandan finans sektörünün belli bir standardın üzerinde kriterlere sahip olmasına yönelik girişimlerde bulunurken, diğer yandan bu değişikliklerle paralel yasal düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duymuştur. Şirketlerin tasfiyesi söz konusu olduğu için yasa değişikliklerinin özellikle İflas Kanununda yoğunlaşması kaçınılmazdır.

Kaldı ki, Tayland Anayasasındaki İflas Kanunu, 1940 yılında, 1914 tarihli İngiliz İflas Kanunundan hareketle hazırlanmış olduğu ve tüm bu yıllar boyunca değişikliğe uğramadığı için ekonomisini sağlam tutmaya çalışan bir ülke için yetersiz olduğu hususu açıktır. Bu ülke İflas Kanunu incelendiğinde Borçların yeniden yapılandırılması açısından iki eksikliğin öne çıktığı görülmektedir:

- i. Kanun yalnızca, borcun tahsil edilmesine ilişkin uygulamaları içermekte, borçlu şirketlerin rehabilitasyonuna yönelik bir hüküm barındırmamaktadır.
- ii. Borçlarını ödemekte zorlanan bir şirkete ek finansman sağlayan bir finans kurumuna yasal bir koruma getirmemektedir.

Tayland hükümeti, İflas Yasasında yapılan değişikliklerle bu iki eksikliği gidermeyi amaçlamıştır. Öncelikli olarak, borçlularla alacaklıların mahkeme kararlarına başvurmadan anlaşmalarına imkan verecek değişiklikleri yaparak "Bangkok Uygulaması"nın işlerlik kazanması sağlanmıştır. İkinci olarak da borçlular ve kreditorlerin çoğunluğu arasında

yapılan bir anlaşmanın küçük borçluları da kapsayacağı hükme bağlanarak yeniden yapılandırma sürecinin hızlanması sağlanmıştır.

Bunun yanında 1998 yılında İflas Kanununda kredi alacaklıları; güvenceli, diğer güvenceli, güvencesiz ve tercihli kreditorler olarak dört sınıfa ayrılarak şirket borçlarının yeniden yapılandırmasında kolaylık sağlanmıştır. 1999 yılında da borçlunun iflastan kurtulma süresi 10 yıldan 3 yıla indirilerek, daha gerçekçi bir kriter belirlenmiş, alacaklı kuruluşların hakları korunmuştur (Pornavalai, 1999, s. 2).

Tayland İflas Yasasında yapılan yeni düzenlemelerle elde edilen kazanımlar 4 maddede özetlenebilir:

- i. Borçlarını ödemekte güçlük çeken fakat faaliyetini sürdürme şansı yüksek olan şirketlerin, borçlarını erteleyen, faiz ve geri ödemelerinde kolaylıklar sağlayan, ek kredilerle şirkete finansman sağlayan kredi alacaklılarına geniş yasal korumalar getirilmiştir.
- ii. Kurumsal borçların mahkemenin kontrolünde rehabilitasyon planları altına alınması ve güvence altında olmayan kreditorlerin, borçların yeniden yapılandırılmasını resmi iflas süreci dışında istemeleri durumunda haklarının korunmasında var olan yasal boşluk giderilmiştir.
- iii. Sınıflandırılmış kreditorlerin yeniden yapılandırma planlarını oylayabilmelerine izin verilmiştir.
- iv. İflas konusunda uzmanlaşmış hakimlerin bulunduğu iflas mahkemelerinin kurulması kararlaştırılmıştır (IMF Staff Country Report, No: 00/21, s. 16).

Tüm bunların dışında, 40.000 Bahtın altındaki kredi alacaklarının tahsili konusunda temyize gidilmesini engelleyen bir hüküm çıkartılmasıyla,

mahkemelerde oluşabilecek sıkışıklıkların önü kesilerek, önemli tutardaki kurumsal borçlarla ilgili sorunların daha çabuk sürede çözülmesi sağlanmıştır. Ayrıca, kredi borcunun ödenmemesi durumunda, alınan teminatların nakde dönüştürülmesine yönelik kolaylıklar sağlanarak, finans kurumlarının kullandıkları krediler geri dönmediğinde, likidite sıkıntısı içine düşmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Tayland hükümeti, borç yapılandırma sürecinde ortaya çıkması muhtemel vergi yüklerini ortadan kaldıracak istisna ve muafiyetleri de yürürlüğe koyarak (Gelir Vergisi Kanunu, KDV, Damga Vergisi, Özel İşlem Vergisi gibi) yeniden yapılandırmanın maliyetini düşürmeye çalışmıştır.

İflas Kanununda yapılan bu değişikliklerle, kurumsal borçların yapılandırılmasında eksikliği hissedilen yasal zeminin sağlanması, Tayland ekonomisinin kriz sonrası uyguladığı tedbirlerin daha etkin şekilde uygulanmasını sağlamıştır.

3.3.2.3. Teşvik Edici Düzenlemeler

Tayland hükümeti, problemleri krediler konusuna Londra Yaklaşımı çerçevesinde bir çözüm aradığı için onlar için de gönüllülük ilkesi temel prensip olmuştur. Hem borçluların, hem alacaklıların gönüllü katılımını öne çıkaran bu ilke gereği, yapılandırma sürecine katılımı mümkün olduğunca arttırmak isteyen hükümet, kredi alacaklılarına kimi kolaylıklar sağlayarak bu hedefine ulaşmaya çalışmıştır.

Örneğin, 14 Ağustos 1998'de bir yeniden yapılandırma paketi hazırlanmıştır ve bu pakette devlet, krizden etkilenmiş ama varlığını sürdürebilir finans kuruluşlarının sermaye yapılarının güçlendirilmesi için kamu kaynaklarından kaynak aktarılacağına dikkat çekmektedir. (Ek 2)

Bu kaynak aktarımı iki plan çerçevesinde oluşturulacaktır. Birinci olarak devlet, özel yatırımcıların sağladıkları sermayeyi bankalara

yönlendirmektedir. İkinci olarak da kendisi doğrudan sermaye aktarımında bulunmaktadır. Devlet, bankalar tarafından ihraç edilmiş 10 yıl vadeli teminatsız tahvillerin, aynı vadeli piyasada işlem görmeyen fakat piyasa faizleri üzerinden ihraç edilen devlet tahvilleri ile değiştirerek sermaye desteğinde bulunmaktadır.

Kurumsal borçların yapılandırma sürecine katılan ve bu kolaylıktan yararlanmak isteyen finans kurumları, üç ayda bir, yaptıkları borç yapılandırma sözleşmelerini, şirketin borcu ödediğine yönelik raporları ve orijinal kredi sözleşmelerini Finansal Sektör Danışma Komitesine sunarak taleplerini bildirmektedirler. Bütün finans kurumları, risk ağırlıklı varlıklarının yüzde 2'sine ulaşana kadar bu desteği alabiliyorlar. Devletin bu alana aktaracağı sermayenin en düşük miktarı, özel sektöre verilen kredilerdeki net artışın yüzde 20'sini karşılamaktadır. Bu yöntemle bir kısım problemlili kredinin canlı hale gelmesi sağlanmıştır.

Bir diğeri teşvik edici düzenleme ise bankaların mali olmayan iştiraklere katılmasının kolaylaştırılmasıdır. Böylelikle bankaların sorunlu şirketlerde pay sahibi olmasının önü açılmış görünmektedir. Her ne kadar bu uygulama, genel bankacılık ilkeleriyle uyumlu görünmese de Tayland örneğinde işe yaramıştır (Duvan, 2001, s. 30).

Vergilere yönelik bir önceki madde altında incelediğimiz istisna ve muafiyetler de teşvikler bağlamında değerlendirilebilir.

3.3.2.4. Tedbir Mahiyetinde Düzenlemeler

Tayland otoriteleri, problemlili hale gelmiş krediler için bu önlemleri alırken, bir yandan da gelecekteki kredilerin takibinin daha nitelikli bir şekilde yapılması ve dolayısıyla problemlili kredi olmalarının engellenmesi yolunda tedbirleri içeren düzenlemelerde de bulunmuşlardır.

1998 yılı Mart ayı itibariyle yapılan düzenlemelerle krediler sınıflandırılmış, her bir sınıf için ayrılacak karşılık tutarları belirlenmiş, tahakkuk ettirilecek faizler tespit edilmiştir. Bilanço içi ve bilanço dışı bütün hesaplar beş kategoride toplanmıştır.

“Borçlunun geri ödeme durumuyla ilgili bir bilginin her ne sebeple olursa olsun eksik veya yanlış olması durumunda, kredinin vadesinin geçmiş sayılacağı”na yönelik ibare, önceki uygulamada teminatlı alacaklarda 12 ay, teminatsız alacaklarda 6 ay süre beklenmeden bir kredinin vadesinin geçmiş sayılmadığı düşünüldüğünde radikal bir karar olarak görünmektedir. Yeni düzenleme sonrasında bankalar 3 aylık süre geçtikten sonra faiz tahakkukuna başlamışlardır.

3.3.3. Kurumsal Borçların Yeniden Yapılandırma Çalışmalarında Sonuç

Görüldüğü üzere ekonomik krizin yol açtığı sorunları gidermeye çalışan Tayland otoriteleri, borçların yeniden yapılandırmasını planlarken, yalnızca kurumsal düzenlemeleri yürürlüğe koymakla yetinmemişler, ekonomiyle ilgili diğer alanlarda da bu düzenlemeleri destekleyecek önlemleri hayata geçirerek sorunun ciddiyetinin farkında olduklarını göstermişlerdir.

Merkez Bankası bünyesinde faaliyetlerine başladığında, 200 borç dosyasını (Toplam 351 şirketin 674,3 milyar Baht tutarındaki borçları) yeniden yapılandırmayı hedef edinen CDRAC, uygulamanın olumlu sonuçlar vermesiyle hedefini arttırmak durumunda kalmıştır.

TABLO 3.8. YENİDEN YAPILANDIRMA SÜRECİNDEKİ BORÇLAR

KREDİTÖR	Birim	Aralık 98	Aralık 99	Aralık 00	Aralık 01	Aralık 02	Nisan 03
Tayland Bankaları	Milyon Baht	491,177	995,460	334,605	100,717	99,020	96,033
	Olay Sayısı	5,542	24,815	75,608	47,000	37,079	35,134
Devlet B.	Milyon Baht	131,795	586,026	134,981	44,658	50,834	46,819
	Olay Sayısı	987	18,571	35,375	26,340	27,874	27,036
Ticari B.	Milyon Baht	359,382	409,434	199,624	56,059	48,186	49,214
	Olay Sayısı	4,555	6,244	40,233	20,660	9,205	8,098
Yabancı B.	Milyon Baht	102,248	77,464	38,941	10,603	21,622	17,442
	Olay Sayısı	660	494	212	120	90	78
Finans Şti.	Milyon Baht	96,513	47,464	13,264	30,506	2,194	2,327
	Olay Sayısı	1,165	878	425	158	86	91
Kredi	Milyon Baht	542	125	44	21	1	1
	Olay Sayısı	38	12	6	5	3	1
Toplam	Milyon Baht	690,480	1,120,513	386,854	141,847	122,837	115,803
	Olay Sayısı	7,405	26,199	76,251	47,283	37,258	35,304

Kaynak: Bank of Thailand

1999 yılı sonunda yeniden yapılandırılan 1,1205 milyar Bahtlık borcun (28,2 milyon dolar) yüzde 95'inden fazlası CDRAC önderliğinde yapılandırılmıştır. 31 Mart 2002 itibariyle, CDRAC'ın elinde 46.716 kadar olay vardı ve toplam borç tutarı 1,223 milyar Bahtı (30,8 milyon dolar) bulmaktaydı. 2002 Nisan ayı itibariyle CDRAC'ın elindeki olay sayısı, 76.251'den (2000 Aralık ayında gerçekleşen bu oran kurumun eriştiği en yüksek sayıdır.) 35.304'e, yapılandırılan borç tutarı ise, 1,120 milyar Bahttan (28,1 milyon dolar), 115,803 milyon Bahta (2,9 milyon dolar) gerilemiştir. Yapılandırma sürecindeki borç tutarının gerilemekte oluşu, uygulamanın başarısının göstergesidir. (Bakınız Tablo 3.8.)

Yine Nisan 2003 tarihine kadar CDRAC tarafından toplam 578.995 olayda 2,812 milyar Baht (70,8 milyon dolar) tutarında borç yeniden yapılandırılmıştır. (Tablo 3.9). Bu da göstermektedir ki, CDRAC 3 milyar Baht tutarında (75,5 milyon dolar) problemleri kredi ile ilgilenmek durumunda kalmış ve bunların yüzde 93'ünü başarıyla yeniden yapılandırmıştır. Bu anlamda CDRAC'ın, hedeflenenden de daha iyi bir performans gösterdiği söylenebilir.

Bu durum doğal olarak ekonomik göstergeleri de etkilemektedir. Tayland ekonomisi, henüz kriz öncesi parlaklığından çok uzak olsa da toparlanma sinyalleri göstermektedir. Ekonominin büyüme hızının, yıllar sonra ilk kez 2003 yılında pozitif değer kazanması da bu gerçeğin bir göstergesidir (Bank of Thailand, <http://www.bot.or.th/hompage>).

TABLO 3.9. YENİDEN YAPILANDIRILMASI TAMAMLANMIŞ BORÇLAR

KREDİTÖR	Birim	Aralık 98	Aralık 99	Aralık 00	Aralık 01	Aralık 02	Nisan 03
Tayland Bankaları	Milyon Baht	137,158	945,483	1,747,765	2,186,382	2,462,181	2,543,418
	Olay Sayısı	7,482	170,890	347,103	469,380	548,261	569,622
Devlet B.	Milyon Baht	22,669	260,674	557,358	640,478	674,550	684,023
	Olay Sayısı	1,564	39,559	89,404	121,655	134,445	137,737
Ticari B.	Milyon Baht	114,489	684,809	1,190,407	1,545,904	1,787,631	1,859,395
	Olay Sayısı	5,918	131,331	257,699	347,725	413,816	431,885
Yabancı B.	Milyon Baht	10,857	66,050	111,054	131,532	138,925	139,871
	Olay Sayısı	1,173	631	1,168	1,622	2,434	2,735
Finans Şti.	Milyon Baht	8,561	59,926	93,536	109,828	122,479	126,024
	Olay Sayısı	285	1,860	3,221	4,397	5,586	5,828
Kredi	Milyon Baht	289	636	1165	1351	2338	2732
	Olay Sayısı	75	328	704	738	796	810
Toplam	Milyon Baht	156,865	1,072,095	1,953,520	2,429,093	2,725,923	2,812,045
	Olay Sayısı	9,015	173,709	352,196	476,137	557,077	578,995

Kaynak: Bank of Thailand, <http://www.bot.or.th>

3.4. Borç Yapılandırma Araçlarının İşleyişi Çerçevesinde Malezya İncelemesi

Güneydoğu Asya krizinin oluşum süreci incelenirken (Bölüm 3.2.1) Malezya'nın krizle karşılaşan diğer komşularına oranla daha iyi bir durumda olduğu ifade edilmişti. Örneğin 1997 yılı itibariyle reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin toplam borçlarının öz kaynaklara oranı Güney Kore için yüzde 425, Tayland için yüzde 350 ve Malezya için yüzde 88 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan bu dönemde ülke paralarının maruz kaldığı devalüasyon oranları Endonezya'da yüzde 74, Tayland'da yüzde 46, Güney Kore'de yüzde 47 iken, Malezya'da yüzde 38'dir. Kriz ortamında Malezya ile diğer Güneydoğu Asya ülkeleri arasında böyle bir farkın belirmesinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- i. Malezya'daki finans kuruluşlarının sermaye yapısı daha güçlüdür.
- ii. Malezya'da problemlili kredi stoku daha azdır.
- iii. Ülkenin muhasebe standartları gelişmiş ülke standartlarına yakındır.
- iv. Ülkede gelişmiş bir hukuki yapının bulunması ekonomide karşılaşılan sorunların giderilmesinde destek sağlar niteliktedir. (Bunda, Malezya'nın 1980'lerin ortasında bankacılık ve finans sektöründe yaşanan krizler sonrasında getirilen düzenlemelerin önemli katkısı olmuştur.)
- v. Ülkede oturmuş bir bankacılık kültürü bulunmaktadır (Hawkins, 1999, s. 197-220).

Bu nitelikler Malezya finans sektörünün krizle mücadele edebilmesinde kolaylıklar sağlamakla birlikte, yaşanan krizin tüm bölgeyi sarsan şiddeti, bu ülkedeki finans kurumlarının da krizin etkisini yoğun biçimde hissetmelerine sebep olmuştur. Yine de Malezya, finans yapısının

görece sağlamlığı sayesinde, krizin aşılmasına yönelik sürece diğer ülkelere kıyasla bir adım önden başlamıştır.

Tayland gibi Malezya da, krizi takip eden süreçte gerek finans sektöründeki, gerek reel sektördeki kurumların yaşadığı sorunların üstesinden gelebilmek için ikili bir yöntem izlemiştir. Bir yandan finans kurumlarının sıkıntılarını gidermeye yönelik tedbirler alırken, diğer yandan da reel sektördeki şirketlerin rehabilitasyonunu sağlamaya çalışmıştır.

Tayland'dan farklı olarak yeniden yapılandırma araçlarından Londra Yaklaşımını değil de Aktif Yönetim Şirketlerini uygulamayı tercih eden Malezya hükümeti, yine Tayland'daki uygulamaya benzer şekilde iki sektöre ilişkin yapılandırma çalışmalarını, birbirlerini destekler mahiyette olmasına karşın, farklı kurumlar bünyesinde ele almıştır.

3.4.1. Problemlili Kredilere Yönelik İzlenen Yöntem

1997 yılında Tayland'da baş gösteren ekonomik krizin, 1998 yılının ilk aylarından itibaren Malezya'yı da etkilemeye başlamasıyla ekonomide hissedilen daralma, Tahsili Gecikmiş Alacakların finans sektöründeki kurumların bilançolarında artmasıyla neticelenmiştir. Durumu fark eden Malezya hükümeti, Ulusal Ekonomiyi Düzeltme Programını (NERP) yürürlüğe koymuş ve bu program bünyesinde Ulusal Ekonomi Eylem Konseyinin (NEAC) kurulmasına karar vermiştir. Finans piyasalarındaki güvensizliği gidermeyi ve piyasadaki dengeyi sağlamayı hedefleyen Konseyin, merkezi bir Aktif Yönetim Şirketinin kurulmasının bu çerçevede faydalı olacağına yönelik hükümete sunduğu rapor sonrasında 20 Haziran 1998 tarihinde Malezya Maliye Bakanlığı bünyesinde Pengurusan Danaharta Nasional Berhad (Danaharta) kurulmuştur (Hawkins, 1999, s. 216).

Diğer yandan Danamodal Nasional Berhad (Danamodal) ve Kurumsal Borç Yeniden Yapılandırma Komitesi (Corporate Debt Restructuring Committee, CDRC) adında iki kurum daha kurulmasıyla

Malezya hükümeti krize karşı uygulanacak stratejiyi belirlemiştir. Bu iki kurumdan Danamodal, finans sektöründeki sorunlara ağırlık veren bir yaklaşım göstererek bankacılık sektörünün sermaye yapısını güçlendirmeyi hedeflemiştir. CDRC ise reel sektör şirketlerinin borçlarının yeniden yapılandırmasıyla ilgili düzenlemelerle ilgilenmiştir.

Malezya hükümetinin Danaharta'dan beklediği iki fayda vardır.

- i. Finans kurumlarını, başta TGA'lar olmak üzere problemlili varlıklardan kurtarması ve böylelikle bu kurumların varlığını sürdürülebilir borçlulara kredi sağlayabilecek duruma getirilmesi,
- ii. Devralınan problemlili varlıkların mümkün olan en verimli şekilde geri dönüşünün sağlanması (Danaharta, "Information Guide", s. 3).

3.4.1.1. Danaharta'nın Yapısı

Malezya Maliye Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olan Danaharta, kamuya ait bir Merkezi Aktif Yönetim Şirketidir ve yükümlülükleri, sorumlulukları Malezya şirketler kanununca belirlenmiştir. Banka şeklinde yapılmış olmakla birlikte, sadece Tahsili Gecikmiş Alacaklara odaklanmıştır. Yönetim Kurulunda Maliye Bakanlığı tarafından görevlendirilmiş 9 üye bulunmaktadır. İki üye hükümeti, iki üye yabancı yatırımcıları temsil etmekte, diğer üyeler özel sektör arasından seçilmektedir.

Danaharta'nın faaliyetleri, Maliye Bakanlığı, Menkul Kıymetler Komisyonu ve Merkez Bankası temsilcilerinden oluşan üç kişilik bir Denetim Kurulunca denetlenmektedir. Üyeleri, Maliye Bakanlığı tarafından 2 yıllık bir süre için atanan Denetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- i. Borçlu şirketlere atanacak özel yöneticilerin ve bağımsız danışmanların onaylanması,

- ii. Moratoryum süresinin uzatıl(ma)masının onaylanması,
- iii. Borçlu şirkete atanan özel yöneticinin hizmetinin sona erdirilmesinin onaylanması.

Özel durumlarda kurulan bir Merkezi Aktif Yönetim Şirketi olarak Danaharta'dan, sisteme dahil olması, problemleri varlıkları devralması, devralınan varlıkları yönetmesi ve sistemden çıkması beklenmektedir ve bunun için 5-10 yıllık bir sürenin uygun olacağı öngörülmüştür. Sürenin uzaması veya kısılması, ülke ekonomisinin toparlanma süresinin uzunluğuyla ilintilidir.

3.4.1.2 Danaharta'nın Faaliyetleri

Danaharta ilk olarak Malezya'da faaliyet gösteren bankaları, Danamodal'ın da yardımıyla, birincil ve ikincil gözetim listeleri altında sınıflandırmış ve bu sınıflandırma çerçevesinde sermayeleri yetersiz olan veya kısa süre sonrası yetersiz kalacağı düşünülen 18 bankayı içeren bir operasyon prosedürü hazırlamıştır. Bunun yanında bankaların sürece katılımlarını sağlamak amacıyla Malezya Merkez Bankası ile birlikte teşvik tedbirleri almak yoluna gitmiştir. Bu tedbirler dört tanedir:

- i. TGA'larını Danaharta'ya satan bankalar, kurumun bu alacakları yeniden yapılandırması veya alacakların teminatlarının tasfiyesi sonucunda elde edeceği her türlü karın %80'ini geri alma hakkına sahip olacaktırlar.
- ii. Olağan koşullar altında bankalar, problemleri varlıkların defter değerinin altında satılması durumunda oluşan zararı tanımak zorundadırlar. Danaharta, bankalara bu durumdan kaçınabilmeleri için defter değeri ile satış fiyatı arasında oluşan farkın amortismanını 5 yıl içinde gerçekleştirmelerine izin vermiştir.

- iii. Bankalar, kazanç getirmeyen, likiditesi olmayan TGA'ları, kolayca pazarlanabilir bonolarla değiştirebileceklerdir. Üstelik bu bonolar sermaye düzenleme amaçları için 0 riskle kullanılabilirler.
- iv. Danaharta'nın TGA'larını satın alma teklifini reddeden bir banka, TGA'nın değerini, teklif fiyatının %80'ine indiren bir karşılık ayırmakla yükümlüdür (IMF Staff Country Report, "Malaysia: Selected Issues", 1999, s. 64).

Danaharta, kuruluş amacı itibariyle, TGA'ları devralmak ve onların yönetim ve yeniden yapılandırmasını sağlamak, bu olmuyorsa borçlu şirketin veya krediye karşılık gösterilen teminatın yönetimi ve tasfiyesinden dorumludur. Bu nedenle kurum öncelikle, karşılama olasılığı bulunan kredilerin yeniden yapılandırması üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede, kurumun yapılandırma ilkelerine uyan bütün kredi borçlarına yeniden yapılandırma için fırsat tanınmıştır.

Kredi alacaklarının yapılandırılması konusunda Danaharta ana hatlarıyla şu yöntemleri takip etmektedir (Danaharta, "Operations Report", 2000, s. 5-10).

- i. Basit Alacak Yeniden Yapılandırması: Bir TGA'nın rehabilite edilerek tahsil edilmesiyle geri dönüşün sağlanması. Bunun için, borcun vadesinin uzatılması, borcun taksitlendirilmesi, varlıkların elden çıkarılması gibi yöntemler kullanılmaktadır.
- ii. Alacakların Düzenlenmesi: Borçlu ile yeni bir ödeme planı üzerinde anlaşılması.
- iii. Uzlaşma Planı: Şirketler Kanununun ilgili bölümü uyarınca veya CDRC gözetiminde borçlu ile gönüllü bir uzlaşma planının hazırlanması.

Diğer yandan Danaharta, ödenme imkanı olmayan veya yeniden yapılandırması tamamlanamamış alacakları, varlık yeniden yapılandırma başlığı altında incelemekte ve alacağın teminatının veya borçlu şirketin mahkeme yoluyla tasfiye edilmesi yoluna gitmektedir.

Devralınacak varlık türleri tespit edilirken, takipteki kredilerinin toplam kredilere oranı yüzde 10'un üzerinde bulunan bankalar hedef alınmaktadır. Danaharta'nın 2000 yılı itibariyle piyasadan satın almayı hedeflediği TGA'lar ise şunlardır:

- i. Danaharta'nın varlık portföyünde hali hazırda kredisi bulunan borçlulara ait krediler,
- ii. Brüt değeri 50 milyon RM ve üzerinde olan borçlulara ait krediler,
- iii. Halka açık firmalara kullanılan teminatsız krediler,
- iv. Kredilerin takibe dönüşüm oranı yüzde 10'un üzerindeki finans kurumlarınca kullanılan krediler (Mesutoğlu, 2001, s. 8).

Tahsili Gecikmiş Alacakların bankalardan devralınması aşamasında Danaharta, alacakları satın alırken fiyat tespitini alacağın niteliğine ya da teminatın durumuna göre belirlemektedir. Alacağın piyasa değerine ulaşmak için bir başka Merkezi Aktif Yönetim şirketi olan Securum'un (Isveç) uyguladığı "iskonto edilmiş nakit akım metodu" (discounted cash flow method) uygulamasını kullanmaktadır. Bu uygulamada, fiyat toplam mali varlıklardan cari borçların düşürülmesi yoluyla bulunmaktadır. Öte yandan Danaharta, teminatlı kredileri devralırken kredileri satın aldığı finans kurumuna teminat değerine göre ödeme yapmaktadır. Teminatsız kredilerde ise kuruma, kredi tutarının yüzde 10'u kadar ödeme yapılmaktadır (Mesutoğlu, 2001, s. 19).

Kurum bünyesinde gerçekleşen TGA alımlarında devlet tahvilli bonolar kullanıldığı gibi nakit ödemelerde de bulunmaktadır. Devlet bonolarının başlangıç vadesi 5 yıl olarak belirlenmiştir. Piyasada işlem görebilen ve değerleri benzer vadedeki devlet kağıtlarına göre hesaplanan bu bonoların vadesi Danaharta tarafından uygun görülürse uzatılabilmektedir.

3.4.1.2. Problemlı Kredilerin Tasfiyesine Yönelik Kanuni Düzenlemeler

Malezya hükümetinin TGA sorunun bir an önce halledilmesi için gerçekleştirdiği iki yasal düzenleme söz konusudur. Bunlardan birincisi, 1 Eylül 1998'de yürürlüğe giren Danaharta Kanunu, diğeri ise 11 Eylül 1998 tarihli "Ulusal Arazi Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Ulusal Arazi Kuralları Kanunudur.

Bu kanunla Danaharta'nın görev tanımı yapılmakla kalınmamış, kurumun dış etkilerden korunması sağlanmıştır. Kanunla ayrıca Danaharta'ya, özel haklar tanınarak;

- i. Problemlı kredilerin satın alınmasıyla birlikte bankanın sahip olduğu hak ve yükümlülüklerin Danaharta'ya intikal etmesi,
- ii. Bankadan devralınan problemlı varlığın muhatabı olan şirkete Danaharta tarafından yönetici atanabilmesi sağlanmıştır.

Danaharta'nın işletmeye yönetici ataması, Denetim Kurulunun onayına tabiidir ve yönetici, borçlu şirketin yeniden yapılandırma önerisini hazırlamakla yükümlüdür. Yöneticinin atanmasıyla 12 aylık moratoryum süresi otomatik olarak başlar ve bu süre boyunca şirket hakkında hiçbir kanuni işlem yapılamaz. Yöneticinin hazırladığı rapor, yine Denetim Kuruluna tarafından onaylanmış bağımsız bir danışmana sunulur. Yöneticinin raporu ve o raporla ilgili olarak danışmanın tüm tarafların çıkarları çerçevesinde inceleyerek oluşturduğu ek rapor Danaharta'nın onayına sunulur. Raporun

kurum tarafından onaylanması durumunda, özel yönetici, teminat sahibi kredi alacaklılarını bir toplantıya çağırır ve kredi alacaklıları yeniden yapılandırma teklifini oylarlar. Kreditorlerin çoğunun teklifi kabul etmesi durumunda yapılandırma süreci başlar.

Ulusal Arazi Kanununda yapılan değişiklik ise, Danaharta'nın sorunlu varlıkları devralması sırasında varlığın teminatı nedeniyle karşılaşılabileceği sorunları aşmaya yönelik bir düzenlemedir. Eski kanunda, teminat anlaşması gereği alacaklının teminat olarak gösterilen gayri menkuller üzerine kurmuş olduğu aynı hakkın devri mümkün değildir. Bu değişiklik, Danaharta'nın bankaların bu aynı hakkını devralmasını ve söz konusu ipotek üzerinde banka gibi hakka sahip olmasını sağlamıştır.

Ayrıca, 1999 yılında Gelişme Fonları Kanununda değişiklik yapan hükümet, Danaharta'ya devlet tarafından ödenek ve/veya kredi sağlanmasının önünü açmıştır.

3.4.2. Kurumsal Borçların Yeniden Yapılandırmasında İzlenen Yöntem

Kriz öncesi dönemde Malezya'da şirket borçlarıyla ilgili sorunlarının giderilmesi için iki yöntem kullanılmaktaydı:

- i. 1965 tarihli Şirketler Kanunu uyarınca şirketin tasfiyesi: Söz konusu kanuna göre, borcunu ödeme kabiliyetini kaybeden borçlunun kredi alacaklılarının, yüksek mahkemeye başvurarak borçlunun iflasını talep etme hakları bulunmaktaydı. Ayrıca kanun, işlem için bir tasfiye memuru veya tahsildar atanmasına, borcun tasnifinin yapılmasına ve alacaklılar arasında önceliklerin belirlenmesine imkan tanıyan hükümler içermektedir.
- ii. Borçlu Şirketin Yeniden Yapılandırılması: Şirketler Kanununda ayrı bir bölüm olan 176. bölüm borçlu şirketin yeniden

yapılandırılmasının şartlarını ve prosedürünü içermektedir. Bu kanuna göre, borçlunun 176. bölümde belirtilen hükümler gereği yüksek mahkemeye baş vurarak koruma talep etme hakkı bulunmaktadır. Eğer kredi alacaklılarının dörtte üçü şirketin yeniden yapılanma planı üzerinde görüş birliğine varırlarsa, yapılandırma süreci başlar. Bu karar diğer alacaklıları da bağlamaktadır.

1998 yılındaki kriz sonrasında Malezya hükümeti, bir yandan Danaharta aracılığıyla finans sektöründe yaşanan sorunların giderilmesini hedeflerken, diğer yandan da CDRC (Corporate Debt Restructuring Committee) ile reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin yeniden yapılandırma çalışmalarını organize etmiştir. Londra Yaklaşımı ilkelerinden hareketle kurulan CDRC, 50 milyon RM'nin üzerindeki alacakların yeniden yapılandırmasında görevlendirilmiştir. Bu kuruma ihtiyaç duyulmasının temel nedeni, sonuçları bu kadar ağır olmuş bir kriz sonrasında ortaya çıkan sorunlara yürürlükteki İflas Kanununun cevap verememesidir. Bu açıdan Tayland'da CDRAC'ın, Malezya'da CDRC'nin kurulma gerekçeleri birbirlerine benzemektedir. İki kuruluş alacaklı ve borçlu arasında karşılıklı uzlaşmaya dayalı bir uygulamayı seçmeleri açısından da benzeşmektedirler. Görüldüğü üzere Malezya Hükümeti de Tayland hükümeti gibi problemlili kredilere ikili bir yapı ile çözüm bulmaya çalışmıştır.

3.4.2.1. CDRC'in Organizasyonel Yapısı

Çalışmalarını Malezya Merkez Bankası (BNM) bünyesinde, Danaharta ile koordineli olarak yürüten CDRC'nin 9 üyeden oluşan bir Merkez Komitesi bulunmaktadır. Kamu sektörünü, finans sektörünü ve reel sektörü temsil etmek üzere Komite'de yer alan bu üyeler Merkez Bankası tarafından atanmaktadır. CDRC'nin Yönetim Komitesinin görevleri BNM tarafından şu şekilde belirlenmiştir:

- i. Borçların yeniden yapılandırılmasını müzakere etmek üzere borçlu ve alacaklıları toplantıya çağırarak,
- ii. Yapılandırma sürecinin sistematik ve hızlı biçimde ilerlemesini sağlamak için gerekli prosedürü belirlemek,
- iii. Tüm alacaklılar arasında adaleti sağlamak,
- iv. Süreç sırasında taraflar için uygulanması olası ticari kararla ilgili esnekliği sağlamak,
- v. Gerek kreditorler arasında, gerek borçlu ile kreditor arasında, gerekse yabancı bankalarla oluşması muhtemel anlaşmazlıklarda arabuluculuk etmek,
- vi. Bürokratik engellerin aşılmasına yardımcı olarak, sistemin hızlı bir şekilde çalışmasını sağlamak,
- vii. Gerekirse Kreditorler Komitesinin toplantılarına katılmak,
- viii. Lider kreditorün atanmasında gerekirse yardımcı olmak,
- ix. Borç yeniden yapılandırma çalışmaları için tahsis edilecek danışmanın seçiminde yardımcı olmak.

Ayrıca, CDRC Yönetim Komitesinin çalışmalarında yardımcı olmak üzere BNM, kurumun sekreteryasını üstlenmiştir. Yapılandırma sürecinde sekreteryaya;

- i. Tüm başvuru tekliflerinin kayıtlarını tutmak,
- ii. Bu teklifleri inceleyerek kısa sürede cevap vermek,
- iii. CDRC'nin soruşturmalarını yönetmek,
- iv. Süreçle ilgili bütün gelişmeleri kaydetmek,

- v. CDRC Yönetim Komitesine idari konularda destek sağlamak,
- vi. Çalışmalarla ilgili olarak BNM'ye ve Malezya Maliye Bakanlığına rapor vermekle yükümlüdür (Bank Negara Malaysia, "Roles of the Steering Committee, Roles of Secretariat", <http://www.bnm.my/cdrc>)

3.4.2.2. CDRC'nin Faaliyetleri

Tıpkı CDRAC gibi CDRC de kuruluş amacı, prensipleri ve çalışma ilkeleriyle Londra Yaklaşımını örnek almıştır. CDRC'den beklenen temel işlev, borçlular ve kreditorlerin bir araya gelerek kabul edilebilir bir borç yapılandırma planını mahkemeye gitmeden gönüllülük esasına göre hazırlamaları ile yüksek tutarlı kurumsal borçların yeniden yapılandırılmasının kolaylaştırılmasıdır. Bunun yanında kurum, düzenli bir çalışma ile hem kreditorlerin hem pay sahiplerinin alacaklarını asgariye indirmek, faaliyetlerine devam etmesi mümkün olan şirketlerin tasfiyesinin engellenmesiyle ülke ekonomisinin üretim ve istihdam kapasitesinin artmasını sağlamak ve bankaların şirketlerin yeniden yapılandırmasına daha etkin biçimde katılımına imkan tanıyan düzenlemeleri yapmakla yükümlüdür.

Nakit akışında sıkıntı yaşayan bir şirkete verilen desteğin devam edip etmeyeceği veya verilen desteğin hangi koşullarda devam edeceğine yönelik verileri alacaklılara ve borçlulara aktaran CDRC, ödeme gücü zayıflamış şirketlerin varlıklarını garanti etmemek hususunda Londra Yaklaşımıyla birleşmektedir. Tamamen esnek bir yapıya sahip olan CDRC Londra Yaklaşımı ve CDRAC gibi, yasal düzenlemelerle değil hükümet tarafından belirlenmiş ilkeler etrafında faaliyet gösterir. Bu ilkeler şunlardır:

- i. Borç yapılandırması, en az üç bankadan aldıkları banka kredileri tutarı 50 milyon RM ve üzeri olan varlığını sürdürebilir şirketlerden, tasfiye ve devir sürecinde olmayanlar için gerçekleştirilir.

- ii. Şirketler Kanununun 176. bölümü altında kreditorlerin takip hakkını engelleyen şirket, bankalar ile kredi borcunun dondurulduğu dönem üzerinde anlaşmaya varırsa, takibin durdurulmasının ilişkin emri geri alabilir.
- iii. Süreçte kararlar, kreditorler ve borçlular arasında eksiksiz ve doğru biçimde paylaşılan bilgiler eşliğinde alınmalıdır.
- iv. Kredi alacaklıları, 60 günlük (gerek görüldüğünde uzatılabilir) duraklama dönemi üzerinde anlaşmış olmalıdır. Böylece kararların sağlıklı şekilde alınması mümkün olabilir. Ayrıca, mevcut kredi kanalları açık tutulmalıdır.
- v. Kreditorler Komitesi, bütün kreditorlerin en az %75'ini temsil edecek şekilde yapılmalıdır.
- vi. Sürecin Aktif Yönetimi için ilk aşamada lider bir banka atanmalıdır.
- vii. Kredi alacaklılarının teminatlar üzerindeki mevcut hakları devam edecektir.
- viii. Yapılandırma sürecinde yeni açılan kredilere öncelik tanınacaktır.
- ix. Yeniden yapılandırma sürecinde borç alışverişlerine, sürece zarar verilmemesi kaydıyla izin verilebilir.
- x. Borçlular, yeniden yapılandırma sürecinin içerdiği tüm maliyetleri üstlenmekle birlikte, kredi alacaklıları, maliyetleri kontrol etmeye çalışmalıdır.
- xi. Borç yapılandırmasında kredi sözleşmesi gereğince üstlenilecek kayıplar, bütün kreditorler arasında adaletli bir şekilde paylaşılmalıdır.

Bu ilkeler ışığında CDRC'nin yürüttüğü borç yapılandırma çalışmalarında süreç şu şekilde işlemektedir:

- i. Borçlulardan veya (kendilerine tanınan esneklikle) kredi alacaklılarından CDRC'ye borç yapılandırma başvurusu gelir. Borçlu bu safhada, çalışmaların gerçekleşmesi için gerekli tüm bilgileri eksiksiz ve doğru olarak sunmalıdır.
- ii. Başvuruyu teslim alan CDRC sekretaryası, başvurunun gerekli nitelikleri taşıyıp taşımadığını inceler ve bu incelenmenin olumlu sonuçlanması durumunda, borçlularla büyük alacaklılar arasında yapılandırma çalışmalarının imkanının tartışılacağı bir toplantı düzenler.
- iii. Bu toplantıdan yapılandırma yönünde bir kararın çıkması durumunda, taraflar sekreteryadan sürecin planlanmasını isteyebilirler. Böylelikle, çalışmaların planlanması için bir danışman atanacağından kreditorler, danışmanın inceleme yaptığı süre boyunca alacaklarını yasal yollardan takip etmeyeceklerini kabul etmiş olurlar ve süreçte tarafların koordinasyonunu sağlayacak lider bankanın seçimini yapmak durumunda kalırlar.
- iv. Danışmanın atanmasıyla birlikte borçlu, Kreditorler Komisyonunun onayına sunulacak yapılandırma çalışmasının alanı ve müracaatın koşullarıyla ilgili çalışmaları başlatır.
- v. Danışman, borçlunun ödeme kabiliyeti ile ilgili raporu, önceden belirlenmiş olan süre zarfında hazırlayarak başlangıç raporunu kreditorlere ve borçluya sunar.
- vi. Kreditorler Komitesi bu raporu inceleyerek, kreditorlerin genel görüşünü yansıtacak şekilde bir tavsiye metni hazırlar..

- vii. Kreditörler toplantısında alacakların yüzde 75'i temsil edilir durumdaysa, danışman raporu oylanır. Raporun Komite tarafından onaylanması durumunda borçlu ile kreditorler arasında "alacağın durdurulması" anlaşması imzalanır.
- viii. Rapor, kreditorlerin onayından geçtikten sonra, borçlu yapılandırma teklifinin uygulama sorumluluğunu üstlenir. Bu süreçte, danışman konuyla ilgili bütün gelişmeleri Kreditorler komitesine bildirmekle yükümlüdür. CDRC Yönetim Komitesi, bu sürecin hızlanması için, bürokratik engellerin kaldırılması için yardım sağlayabilir.
- ix. Yeniden yapılandırma planı tamamen uygulandığında süreç sona erer (Duvan, 2001, s. 49-52).

3.4.3. Yeniden Yapılandırma Çalışmalarının Sonuçları

Güneydoğu Asya krizini takip eden süreçte, finans sektöründeki kurumların TGA sorunu ile karşı karşıya kalmaları ve reel sektördeki şirketlerin ödeme kabiliyetlerini kaybetmeleri krizin boyutlarının derinleşmesine sebep olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi, finans sektörünün yapısı itibarıyla Tayland ve Endonezya gibi komşularıyla kıyaslandığında daha iyi durumda olan Malezya da yaşanan büyük çaplı ekonomik krizden etkilenmekten kaçınamamıştır.

Malezya hükümeti, krizin aşılması için öncelikli olarak ekonominin yumuşak karnı durumundaki TGA sorununun üzerinde durmuş ve borç yapılandırma araçlarından Aktif Şirketler Yönetimi'ni Danaharta'yı kurarak, Londra Yaklaşımı'nı ise CDRC'ı kurarak hayata geçirmiş, her iki aracı birbirini destekler şekilde kullanmak yoluna gitmiştir. Bunun yanında uygulamaları destekleyen makro ekonomik politikalar üreten hükümet, krizden çıkma yolunda önemli aşamalar kaydetmiştir.

3.4.3.1 Ulusal Ekonomideki Gelişmeler

Ekonomik krizinin en yoğun olduğu 1998 yılının üçüncü çeyreğinde en kötü koşulları yaşayan Malezya ekonomisi, 1999 yılında adım adım iyileşmeye başlamıştır. Malezya, 2000 yılına girerken ekonomik istikrara kavuşmuştur. Kriz döneminde büyük düşüş gösteren inşaat sektörü de dahil ekonomideki bir çok sektör, gelişme göstermiştir. Ekonomi, beklenenden daha iyi performans göstermiş ve bunun sonucunda 1998 yılında yüzde 5,3 olan enflasyon yüzde 3'e düşmüş ve işsizlik oranı azalmıştır. Kişi başına milli gelir de, yüzde 1,7 artarak 12,134 RM.'ten 12,343 RM.'e çıkmıştır.

Gayri safi milli hasıla, 1998 yılındaki yüzde 7,5'lük düşüşten sonra, 1999 yılında yüzde 5,6 artmıştır. Bölgedeki ekonomik istikrar, dış talebin artması, mali destekler ve iç ekonomik ortamdaki olumlu gelişmeler, ülkedeki ekonomik büyümeyi desteklemiştir. Reel olarak, gayri safi milli hasıla, 1998 yılındaki 182,2 milyar RM.'ten 192,5 milyar RM. seviyesine çıkmıştır. İmalat sanayi, 1999 yılındaki yüzde 13,5'lük artış ile öncü sektör olmuştur. İmalat sanayiinin hizmetler alt sektörleri ile olan sıkı ilişkisi sayesinde, bu sektördeki iyileşme yayılarak, ekonomideki diğer sektörleri de etkilemiştir.

Bütün ana sektörler içerisinde, sadece inşaat sanayi, 1999 yılında negatif büyüme göstermiştir. İnşaat sektörü, 1997 yılındaki iki hanelik yüksek sıçrayıştan sonra, 1998 yılında iki hanelik düşüş kaydederek yüzde 23 küçülmüş, 1999 yılındaki düşüş ise yüzde 5,6 gibi makul seviyede gerçekleştirilmiştir. Ancak, inşaat sektörü, 1999 yılının üç ve dördüncü çeyreğinde sırasıyla yüzde 0,9 ve 2,7 oranında büyüme kaydetmiştir. Büyüme, daha çok mali politikalarla canlandırılan alt yapı yatırımları, konut sektöründeki gelişmeler, özel tüketimin artmasına paralel olarak, iş gücü piyasasında ve genel pazardaki gelişmelerden kaynaklanmıştır.

Devletin uyguladığı sabit kur ve sermaye kontrol politikasının sağladığı istikrar ve belirlilik, ekonomik işlemleri desteklemeye devam etmiş

ve böylece, ekonomik ortam iyileşmiş ve tüketicinin güveni sağlanarak, genel makroekonomik dengeler güçlendirilmiştir.

2000 yılının ilk çeyreğinde, ekonomi yüzde 11,7 büyürken, ikinci çeyreğinde büyüme yüzde 8,8 seviyesinde gerçekleşerek, ilk yarıda gayri safi milli hasıla ortalama, yüzde 10,3 büyümüştür. İkinci çeyrekteki üretim artışı, çeyrek dönemde gerçekleşen en yüksek üretim olan 1997 yılı dördüncü çeyreğindeki 51,2 milyar RM. seviyesini geçerek 52,4 milyar RM. seviyesine ulaşmıştır. Bankacılık reformundaki gelişmeler, şirketlerin reorganizasyonu, iş gücündeki gelişmeler, bir bütün olarak, iç talebin güçlenmesini sağlamıştır. 2000 yılına kadar, Danaharta, 27,5 milyar RM.lik ödenmemiş borç sorununu çözmüş olup, borcun yüzde 75'ini kazanmıştır. Danamodal tarafından beş bankacılık kuruluşuna pompalanan sermaye miktarı, 4,9 milyar RM. ve CDRC, Temmuz 2000 itibariyle şirketlerin toplam 23,6 milyar RM. tutarındaki borcunun tasfiyesini sonuçlandırmıştır. Bu gelişmeler, ülkenin yaşadığı finansal krizden hızlı bir şekilde çıkışını sağlamıştır.

Tarım dışındaki, bütün sektörler büyüme göstermişlerdir. İmalat sanayi, 2000 yılının ilk iki çeyreğindeki sırasıyla yüzde 27,3 ve 22,0'lik büyüme ile kriz öncesindeki seviyesini geçmiştir. Malezya ulusal parası Ringgit Malaysia (RM.)'nin değerinin düşük tutulması, Malezya ürünlerinin ihracat potansiyelini artırmıştır.

İnşaat, kendini toparlayarak iyileşmesine 2000 yılında da devam etmiş olup, 2000 yılının ilk iki çeyreğinde sırasıyla yüzde 1,2 ve 2,1'lik büyümeyi gerçekleştirmiştir. Devletin uyguladığı altyapı projelerini ve sosyal konut projelerini canlandırmak için fon transfer etme politikası, sadece inşaat sektörünü canlandırmakla kalmamış, aynı zamanda inşaatla ilgili malzemelerin talebini de artırarak, inşaat malzemeleri sanayiinin 1999 yılında yüzde 28,3 büyümesi sağlanmıştır. Devletin, konut üreticileriyle işbirliği halinde uyguladığı konut edindirme kampanyası, özellikle yüksek seviyedeki konutlardaki fazla arzın eritilmesine yardımcı olmuştur (Bank Negara Malaysia, www.bnm.gov.my).

3.4.3.2 TGA'lar Konusunda Yaşanan Gelişmeler

Malezya'nın Aktif Yönetim Şirketi Danaharta, 1998 yılı Haziran ayından 2000 yılı sonuna kadar devam eden süreçte, kurumsal borçların yeniden yapılandırılması, problemlı kredilerin yönetilmesi ve problemlı varlıkların tasfiyesi konularında büyük aşama kaydetmiştir. 47,5 milyar RM kadar TGA'yı devralan Danaharta, bu tutarın 35,8 milyar RM'lik bölümünü yeniden yapılandırmış ya da yeniden yapılandırması için karar vermiştir. (Tablo 4.10) Yeniden yapılandırılan alacakların ekonomiye 23,8 milyar RM getiri sağlaması söz konusudur. Yeniden yapılandırılan kredilerin geri dönmeyen kısmı sadece 6 tanedir ki, toplam tutarın tamamı düşünüldüğünde göz ardı edilebilir niteliktedir. (yüzde 0,1)

TABLO 3.10. DANAHARTA'NIN DEVRALDIĞI VE YÖNETTİĞİ TGA'LAR

31 Aralık 2002	Milyar RM / Milyar US Dolar ³	Hesap Sayısı
Danharta'nın Devir Aldığı	20,4 / 5,37	828
Danharta'nın Yönetimi Altında	27,1 / 7,13	2.007
Danharta'nın Yönettiği TGA'lar Toplamı	47,5 / 12,5	2835
Finansal Kurumlar Tarafından Reddedilen	8,0 / 2,22	423
Danharta'nın Değerlendirdiği Toplam Olay	55,5 / 14,5	3.258
Finansal Kurumlara Geri Dönen	0,1 / 0,27	6

Kaynak: Danaharta, Operations Report

Danharta tarafından yeniden yapılandırılan vakaların dökümüne bakıldığında, borçlu kurumların gönüllülük ilkesi çerçevesinde yeniden yapılandırması sonrasında elde edilen getirinin, kurumların tasfiyesiyle sağlanan getiriden oldukça yüksek olduğu gözlemlenmektedir. (Tablo 3.10) Bu da, borçların yeniden yapılandırma çalışmalarının ekonomik açıdan getirdiği olumlu sonuçlara kanıt olarak gösterilebilir.

³ Hesaplamalar, Malezya Merkez Bankasının 1 Aralık 2003 tarihli döviz kuru baz alınarak yapılmıştır.

TGA sorununun halliyle ilgili olarak Londra Yaklaşımı ilkeleri doğrultusunda işleyen bir kurum olan CDRC ise, Malezya'daki borç yapılandırma çalışmalarında üç farklı yöntem uygulamaktadır:

- i. borcun varlığa dönüşümü
- ii. borcun özel borç teminatlarına dönüşümü
- iii. borçlunun ödenmiş sermayesinin indirilmesi

TABLO 3.11. MALEZYA'DA BORÇ YAPILANDIRMA YÖNTEMİNE GÖRE TGA'LARIN DAĞILIMI

	Ödenmemiş Alacaklar	Beklenen Düzeltme	B. D. (yüzde)
Tahsil Edilen Alacaklar	2,6	2,6	100
Basit Alacak Yeniden Yapılandırma	7,1	6,5	93
Alacağın Kapatılması	6,3	4,9	77
Uzlaşma Planı (CDRC & ŞK 176)	6,1	5,1	83
Onaylanan Uzlaşma Planı	2,5	1,5	62
Teminatın Paraya Çevrilmesi	7,6	2,1	28
Diğer	2,0	1,1	55
Yasal Eylem	1,6	-	-
Toplam	35,8	23,8	66

Kaynak: Danaharta Operations Report

CDRC, bu üç yöntem aracılığıyla, kapandığı Ağustos 2002'ye kadar 32 şirketin 52,6 milyar RM (13,85 milyon dolar) tutarındaki borçlarını yeniden yapılandırma kapsamında ele almış ve bu borçları başarılı bir şekilde 36 milyar RM (9,47 milyon dolar) civarında bir getiri ile yapılandırmıştır (World Bank, <http://www.lnvweb18.worldbank.org>). CDRC'ye gelen toplam başvuru sayısı ise 75'tir. 47,2 milyar RM (12,42 milyon dolar) tutarındaki bu başvurulardan 7,8 milyar RM'ye (2,05 milyon dolar) karşılık gelen 21 başvuru ise kurum tarafından reddedilmiştir. CDRC, 1,8 milyar RM (0,47 milyon dolar)

tutarındaki 9 yapılandırma projesini ise Danaharta'ya intikal ettirmiştir (Duvan, 2001, 55).

Bir yanda bu olumlu gelişmeler yaşanırken, CDRC'nin karşılaştığı en büyük sorun borç yapılandırma sürecinin yavaş işlemesi olmuştur. Yapılandırmadan beklenen verimin alınmasını engelleyen bu yavaşlığın başlıca üç sebebi bulunmaktadır:

- i. borç yapılandırma uygulamalarına dahil olan kredi alacaklılarının sayısının fazla olması
- ii. ilgili tarafların yapılandırma süreci üzerinde yüzde yüz anlaşma sağlamaya gereksinim duymaları
- iii. sermaye piyasalarında ortaya çıkan sorunların, bazı borçluların yeniden yapılandırma planının sağlıklı şekilde işlemesini engellemesi (Bank Negara Malaysia, "Status and Statistics of CDRC Cases").

Diğer yandan, Danaharta'nın TGA satın alımının çok hızlı şekilde ilerlemesi, Malezya kamuoyunda kurumun satın aldığı TGA'ları yönetmekte güçlük çekeceği ve bunları doğrudan tasfiye edeceğine yönelik kuşku doğurmuştur. IMF yetkilileri de Danaharta'nın satın almış olduğu TGA'ları ekonomiye katma değer kazandıracak şekilde yapılandıramaması ve sorunlu varlıkları bünyesinde toplayan kullanışsız bir depoya dönebileceği tehlikesinin bulunduğu dikkat çekmişlerdir (IMF Staff Report, "Malaysia: Selected Issues").

Fakat, Malezya ekonomisinin 2003 yılı Nisan ayı itibariyle haritasına bakıldığında bu öngörülerin aksine daha iyi durumda olduğu görülmektedir.

Tüm bu gelişmeler Malezya'nın yaşadığı ekonomik krizi aşma yolunda önemli mesafe kaydettiği şeklinde yorumlanabilir. Yaşadıkları tüm

sorunlara karşın Danaharta ve CDRC borçların yeniden yapılandırma sürecinde etkili rol oynayarak bu düzelmede etkin pay sahibi olmuşlardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EKONOMİK KRİZDEN ÇIKILMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR ÇERÇEVESİNDE İSTANBUL YAKLAŞIMI

Bu bölümde öncelikle Türkiye ekonomisinin Kasım 2000 ve Şubat 2001'de yaşadığı krizler sonrasında karşı karşıya kaldığı sorunlar özetlendikten sonra, bu sorunların giderilmesi yönünde yapılan çalışmalar ve özellikle İstanbul Yaklaşımı ayrıntılı olarak incelenecektir. Bu incelemenin sonrasında önceki bölümde ele alınan ülkelerdeki uygulamalarla İstanbul Yaklaşımı karşılaştırılacak ve İstanbul Yaklaşımı'ndan beklenen yararların sağlanması için gerekli olduğu düşünülen öneriler getirilecektir.

4.1. Ekonomik Krizin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Bu aşamada öncelikle Türk Bankacılık sektöründe Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerine kadar gelen süreçte yaşanan gelişmeler üzerinde durulacak, ardından kriz dönemiyle birlikte sektörde karşılaşılan sorunlar ortaya konacaktır,

İstanbul Yaklaşımı'nın gelişim süreci anlatıldıktan sonra, FYYP çerçevesinde bankacılık sektörünün gelişmelerden hangi derecede etkilendiğini ifade eden verilerin sunumuyla bölüm sona erecektir.

Bu şekilde, Türk Bankacılık sektörünün genel haritasının çizilmesi ve önce yaşanan krizlerin, sonra İstanbul Yaklaşımı'nın bu haritada ne gibi değişikliklere yol açtığının gösterilmesi amaçlanmaktadır.

4.1.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü⁴

1980 yılından itibaren uygulamaya konulan liberal politikalar sonucunda önemli ölçüde yapısal değişikliğe uğrayan Türk mali sistemi, aynı zamanda dinamizm de kazanmıştır. Bu gelişimde, sektöre ilişkin mevzuat düzenlemelerinin uluslararası normlar seviyesine yükseltilmesi için yapılan çalışmaların yanında selektif kredi politikalarının kaldırılması, mevduat ve kredi faizlerine serbesti tanınması, liberal kambiyo düzenlemeleri gibi deregülasyona yönelik uygulamalar önemli ölçüde etkili olmuştur.

Türkiye’de finans sektörünün çok fazla gelişmemiş olması sebebiyle fon akımlarının önemli bir bölümü bankacılık kesimi üzerinden yapılmaktadır. Son yıllarda banka dışı mali kurumların sayısı ve büyüklüğü artma eğilimi gösteriyorsa da, Haziran 2003 itibariyle toplam mali sektör aktifleri içinde bankacılık sektörünün payı yüzde 86’dır. Banka dışı diğer mali kuruluşların önemli bir kısmının bankaların iştirakleri olduğu göz önüne alındığında mali sektörde bankaların ağırlığının daha da yüksek olduğu görülmektedir.

1980’li yıllarda gerçekleştirilen bankacılık sektörüne girişi, rekabeti ve büyümeyi kolaylaştırıcı yasal ve kurumsal düzenlemelerin de etkisiyle, Türk bankacılık sektörü banka sayısı, istihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı konularında hızlı bir genişleme süreci yaşamıştır. Bu kapsamda;

1980 yılında 43 olan banka sayısı 1990 yılında 66’ya, 1999 yılında 81’e yükselmiştir. 2000 yılında 2 bankanın bankacılık izninin iptal edilmesi ile birlikte banka sayısı 79’a gerilemiştir. 2001 yıl sonunda 63 olan Banka sayısı 2002 yıl sonunda 54’e düşmüştür. Ekim 2003 sonu itibariyle ise sektördeki Banka sayısı 50 olmuştur. Bu bankaların 36 adedinin mevduat, 14 adedinin ise kalkınma ve yatırım bankası statüsünde olduğu görülmektedir.

---

⁴ Bu bölümde, <http://www.tcmb.gov.tr>, <http://www.tbb.org.tr>, <http://www.hazine.gov.tr> ve <http://www.bddk.gov.tr> sayfalarından elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Mevduat bankalarının 3'ü kamusal sermayeli, 18'i özel sermayeli, 13'ü yabancı sermayeli statüde, 2'si ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesinde faaliyet göstermektedir .

TABLO 4.1. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ
(HAZİRAN 2003 İTİBARIYLA)
(Milyon \$)

	TOP. AKTİF	SEKTÖR PAY(%)	TOP. KRD.	SEKTÖR PAY(%)	TOP. MEV.	SEKTÖR PAY (%)	TOP. ÖZKAYNAK	SEKTÖR PAY (%)
Kamu Bank.	50,181	34	6,181	17	35,547	38	5,805	27
Özel Bank.	82,574	55	25,312	69	53,246	57	12,210	58
TMSF Bank.	5,104	3	572	2	2,990	3	-448	-2
Yabancı Bank.	4,430	3	1,505	4	1,904	2	1,124	5
Kal. ve Yat. Ba	6,598	4	2,885	8	-	-	2,511	12
Sektör	148,887	100	36,455	100	93,687	100	21,202	100

1990'lı yıllarda bankacılık sektörünün dışa açılması ve dolayısıyla uluslararası finans sistemi ile bütünleşmesi alanında belirgin bir ilerleme kaydedilmiştir. 1980 yılında 4 olan mali iştirak veya şube statüsündeki yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılında 18'e ulaşmıştır. Ancak 1992'de yüzde 3,7 olan yabancı bankaların bankacılık kesiminin toplam aktifleri içindeki payı, yaşanan krizler sonrasında Haziran 2003 itibariyle yüzde 3'e düşmüştür.

Bankacılık sektöründe yerli ve yabancı banka sayısının artması ile birlikte kamu bankalarının sistem içindeki ağırlığı azalmıştır. Bankacılık sektörünün toplam aktifleri içinde kamu bankalarının payının 1980 ve 1990 yıllarında yüzde 45 civarında iken, bu oranın Haziran 2003 itibariyle yüzde 34 düzeyine gerilemesi bunun göstergesidir.

Bunun yanında bankacılık sektörü, bu dönemde teknolojiye uyum sağlama ve teknolojik altyapıyı geliştirme konusunda önemli bir atılım gerçekleştirmiştir. 1990-2003 yılları arasında ATM sayısı,

on-line bağlantıya sahip şube sayısı, Elektronik Fon Transferi (EFT) ve SWIFT sistemlerinin kullanımı, İnteraktif bankacılık hizmetleri ve internet bankacılığı alanlarında hızlı bir gelişme gözlenmiştir.

Aynı zamanda, bankacılık hizmetlerinin çeşitlendirilmesinde de önemli bir gelişme sağlanmış, banka kartları ve kredi kartları kullanımı hızla yaygınlaşmıştır. 1992 yılında 1 milyon civarında olan kredi kartı sayısı 2000 yılı Mart ayı itibariyle 13,4 milyona yükselmiştir (Tablo 4.2.)

TABLO 4.2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELERE İLİŞKİN BAZI GÖSTERGELER

	1980	1990	1994	1999	2000	2001	2002	2003
Banka Sayısı	43	66	67	81	79	61	54	51
Şube Sayısı	5.954	6.560	6.087	7.691	7.837	6.908	6.106	5.968
On-Line Şube Sayısı				6.938	7.523			
ATM Sayısı		3.209	4.023	9.939	11.991			
POS Sayısı			16.135	188.957	299.950			
Personel Sayısı	125.312	154.089	139.046	173.988	170.401	56.108	40.158	38.465
Kredi Kartı Sayısı (Bin)			1.564	10.045	13.408			
Banka Kartı Sayısı (Bin)			10.469	24.107	29.560			
K. Kartı İşlem Hacmi (Mil. \$)			1.273	12.410	16.413			

Kaynak: BDDK, Türkiye Bankalar Birliği

1980 sonrası dönemde belli yıllarda yaşanan ciddi ekonomik ve mali sıkıntılara rağmen bankacılık kesiminin finansal büyüklüklerinde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu çerçevede;

1980 yılında 20,8 milyar dolar olan bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü (GSMH'nın yüzde 28,6'sı), 1990 yılında 58,2 milyar dolara (yüzde 38,2), 2002 yılında 155 milyar dolara (yüzde 76,9), 2002 yılında ise 130 milyar dolara (yüzde 78) yükselmiştir. Sektörün aktif büyüklüğü 2003 yılında da artmaya devam etmiş ve Haziran 2003'de 148.9 milyar dolar olmuştur.

Daha önce de ifade edildiği gibi, Türkiye’de bankacılık alanındaki yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlardaki gelişmelere uyumu konusunda da önemli adımlar atılmıştır.

Bu çerçevede, Haziran 1999’da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Bu kanun ile uluslararası uygulamalara paralel olarak bankacılık sektörünün düzenleme, gözetim ve denetimi idarî ve malî özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’na devredilmiştir. 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasa ile, bankalarla ilgili olarak kuruluştan tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun yetkisine bırakılmış, BDDK’nın özerk statüsü sağlanmıştır. Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu kamu birimleri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesinde birleştirilerek Kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır.

Bankacılık sektörünün ekonomi içindeki payı, dışa açılma, teknolojik altyapı, banka hizmetlerinin çeşitliliği ile yasal ve kurumsal çerçeve alanlarındaki olumlu gelişmelere karşın, 1990’lı yıllarda bankacılık sektörünün üretim faaliyetlerini destekleme ve kaynakları uzun vadeli yatırımlara yönlendirme fonksiyonu zayıflamıştır. Nitekim, kredilerin bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki payı 1990 yılında yüzde 47 iken 2000 yılında yüzde 32,8’e gerilemiştir. Benzer şekilde kredi/mevduat oranı 1990 yılında yüzde 84 iken, 2000 yılında yüzde 51’e inmiştir. Türkiye’de kredilerin GSMH’ya oranı benzer kategorideki ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeyde kalmıştır.

Bankalar parasal işlemlere aracılık eden ve borç ve yükümlülükler ihraç eden kuruluşlar olduğu için çok likit yükümlülüklerle ve borçlara sahiptir. Ancak, bankaların varlıkları yükümlülükleri kadar likit değildir. Dolayısıyla, güven unsurunun çok önemli olduğu bankaların yapısı, varlık ve yükümlülükleri arasındaki bu dengesizlik nedeniyle istikrarsızlığa her zaman açıktır.

Bankacılık sektörü yüksek riskle çalışan bir sektördür. Bankaların karşı karşıya olduğu risklere ilişkin çok çeşitli sınıflamalar olmakla beraber, genel olarak, likidite riski, kredi riski ve ülke riskinden bahsedilebilir. Bankaların tek tek karşı karşıya kaldığı riskler dışında sistematik risk de söz konusudur. Sistematik risk ise tek tek bankaların ödeme güçlüğü içine girmesine veya iflasına yol açabilen, daha sonrada sistemin tümüne yayılarak bankacılık krizlerinin çıkmasına neden olabilen risktir. Bazı bankalara olan güvenin kaybolması veya bankaların ödeme güçlüğü ile karşılaşması halinde bankalardan bir mevduat çekimi olması kaçınılmazdır. Bu mevduat çekişlerini bankalar varlıklarını çok düşük fiyattan nakde çevirerek veya çok yüksek maliyetle borçlanarak karşılayabilirler.

Bankaların aldığı önlemlerin yetersiz kalması ve merkez bankalarının da son kredi verme mercii olarak sorunları çözememesi durumunda birçok banka iflasla karşılaşabilir ve sonuçta bir bankacılık krizi ortaya çıkar. Krizin önlenememesi halinde uluslararası boyutlara ulaşması ve uluslararası bir krize dönüşmesi de mümkün olabilir. Sıkça sözünü ettiğimiz Güneydoğu Asya Krizi bunlardan biridir.

Bankacılık krizleri, sonuç olarak bankacılık sektörüne olan güvenin azalmasına ve sistemden fon çıkışına neden olacağı için, finansal sistemin yanı sıra reel ekonomiyi de etkiler. Bu çerçevede krizin ortaya çıkış nedenleri ile ve krizi önleyici politikaların incelenmesi önemlidir.

Bankacılık krizlerine yol açan banka iflaslarının dört temel nedeni vardır. Bunlar , makroekonomik şoklar, finansla gelişmelere paralel olarak artan riskli faaliyetler, bankaların kendi aralarında ve diğer finans kuruluşlarıyla aralarında rekabetin artması ve son olarak kötü yönetim ve suiistimaldir.

Bankacılık sektöründe ortaya çıkan krizin birincil etkisi bankalardan mevduat çekilişidir. Bu krizin münferit olması durumunda banka tarafından aktiflerin likidite edilmesi yoluyla, bu yöntem yetersiz kalırsa son kredi mercii

olarak merkez bankasının kaynak sağlanmasıyla çözümlenebilir. Mevduat sigorta sisteminin varlığı krizin yayılmasını önleyebilir. Ancak kriz yayılır ve bankacılık sistemine olan güven sarsılırsa, bankacılık sektöründen büyük ölçüde nakit çıkışı olur ve çok sayıda banka iflas eder. İflas etmeyen bankaların da maliyetleri çok artar ve sistemin sağlıklı işlemesi zorlaşır.

Bu çerçevede, Bankacılık sektörünün mali aracılık fonksiyonunu etkin bir biçimde yerine getirememesinde aşağıda sıralanan faktörlerin etkili olduğu söylenebilir:

- i. **Makroekonomik İstikrarsızlık:** 1990'lı yıllarda yaşanan yüksek ve değişken enflasyon, büyüme hızındaki dalgalanmalar ve sermaye hareketlerinin kırılgan yapısı geleceğe yönelik belirsizlikleri artırmak suretiyle ekonomik birimlerin kısa vadeli bir bakış açısıyla hareket etmelerine ve Türk lirasına olan güveni zayıflatarak para ikamesinin hızlanmasına yol açmıştır. Bu sürecin bir sonucu olarak bankaların kaynaklarının vadesi önemli ölçüde kısalmış ve döviz cinsinden yükümlülüklerin toplam kaynaklar içindeki payı belirgin bir biçimde artmıştır.
- ii. **Yüksek Kamu Kesimi Açıkları:** Kamu kesimi açıklarındaki artış ve bu açıkların yüksek reel faizler ile yurtiçi piyasalardan finansmanı bankaların reel ekonomiye kaynak sağlamaktan uzaklaşarak kamu açıklarını finanse etmeye yönelmelerine yol açmıştır. Yüksek reel faizlerin ortaya çıkardığı arbitraj imkanı bankacılık kesiminin yurtdışından borçlanarak kamu açıklarını finanse etmelerini cazip hale getirmiş, bu durum bankacılık sektörünün döviz açık pozisyonlarının artması ile sonuçlanmıştır. Bu eğilim sonucunda, devlet iç borçlanma senetlerinin mevduat bankalarının toplam aktifleri içindeki payı 1990 yılında yüzde 10'da iken 2001 yılında yüzde 25 civarına çıkmış, bu oran Eylül 2003 itibarıyla yüzde 44,18 seviyesine yükselmiştir. (<http://www.hazine.gov.tr>) Devlet iç borçlanma senetlerine

sağlanan vergi avantajları ile munzam karşılık ve disponibilite için menkul değer tutulmasına ilişkin yasal düzenlemeler de bankaların özellikle geçmişte DİBS portföylerindeki artışta etkili olmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda bankaların plasman tercihleri nedeniyle DİBS portföyünde artış meydana gelmiştir.

iii. **Kamu Bankalarının Sistemi Çarpıtıcı Etkileri:** Kamu Bankaları görev zararlarının zamanında ödenmemesi, ekonomik etkinliğe ters düşen müdahaleler, asli fonksiyonların dışında verilen görevler ve yönetimdeki zayıflıklar sonucunda bu bankaların mali bünyeleri önemli ölçüde bozulmuştur. Kamu bankalarının gerek borçları, gerek zararları ve gerekse problemleri sebebiyle aktiflerinin donması sonucu likidite sağlamak amacıyla finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle piyasadan karşılamaları bir yandan zararlarının gittikçe artmasına, diğer yandan da mali sektörde istikrarsızlık unsuru olmalarına yol açmıştır. Bu durum, piyasalarda faiz oranlarının yüksek seviyelerde seyretmesine neden olmuştur. Ve dolayısıyla kendi sorunlarını öne almak durumunda kalan, kamu bankaları kriz döneminde bankacılık işlevini yerine getiremez hale gelmiş ve bu bankalar Türkiye'deki toplam mevduatın yüzde 40'ını toplarken krediler içindeki payları yüzde 25 civarında kalmıştır.

iv. **Risk Algılama ve Yönetiminin Zayıflaması:** Yukarıda özetlenen gelişmeler sonucunda bankacılık sistemi likidite, faiz, kredi ve kur risklerine karşı kırılgan hale gelmesine rağmen, özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısında kamu açıklarının finansmanını kolaylaştırmayı gözeten makroekonomik politikalar bankacılık sektörünün bu riskleri algılamasını ve yönetimini ikinci plana düşürmüştür. Bunun yanı sıra 1983'de kurulan Bankalar Tasfiye Fonu ile Mevduat Sigorta Sisteminin getirilmesi ve başlangıçta düşük oranlı olan mevduat sigortasının 1994 krizi ile yüzde 100'e

çıkarılması ve bu korumanın Haziran 2000'e kadar devam etmesi, düşük aktif kalitesine sahip olup yüksek faizle fon toplayan bankalara avantaj sağlamış ve haksız rekabete yol açmıştır. Haziran 2000'de mevduat garantisi 100 milyar TL'ye indirilmiş ve 1 Ocak 2001 itibariyle 50 milyar TL'ye indirilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak Kasım 2000 krizi ile bu karar uygulamaya konulamamış ve 6 Aralık 2000'de yapılan bir açıklama ile yüzde 100 garanti uygulamasının devam edeceği üstelik bankaların tüm borçlarını kapsayacağı duyurulmuştur. Bu durumun ve sistemden çıkışa ilişkin sorunların risk yönetimindeki zayıflıklarda etkisi büyük olmuştur.

Bu sürecin bir sonucu olarak Türk Bankacılık Sistemi aşağıda sıralanan yapısal zayıflıklarla karşı karşıya kalmıştır:

- i. Özkaynak yetersizliği
- ii. Küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı
- iii. Kamu bankalarının sistem içindeki payının yüksekliği
- iv. Bankacılık sektörünün kamu finansmanını sağlamak için asli fonksiyonu olan kredi kanalı olma özelliğini yerine getirmede karşılaştığı sorunlar
- v. Aracılık maliyetlerinin yükselmesi
- vi. Zayıf aktif kalitesi (kredi yoğunlaşması, grup bankacılığı ve risklerinin yoğunluğu, kredi ve karşılıklar arasındaki uyumsuzluk
- vii. Piyasa risklerine aşırı duyarlılık ve kırılganlık (vade uyumsuzluğu, açık pozisyon)
- viii. Yetersiz iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim

ix. Saydamlık eksikliği

Yukarıda özetlenen yapısal sorunlar bankacılık sektörünü iç ve dış şoklara karşı oldukça duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir. Bankacılık sektörü 1994 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan kriz sonucunda önemli kayıplarla karşı karşıya kalmış, üç banka tasfiye sürecine alınmıştır. 1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmış ve bankacılık sektörü 1995 sonrası dönemde dolar bazında yıllık ortalama yüzde 18 civarında bir büyüme göstermiştir. Ancak, bu dönemde Uzakdoğu ve Rusya krizleri ile 1999 yılında yaşanan deprem felaketleri nedeniyle Türkiye ekonomisindeki ciddi daralma bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir.

4.1.2 Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Türk Ekonomisine Etkileri

Türkiye, Asya ve Rusya krizlerinin ve 17 Ağustos depreminin ardından, Aralık 1999'da IMF ile yeni bir stand-by antlaşması imzalamış ve 2000 yılında enflasyonla mücadele programını yürürlüğe koymuştur. 2000 yılında IMF ve Dünya bankasının desteğini alan Türkiye, üç haneli rakamlara ulaşan enflasyonu düşürmek için bir dezenflasyon programını uygulamaya koymuştur. 1999 yılının Aralık ayında IMF'e verilen niyet mektubunda 2000 enflasyonu düşürme programının genel çerçevesi şöyle belirlenmiştir:

- i. Faiz dışı bütçe dengesinin fazla vermesi
- ii. Döviz kuru ve para politikalarının yeniden belirlenmesi
- iii. Sosyal güvenlik, özelleştirme, vergi ve tarım konularında yapısal reformların gerçekleştirilmesi.

Böylelikle enflasyonun temel kaynağının kamu açıkları olduğu ve bunun da kamu kesimi finansman yönetiminden kaynaklandığı kabul edilmiş ve bu açıkların kapatılması için tedbir alınmıştır. Bu amaçla bir yandan kamu harcamalarının kısılması, diğer taraftan da vergi gelirlerinin artırılması

kararlaştırılmıştır. Bunlara ek olarak, IMF ve Dünya Bankasından sağlanacak uzun vadeli ve düşük maliyetli kredilerle, yüksek reel faizli ve kısa vadeli i borçlanmanın azaltılması ve enflasyonun bir önceki yıla oranla yaklaşık yüzde 5 azalması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda faiz dışı bütçe fazlasının 7,5 milyar dolar fazla vermesi temel hedef olarak ortaya konulmuştur.

Enflasyonla mücadele programının ikinci önemli ayağını döviz kuru ve para politikalarında değişiklikler oluşturmuştur. Döviz kurlarının nominal çıpa olarak kullanılması kararlaştırılmış ve bu şekilde oluşturulan kur sepetinin (Dolar + 0,77 Euro) 2000 yılı sonuna kadar beklenen enflasyon oranı kadar (yüzde 20 TEFE'ye göre) artırılması planlanmıştır. Ayrıca kurlardaki değişmenin çapraz kurlardaki hareketliliğe göre belirlenmesi ve aylık olarak kurun sabit kalması planlanmış ve 2000 Haziranında kademeli olarak kurun dalgalanmaya bırakılması kararlaştırılmıştır.

Bu dönemde yapısal reformlar ve zelleştirme programlarına da öncelik verilmiştir. 2000 yılında 5 milyar doları Telekom'dan olmak üzere 7,6 milyar dolar ve 2001 yılında 6 milyar dolarlık zelleştirme yapılması planlanmış, ancak siyasi nedenlerle ve uluslararası piyasalardan beklenen talebin gelmemesi gibi nedenlerle büyük özelleştirmeler (THY, Türk Telekom) yapılamamıştır

1999 yılında Güney Doğu Asya lkelerinin kriz öncesindeki durumundan farklı olarak, Türkiye'de enflasyon (TÜFE) yüzde 65'e, büyüme oranı yüzde -6'ya, i borç stokunun GSMH'ya oranı yüzde 29'a, cari işlemler açığı ise 1,36 milyar dolara (GSMH'nın yaklaşık yüzde 0,7'sine) ulaşmıştır.

Güneydoğu Asya neklerinde olduğu gibi Türkiye'de de kriz öncesinde yabancı sermaye hareketlerinde büyük artışlar gözlenmiştir. Sermaye hareketlerinin içeriğine bakıldığında portföy yatırımlarının ve kısa vadeli sermaye hareketlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse, Türkiye 1999 yılında enflasyonla mücadele programına başlamadan önce Güney Doğu Asya ülkelerindeki duruma benzer biçimde sürdürülebilir cari işlemler açığına yüksek faizlere rağmen çevrilebilir iç borç/GSMH oranına ve yaklaşık olarak Tayland'ın kriz öncesinde sahip olduğu M2Y/rezervler oranına sahipti. Bu ülkelerden farklı olarak Türkiye'de enflasyon ve faiz oranları oldukça yüksekti ve büyüme oranı önemli ölçüde düşüktü.

Ancak döviz kurunun eksik belirlenmesi ara mallarının ucuzlamasını sağlamış ve sanayi sektörünün ara malları talebini artırmıştır. Sonuçta tüketim ve ithalatta yaşanan artışlar büyüme hızını programda öngörülenin üzerine taşımıştır (yüzde 5,5 'e karşılık yüzde 6). İthalatın eksik belirlenen döviz kuru nedeniyle artması ve Avrupa'ya ihracatın Euro'nun dolar karşısında değer kaybetmesi nedeniyle, diğer pazarlarda ise rekabet gücünün azalmasından dolayı gerilemesi, cari işlemler dengesinin hızla bozulmasına neden olmuştur. 1999 yılında 1.364 milyon dolar olan cari işlemler açığı, Eylül 2000 itibariyle 6.823 milyon dolara fırlamıştır (TCMB). Bu rakam GSYH'nin yüzde 4,9'una karşılık gelmektedir. Cari işlemler açığının GSYH'ya oranı Meksika'da 1993 yılında yüzde 7, 1996'da Güney Kore'de yüzde 4,9, Endonezya'da yüzde 3,3, Malezya'da yüzde 4,9, Filipinler'de yüzde 4,7 ve Tayland'da yüzde 7,9 civarındadır

Hızla artan cari işlemler açığının sürdürülebilmesi yabancı sermaye girişiyle mümkündü. Ancak 2000 yılında hem portföy yatırımlarında hem de doğrudan yatırımlarda bir önceki yıla göre büyük düşüşler gözlenmiştir. Türkiye'de de bankacılık sektöründe Güney Doğu Asya ülkelerinin kriz öncesi durumuna benzer bir durum yaşanıyordu. Özel bankaların birçoğu yapı itibariyle Asya ülkelerindeki holding bankalarını anımsatıyordu. 1998-2000 yılları arasında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankaların bir çoğu büyük grupların elindeydi (Yaşarbank- Yaşar grubu, Demirbank, Ulusal bank- Grubu, EGS bank-EGS holding, Bank Kapital-Ceylan grubu, Sümerbank grubu ve benzeri). Tasarruf mevduatına verilen

garantiler yüzünden holding bankalarının birçoğu halktan topladıkları mevduatın büyük bölümünü kendi bünyelerindeki şirketlere usulsüzce aktarmışlar ve batık kredi olarak göstermişlerdir.

Döviz kurunun çipaya başlanması ve gerek ulusal gerek uluslararası faiz oranlarındaki farklılıklar nedeniyle, tıpkı Asya bankaları gibi Türk bankaları da döviz kurunda olabilecek değişimlere karşı koruma almadan uluslararası piyasalardan ucuza aldıkları borçları Türkiye’de TL cinsinden yüksek faiz oranlarından kredi olarak vermişlerdir. Asya ülkelerindeki bankalardan farklı olarak Türk bankaları yurtdışından elde ettikleri kredileri özellikle kamu kesimine borç olarak vermişlerdir.

Kısaca özetlemek gerekirse, Türkiye 2000 yılının Sonbaharında yüzde 27'lere ulaşmış TÜFE enflasyonu, GSYH'nın yüzde 4'ünü geçmiş cari işlemler açığıyla, artan ithalat giderleri ve dış borçlarla, azalan ihracat gelirlerine karşılık yabancı sermaye girişinin sağlanamadığı bir konumdaydı ve devalüasyon beklentisi artmıştı.

Sonuçta yabancı fon yöneticileri plasmanlarını tasfiye etmeye başlamış ve kredileri kesmişlerdir. Böylece yaklaşık 4 milyar 800 milyon dolarlık portföy yatırımı ülkeden çıkmış ve devalüasyon beklentisi içindeki bankalar açık pozisyonlarını kapatmak telaşıyla döviz taleplerini artırmışlar ve piyasa da likidite sıkıntısı başlamıştır. Merkez Bankası artan likidite ihtiyacına karşılık, IMF programı çerçevesinde belirlenen döviz rezervlerini minimum seviyede tutmak ve parasal tabanı net dış varlıklardaki artış oranında yükseltmek hedefleri uyarınca piyasaya likidite vermemiştir. Döviz talebindeki artış, faiz oranları artırılarak frenlenmek istenmiştir. 22 Kasım 2000’de bankalar arası piyasalarda ortalama gecelik faiz yüzde 110,8’e çıkmış ve en yüksek değer olarak da yüzde 210’a ulaşmıştır.

15 Kasımda 13256 olan IMKB 100 endeksi sürekli azalarak 4 Aralıkta 7329 puana gerilemiştir. Panik havasını dağıtmak isteyen Merkez Bankası sonuçta piyasaya para sürmek zorunda kalmıştır. 17 Kasım 2000 tarihinde

24 milyar 433 milyon dolar olan Merkez Bankası brüt döviz rezervi 1 Aralıkta 18 milyar 942 milyon dolara inmiştir.

Kasım krizinin derinleşmesini IMF'in 7,5 milyar dolar tutarında ek kredi vermesi ve halkın her şeye rağmen TL'den dövize geçmemesi önlemiştir. Kasım krizinden sonra, IMF'in de uyarılarına rağmen kur çipasına devam edilmiştir. IMF kredisi ek rezerv kolaylığı (Supplemental Reserve Facility) şeklinde verildiğinden vadesi çok kısa ve maliyeti yüksek olmuştur. Kur çipası yüksek bir maliyet ödenerek savunulmuştur.

Türkiye, Aralık ayının sonlarına ve Ocak 2001'in başlarına doğru kriz ortamından çıkmaya başlamıştır. 5 Ocak'ta Merkez Bankası döviz rezervleri yeniden 25 milyarın üzerine çıkmış ve Şubat krizine kadar da bu seviyenin altına inmemiştir. 2000 Aralık ayı sonunda ortalama yüzde 99 olan interbank gecelik faiz oranları, Ocak ayında yüzde 42'ye düşmüştür. İMKB 100 endeksi de 4 Ocakta 1098 puana yükselmiştir.

Ancak bu tür olumlu gelişmeler 19 Şubat 2001'de Başbakan ve Cumhurbaşkanı arasındaki siyasi tartışmayla son bulmuş, Kasım krizi nedeniyle zaten hassas olan piyasalar altüst olarak döviz krizi başlamıştır. Kasım krizinde TL pozisyonlarını koruyan insanların da Şubatta dövize hücum etmeleri sonucu döviz kuru üzerindeki baskı artmış, Merkez Bankası krizi izleyen iki gün boyunca rezervlerini eritmek pahasına piyasaya müdahale etmiş, ancak 22 Şubat 2001 tarihinde, döviz kuru çipasının yürürlükten kaldırılıp dalgalı kura geçildiğini ilan etmek zorunda kalmıştır.

16 Şubatta 27.943 milyon dolar olan döviz rezervleri, 19 Şubat 2001 itibarıyla 22 milyar 58 milyon dolara inmiştir. Merkez Bankası böylece bir gün içinde (7 ve 18 Şubat'ın hafta sonu tatili olması dikkate alındığında) 5 milyar doların üzerinde döviz rezervi kaybetmiştir. Dalgalı kura geçiş kararından sonra dolar 688 bin TL civarından 962 bin TL'ye yükselmiştir. Artan döviz talebi faizlerin yükselmesi sonucunda gecelik interbank faiz oranları en yüksek yüzde 50'den, yüzde 6200'e çıkmış daha sonra hızlı biçimde düşerek

Şubat ayı sonunda yüzde 30'lara inmiştir. 16 Şubatta 10690 puan olan borsa endeksi, 19 Şubatta 8683 puana inmiştir (TCMB).

Şubat 2001 kriziyle birlikte Aralık 1999'da uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programının sonuna gelinmiş olunuyordu. Türkiye'de Şubat krizinden sonra 15 Mayıs 2001 tarihinde açıklanan ve Güçlü Ekonomiye Geçiş programı olarak adlandırılan yeni bir program yürürlüğe girmiştir.

4.1.3 Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Bankacılık Sektörüne Etkileri

2000 yılı başında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla kapsamlı bir ekonomik program uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında sıkı maliye politikası uygulanması ve yapısal reformların hayata geçirilmesinin yanı sıra, enflasyonist beklentileri hızla aşağıya çekmek için döviz kurları hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış ve para politikası likidite genişlemesini yabancı kaynak girişine bağlayan bir çerçeveye oturtulmuştur.

2000 yılı başında uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programı bankacılık sisteminin bilanço yapısının şekillenmesinde de önemli ölçüde etkili olmuştur. Programın uygulanmaya başlamasıyla birlikte, bankacılık kesimi faiz oranlarının daha da düşeceği beklentisi altında yüksek faizli kaynaklara uzun süre bağımlı kalmamak yönünde hareket etmiştir. Diğer yandan, döviz sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış olması, yabancı para cinsinden kaynakları Türk lirası cinsinden kaynaklara göre daha cazip hale getirmiştir. Bu çerçevede, bankaların bir bölümü kaynaklarının kısa vadeli ve döviz cinsinden, kullanımlarının ise uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden gelişmesi yönünde bir eğilim içine girmeye başlamıştır.

2000 yılında bankacılık sektörünün aktif yapısında da belirgin bir değişim gözlenmiş ve kredilerin payında önemli bir artış olurken, likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Krediler içinde özellikle tüketici kredilerinde çok hızlı bir artış gözlenmiş ve tüketici kredileri bir önceki yıl sonuna göre yaklaşık 4 kat artış göstermiştir. Yasal olarak tüketici kredilerinin yabancı para cinsinden kullanılmasının yürürlükteki mevzuat yönünden mümkün olmaması ve yabancı para kaynakları yüksek faizle kredi olarak kullanırmanın bankalara cazip gelmesi nedeniyle mevduattaki yapının tersine, yabancı para cinsinden kredilerdeki artış sınırlı kalmış, Türk lirası cinsinden krediler ise önemli oranda artmıştır. Aktif ve pasif yapısındaki bu gelişmeler sonucunda 2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz, kredi ve kur risklerine karşı duyarlılığı daha da artmış ve bu yapıda Kasım 2000 tarihinde yaşanan kriz sonucu faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda bankacılık sektörünün içinde bulunduğu sorunlar daha da ağırlaşmış ve yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Zaten geçmişten gelen ağır bir kredi riski taşıyan ve Kasım krizi sonrasında likidite ve faiz riski nedeniyle de ciddi sorunlar yaşayan bankacılık sektörü Şubat krizi sonrasında ilave olarak kur riskinden kaynaklanan kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Kriz döneminde faiz oranlarındaki hızlı artış bir yandan fonlama maliyetlerini yükseltmek, diğer yandan menkul değerler cüzdanının piyasa değerini azaltmak suretiyle banka bilançolarını olumsuz yönde etkilemiştir. Faizlerdeki yükselme, kısa vadeli fon talebi önemli boyutlarda olan kamu ve fon bankalarının ciddi zararlarla karşılaşmasına yol açmıştır. Likit olan özel ve yabancı bankaların faizlerdeki yükselme nedeniyle karşılaştığı fonlama zararları ise sınırlı kalmıştır. Konsolide bazda değerlendirildiğinde kamu bankaları Türk lirasının değer kaybından etkilenmezken, özel bankalar kur riski nedeniyle bazı sorunlar yaşamıştır. Yaşanan krizlerin reel sektörde ciddi bir daralmaya yol açtığı dikkate

alındığında bankacılık kesiminin, aktif kalitesinin zayıflaması ve kredi riskinin artması gibi sorunlarla karşılaşması sürpriz değildir.

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması programının temel amacı; kamu bankalarını mali sistem içinde bir istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarmak, mali sistemin istikrarı ve kamu maliyesine getirdikleri yükün azaltılması bakımından TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözüme kavuşturmak ve yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen bazı özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşmalarını sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştirmektir.

Yeniden yapılandırma programı, bankacılık sisteminin mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeleri içermektedir.

4.2. İstanbul Yaklaşımı

Türkiye'nin 2000 yılının Kasım ayında ve 2001 yılının Şubat ayında yaşadığı krizler sonrasında, piyasada faaliyet gösteren reel sektörde olsun, finans sektöründe olsun bütün kurumlar için fonlama maliyeti artmıştır. Pek çok şirket faaliyetlerini sona erdirmiş, faaliyetlerini sürdüren şirketler ise yeni yatırımlar yapma konusunda tereddüt göstermişlerdir. Bu durumun doğal sonucu olarak da, üretimde ve ihracatta gerilemeler yaşanmıştır. Ekonomik ortamdaki belirsizlik, finans sektöründeki kurumların reel sektöre kredi kullandırmakta isteksiz davranmaları sonucunu doğurmuştur.

Tüm bu gelişmeler, ülkede ekonominin gidişatından sorumlu olan mercileri harekete geçirmiş, ekonomik istikrarın yeniden sağlanması ve var olan kriz ortamından mümkün olan en az zararla çıkabilmesi için tedbirler almaya yöneltmiştir. Bu bölümde, bu ekonomik önlemler zincirinin en önemli halkası olan İstanbul Yaklaşımının oluşma sürecinin hangi aşamalardan

geçtiği üzerinde durulacak, Yaklaşım çerçevesinde oluşturulan organizasyonların yapıları ve işleyiş mekanizmaları incelenecektir. Böylelikle Türkiye’de kurum borçlarının yeniden yapılandırma çalışmalarının niteliği gösterilerek, önceki bölümlerde anlatılan ülkelerdeki uygulamalarla yapılan karşılaştırmalar aracılığıyla, İstanbul Yaklaşımından arzu edilen sonuçlara ulaşılması için faydalı olacağı düşünülen önerilerde bulunulacaktır.

4.2.1. İstanbul Yaklaşımı’nın Oluşum Süreci

2001 yılının başında karşı karşıya kalınan krizi takip eden süreçte sektörde faaliyet gösteren bankaların bilançolarında takipteki kredilerin oranında belirgin bir artış gözlenmiştir. Bu nedenle de kurumsal borçların yeniden yapılandırması ekonomi gündeminin öncelikli maddesi haline gelmiştir. Gerek finans sektöründen, gerek reel sektörden kurumların temsilcileri ortak bir çözüm bulunmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB), bankaların sorunlu aktiflerini devralmak üzere bir Aktif Yönetim Şirketi kurulmasına yönelik ön çalışmalarda bulunduysa da, Türkiye’deki krizin temelinde kamu finansmanın bulunduğu ve bu aşamada kamunun bu alana kaynak aktarmasının zor olduğu noktası göz önünde bulundurularak, Londra Yaklaşımına uygun şekilde, aktiflerin bankalarda bırakılarak, belirlenecek lider bir bankanın önderliğinde olacak bir komite aracılığıyla mahkeme sürecine baş vurmada sorunların çözümüne yönelik bir strateji izlenmesi tercihi öne çıkmıştır.

Bu çalışmaların sonucunda Finans Üretim Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı’nın başkanlık yaptığı kurulda, Hazine Müsteşarlığı, Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Kamu Bankaları Ortak Yönetim Kurulu, Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB),

Garanti Bankası, Eximbank başkan ve genel müdür düzeyinde temsil edilmektedir.

FÜDK, ilk toplantısını 21 Ağustos 2001 tarihinde yaparak şu kararlara varmıştır:

- i. Ekonomide sistematik olarak büyümekte olan risk, bütün kesimleri olumsuz etkilemektedir.
- ii. Finans kesiminin alacaklarını tahsil etme kaygısına düşmesi ve reel sektör şirketlerinin olumsuz davranışlarının tüm taraflar açısından bir açmazı yol açmıştır ve bu açmaz uzlaşma sonucu çözülebilir.
- iii. Bu süreç, popülist olmayan, üretkenliği arttırıcı, disiplinli, kurumsal, ilgili otoritenin bilgi ve denetimine açık bir yaklaşım içinde gerçekleşmelidir.
- iv. Bu ortamı sağlayacak mali kesimin bilançolarında oluşacak dengesizliklerin giderilmesi gerekmektedir (Erdönmez, 2001, s. 9-10).

Bu kararlar doğrultusunda Türkiye Bankalar Birliği'nin bünyesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ile koordineli biçimde çalışmaların gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır. TBB Yönetim Kurulu, konuyu incelemesi için finans sektöründe faaliyet gösteren T. Garanti bankası A.Ş., Yapı ve kredi bankası A.Ş., Pamukbank T.A.Ş., İş Bankası A.Ş. ve Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'dan oluşan Yeniden Yapılandırma Çalışma Grubunu (YYÇG) kurmuştur. Grup, TOBB, TÜSİAD, TCMB, BDDK, Türkiye İşverenler Konfederasyonu (TİSK), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) ve siyasi partilerin yetkilileriyle iletişim içinde bulunarak, reel sektörün finans sorunlarının giderilmesine yönelik çözümler ve bu çözümlerin finans sektöründe yaratacağı sorunları tartışmıştır.

Bu sürecin sonunda ise kamuoyunda “İstanbul Yaklaşımı” olarak adlandırılan Finansal Yeniden Yapılandırma Programı (FYYP) ortaya çıkmıştır.

4.2.2. Finansal Yeniden Yapılandırma Programı

FYYP, reel sektörde faaliyet gösteren, bankalar ve diğer finans kurumlarından almış olduğu kredileri geri ödemekte sıkıntı çeken, fakat ekonomiye katma değer yarattığı düşünülen firmaların kredi borçlarını geri ödemelerini ve ekonomiye fayda sağlamaya devam etmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsam içerisinde değerlendirilebilecek firmaların yeniden yapılandırılmasıyla, ekonomide istihdamın, üretimin ve piyasadan toplanacak vergilerin artırılmasının ve finans sektöründeki kurumların karşılaştığı sorunların hafifletilmesinin mümkün olacağı düşünülmüştür.

FYYP'nin yasal zemini aşağıdaki iki düzenleme ile sağlanmıştır:

- i. “4743 sayılı Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Maddelerde Değişik Yapılması Hakkında Kanun” 31 Ocak 2002 tarihinde 24657 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla FYYP bünyesinde hazırlanan Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmaları düzenlenmektedir. Kanunun birinci ve ikinci maddeleri FYYÇA’ların içeriğine ve bunları imzalayacak kurumların niteliğine ilişkin hükümler içermektedir. Üçüncü madde ile de kurumların FYYP’ye dahil olmalarını özendirecek vergi indirimleri ve teşvikler üzerinde durulmaktadır. Diğer yandan Kanun, gerek alacaklı kuruluşlar için, gerek borçlu şirketler için sürece katılmaları bağlamında her hangi bir yasal zorunluluk getirmemektedir. Yine Londra Yaklaşımı’ndan hareketle her iki tarafın da gönüllü katılımları beklenmektedir.

- ii. Çerçeve Anlaşmalarının işleyiş süreci; onaylanması, kabulü ve uygulanmasına yönelik prosedür, 4743 sayılı Kanunun ikinci maddesine dayanarak hazırlanmış ve 11 Nisan 2002 tarihinde 24723 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik”le belirlenmiştir.

Söz konusu Kanun ve yönetmeliğin yol göstericiliğiyle Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan “Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması”, alacaklı kuruluşlar tarafından imzalanmış ve BDDK’nın onayıyla yürürlüğe girmiştir. Süreç boyunca BDDK ile görüş alışverişlerinde bulunulmasının yanında Dünya Bankası yetkililerinin de önerileri dikkate alınmıştır. Çerçeve Anlaşması’nda özellikle üzerinde durulan hususlar şunlardır:

- i. Bu anlaşmanın amacı, finansal güçlükler içinde bulunmasına rağmen, yeniden yapılandırması mümkün olan ve bu yapılandırma sonrasında ekonomiye istihdam ve üretim anlamında katkıda bulunması muhtemel olan firmaların faaliyetlerinin devamına olanak sağlanması ve bu yolla hem firmanın kendisinin, hem de alacaklı durumundaki finans kurumlarının bilançolarında iyileştirmenin sağlanmasıdır.
- ii. Ayrıca Çerçeve Anlaşması, yeniden yapılandırma kapsamında ele alınacak şirketlerin belirlenmesinde kullanılacak ölçütleri içermektedir. Bu anlaşma uyarınca, 4743 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış krediler sebebiyle borçlu duruma düşmüş şirketlerden;
  - i. bünyesinde en az 100 kişiyi istihdam eden,
  - ii. yıllık toplam ihracatı 15 milyon ABD doların üzerinde olan,

- iii. yıllık toplam cirosu 25 trilyon TL'yi geçen ve
- iv. denetlenmiş bilançosu en az 15 trilyon TL aktif büyüklüğüne sahip olanlar

“Büyük Ölçekli Firmalar” olarak sınıflandırılmışlar, bu sınıfa dahil olmayan diğer firmalar ise “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler” olarak nitelenmişlerdir.

- iii. Çerçeve Anlaşmasının kapsamı yalnızca 4743 sayılı kanunun ilan tarihi olan 31 Ocak 2002 tarihinden önceki kredi borçlarıyla sınırlıdır.
- iv. İlk ABK toplantısında ya da en geç 2 işgününü geçmemek üzere yapılacak ikinci toplantıda “durumun korunması” sürecine gerek bulunup bulunmadığına karar verilir ve gerek görülmesi halinde bu süre varsa eşikleri ile birlikte belirlenerek firmaya bildirilir. “Durumun korunması” tarafların gerek kendi aralarındaki gerekse firma ile olan mevcut hukuki statünün, ilişki düzeyinin ve borçlu firma ile hakim ortaklarının varlıklarının, öngörülen makul bir müzakere süresi boyunca korunmasını içeren bir süreçtir. Firma, bu süreç içerisinde sürecin başladığı günkü duruma kıyasla ABK üyeleri (tek tek ya da grup halinde) arasında farklılık yaratacak girişimlerde bulunamaz. Bu kısıtlama, ilgili firmanın bağlantılı bulunduğu diğer kişi ve kuruluşlar ile hakim hissedarlarını da kapsar.
- v. ABK üyeleri, gerek görmeleri halinde; kendi aralarında, alacakların tahsili için uygulayacakları yöntem, teminatların paraya çevrilmesi ve diğer hususlarda sözleşme imzalayabilir.
- vi. ABK 90 gün içinde yeniden yapılandırma kararını oluşturamadığı takdirde süreç sona erer.

- vii. Çerçeve Anlaşması BDDK'nın onayından itibaren en geç 3 yıl içinde yapılacak Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmesi (FYYS) için geçerlidir.
- viii.Çerçeve Anlaşmasını imzalayan Alacaklı Kuruluşlardan ilgili FYYS ve/veya FYYS'ye ilişkin kendi aralarında yaptıkları sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmedikleri takdirde bu tespiti yapan ABK üyesi/üyeleri ABK'nın en geç iki iş günü içinde toplanmasını talep eder. ABK toplantısı/toplantılarında ihtilafın giderilemediği durumda tarafın/tafların yükümlülüklerini yerine getirmediği ya da aykırı davrandığı yönündeki iddiayı öne süren ABK üyesi/üyeleri KS aracılığıyla HK'ya durumu yazılı olarak bildirir. HK, bu tür durumlarda gerek görmesi halinde tarafları davet ederek dinler, yazılı görüşlerini alır ve nihai kararını vererek taraflara tebliğ eder. HK, edimini yerine getirmeyen tarafı ayrıca TBB'ye ve BDDK'ya bildirir.

FYYP'nin düzgün şekilde işleyebilmesi için, Çerçeve Anlaşması ile organizasyon yapısının Koordinasyon Sekreteryası (KS), Hakem Kurulu (HK), Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu (ABK) ve Lider Banka (LB) olmak üzere dört kurumdan oluşması karara bağlanmıştır.

4.2.3. Çerçeve Anlaşması ile Oluşturulan Kurumlar

- i. **Koordinasyon Sekreteryası (KS):** Çerçeve Anlaşmasının öngördüğü sürecin amaçlanan hız ve ilkelere uygun olarak yürütülmesini temin etmek üzere, TBB Yönetim Kurulu'nun atayacağı bir koordinatör ve yeteri kadar teknik personelden oluşan ve karar organı değil, bir icra organı statüsünde olan KS kurulmuştur. Sekreteryanın başlıca görevleri şunlardır:

- i. Firma Başvuru ve Teminat Mektubu'nda yer alan alacaklı kuruluşlardan, TBB ile daha önceden belirlenmiş formata göre borç ve teminat dökümü almak
- ii. İlk ABK toplantısının yerini ve zamanını belirleyerek alacaklı kurumlara toplantı davetini iletme
- iii. Kabul edilen sözleşmelerin listesini BDDK'ya bildirmek
- iv. Lider Bankanın Hakem Kuruluna yapacağı başvurulara aracılık etmek
- v. ABK'dan talep gelirse, uzmanlık gerektirecek durumlarda TBB'nin belirleyeceği çerçevede destek sağlamak
- vi. Hakem Kurulunun sekretaryasını üstlenmek
- vii. Yeniden yapılandırma programı ile TBB tarafından kamuoyuna sunulan bilgilerin istatistik verilerin derlenmesidir.

TBB Yönetim Kurulunun iznine tabi olmak üzere KS, yükümlülüklerini paylaşırma amacıyla kendi bünyesinde bir organizasyona gidebileceği gibi, gerekli gördüğünde başka kuruluşlarla anlaşma yapabilir. Diğer yandan TBB, gerekli görülen durumlarda KS'nin görev ve yetkilerinin bir kısmını Lider Bankaya devredebilir.

ii. Hakem Kurulu (HK)

Hakem Kurulu, TBB'nin belirlediği 3 asil, 3 yedek üyeden oluşmaktadır. Bu kişilerin iktisat, maliye, bankacılık, işletme, hukuk, kamu yönetimi veya dengi okullardan en az lisans düzeyinde eğitim görmelerinin yanında bankacılık sektöründe en az 10 yıllık hizmetlerinin bulunması gerekmektedir. TBB, seçilen kişilerin tarafsız ve işlerinin ehli olmalarına özen gösterir. İhtiyaç duyulan hallerde BDDK, HK'nın toplantılarına, oy hakkı

olmayan bir gözlemci statüsünde bir temsilcinin katılmasına karar verebilir. Kurulun alacağı kararlarda oy birliği beklenmekle birlikte, ihtilaf halinde 1'e karşı 2 üstünlük de karar alınması için yeterlidir.

Hakem Kurulu, FYYÇA hükümlerince "büyük ölçekli firma" olarak kabul edilen firmalar hakkında, alacakların yüzde 55'ine sahip olan alacaklıların çoğunluk kararı almış olmalarına karşın, alacaklı sayısı itibariyle yüzde 75'lik orana ulaşamadığı durumlarda ortaya çıkan anlaşmazlıkların öngörülen süre içinde (asgari 5 iş günü) çözüme bağlanması için kurulmuştur. Karşılıklar Kararnamesi uyarınca bütün bankalarda 1. ve 2. grupta izlenen kredilerle, alacak miktarının yüzde 75'ine sahip alacaklıların görüş birliğine vardığı durumlar HK'nın görev alanı dışındadır. HK kararları kesindir ve tüm tarafları bağlayıcı niteliktedir. Kurul, yapılandırma sürecine riayet etmeyen şirketleri TBB'ye bildirerek sürecin durdurulmasını da isteyebilir.

TABLO 4.3. ÇERÇEVE ANLAŞMASI'NDA ÖNGÖRÜLEN KARAR NİSAPLARI

Karşılıklar Yönetmeliğinde Kredi Sınıflandırması	Sınıflandırıldığı Tarih	Hakem Kurulu (Büyük Ölçekli Firmalar)	Karar Nisapları
1. Grup–Standart Nitelikli Krediler 2. Grup Yakın İzlemedeki Krediler	31.1.2002	Yok	Yüzde 90
3. Grup Tahsil İmkani Sınırlı Krediler 4. Grup Tahsili Şüpheli Krediler 5. Grup-Zarar Niteliğindeki Krediler	31.1.2002'de herhangi bir bankada bu kategorilerde sınıflandırılmış olmak kaydıyla	Var (Yüzde 55-75)	Yüzde 75

Kaynak: Erdönmez, 2002.

iii. Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu (ABK)

ABK, Alacaklı Kuruluşlar ve ABK'nın kabulü durumunda FYYÇA'yı imzalamış diğer alacaklılardan oluşan ve yeniden yapılandırma sürecine dahil olan her firma için ayrı ayrı oluşturulan bir konsorsiyumdur. Diğer alacaklıların konsorsiyuma kabul edilmesi için Alacaklı Kuruluşlar arasında

yapılan bir oylamada toplam alacakların yüzde 75'ini aşan bir kabul oranı gerekmektedir. Eğer ABK tarafından uygun görülürse, Çerçeve Anlaşmasını imzalamayan alacaklılar da yeniden yapılandırma sürecinde taraf olabilirler. Alacaklı Kuruluşlar haricindeki alacaklılar, kendilerinin de katıldığı bir oylamada yüzde 75'lik bir oranın, birinci ve ikinci grupta sınıflandırılan kredilerde ise yüzde 90'lık oranın sağlanması durumunda muhtemel bir ek kredi sağlama yükümlülüğü altına girerler. ABK, yeniden yapılandırma sürecinde şu işlevleri üstlenebilir:

- i. Yapılandırma sürecinin daha hızlı işlemesi amacıyla, Lider Banka'nın önderliğinde veya ABK üyeleri tarafından oluşturulan bir heyetle borçlu firmalarla müzakere edilmesini kararlaştırabilir.
- ii. İhtiyaç halinde, LB aracılığıyla KS'den uzmanlık gerektiren konularda yardım isteyebilir.
- iii. Firmayla alacaklılar arasında işbirliğinin sağlanmasını, firmaya ilişkin bilgilerin değerlendirilmesini, firmanın sorunlarının ele alınarak etkili şekilde çözülmesini sağlamak amacıyla, makul bir "durumun korunması" süresi belirleyebilir.
- iv. ABK, kararlarını tercihen oy birliği ile alır. Oy birliğinin sağlanamadığı durumlarda toplam alacakların, 1. ve 2. sınıf kredilerde yüzde 90'ına, diğer kredilerde yüzde 75'ine sahip alacaklıların kararı bağlayıcıdır. Bu oranın yüzde 50-%75 arasında kaldığı durumlarda, eğer borçlu firma HK'nın görev alanı içinde ise, LB durumu tespit edip 3 iş günü içerisinde KS'nin aracılığıyla HK'ya başvurabilir.

iv. Lider Banka (LB)

Yapılandırma sürecine hız kazandırmak amacıyla, ABK içindeki en büyük alacaklı konumundaki banka LB olarak seçilir ve görüşmeler onun

önderliğinde gerçekleşir. Büyük alacaklının isteği doğrultusunda bu görev en büyük ikinci veya üçüncü alacaklı tarafından üstlenilebilir. Alacak tutarının %75 oranını sağlamaları durumunda alacaklılar, LB'nin seçim yoluyla belirlenmesini isteyebilirler.

Alacaklı Kuruluşlar arasında bankanın bulunmadığı konsorsiyumlarda en büyük alacaklı Lider Kuruluş (LK) unvanıyla , LB'nin görevini yerine getirir.

4.2.4. Finansal Yeniden Yapılandırma Kapsamında Gerçekleştirilen Düzenlemeler

- i. 4743 sayılı Kanun'la aşağıda belirtilen düzenlemeler getirilmiştir.
- i. Kanun ile Çerçeve Anlaşmasını imzalamaya yetkili olmayan Kamu bankaları, Fona devredilmiş bankalar ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun firmalardan olan alacaklarının ertelenmesini kabule ve Çerçeve Anlaşması'nı imzaya yetkili kılınmışlardır.
- ii. Çerçeve Anlaşması'nı imzalayanlara ve yeniden yapılandırılan firmalara vergi avantajları ve teşvikleri getirmektedir. Bu çerçevede uygulama kapsamında düzenlenecek tüm kağıtlar, kıymetli evrak, sözleşmeler, alınan teminatlara ilişkin işlemlerin vergi, resim harç ve fonlardan istisna tutulmuştur.
- iii. Kamu alacaklarıyla ilgili öncelik ve ayrıcalıkların yaratacağı açmazlar giderilmiştir.
- iv. Yeniden yapılandırma programına alınan firmaların kullandıkları kredilerden kaynaklanan ihracat taahhüt açıkları bulunması halinde uygulanacak müeyyideler protokol sonuna kadar ertelenebilmektedir.

- ii. 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 766/A maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir. "Yurt içinde ve yurtdışında faaliyet gösteren kredi kuruluşları tarafından verilen yabancı para üzerinden nakdi ve gayrinakdi kredileri teminen gayrimenkul ipoteği tesisi mümkündür."
- iii. Karşılıklar Yönetmeliği'nde İstanbul Yaklaşımı çerçevesinde düzenlemeler BDDK'nın 13 Haziran 2002 tarihinde Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliğin 9'uncu maddesinin değiştirilmesi hakkında Yönetmelikle yapılmıştır. Buna göre; Bankalar ve özel finans kurumlarınca "Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik" (Karşılık Yönetmeliği) hükümleri çerçevesinde yeniden yapılandırma tarihi itibarıyla donuk alacak haline gelen kredilerden, finansal yeniden yapılandırma kapsamına alınarak, borçlularıyla finansal yeniden yapılandırma sözleşmesi imzalananların, anılan Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde belirtilen sınıflandırma esasları çerçevesinde nitelikleri yeniden değerlendirilmek suretiyle sınıflandırılmasının;
  - i. Sözleşmede faiz ödemelerine ilişkin olarak ödemesiz dönem öngörülmemiş olması şartıyla, yeni bir itfa planına bağlanan kredilerde sözleşmeye konu toplam alacak tutarının yüzde 6'sının, ilave kredi kullandırılmak suretiyle yeniden yapılandırılan kredilerde ayrıca kullandırılan ilave kredi tutarının yüzde 10'una tekabül eden tutarın geri ödenmiş olması ve kredilerin izlendikleri grupta 6 ay süreyle takibine devam edilmesi veya
  - ii. Ödeme planında faiz ödemeleri eşit taksitler şeklinde düzenlenen kredilerde birbirini takip eden 3 dönem süresince faiz ödemelerinin yapılmış olması kaydıyla mümkün olması şartı

getirilmiştir. İlave kredi olarak kullanılan tutarlar, kredinin yeniden sınıflandırılması için izlendiği dönem süresince karşılık ayırma yükümlülüğüne tabi tutulmamışlardır. Bankanın dahil olduğu risk grubuna kullanılan kredilerde yukarıda belirtilen yüzde 6'lık oran yüzde 12 olarak, 3 dönem ödeme yapılmış olması şartı ise 6 dönem olarak uygulanması hükme bağlanmıştır. Ayrıca anılan şartlara uyulması halinde, yeniden yapılandırılan kredilerin "Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabı"na aktarılması ve yeniden yapılandırma programına dahil edilen kredilerin Kuruma bildirilmesi hükme bağlanmıştır.

iv. Fonlamalara Yönelik Gelişmeler: Yeniden yapılandırma programı çerçevesinde aktif/pasif vade uyumsuzluğunun ve faiz risklerinin giderilmesini ve firmalara ek finansman sağlamak amacıyla gereken fonlama olanağı sürecin etkin bir şekilde işlemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye Bankalar Birliği'nin Dünya Bankası yetkilileriyle 15-17 Mayıs 2002 tarihlerinde yaptığı toplantılarda Çerçeve Anlaşması'nın detayları yanında, FYYP kapsamında vereceklerini taahhüt ettikleri kredi olanağı da görüşülmüştür. Bu toplantılarda bireysel ve konsolide bazda bankaların ne kadar kaynak ihtiyacı olduğunun belirlenmesinin önemi üzerinde durularak verilecek kredinin 7-10 yıl vadeli kredilerin finansmanında kullanılmasının düşünüldüğü belirtilmiştir. Konu hakkında görüşmeler sürmekle birlikte henüz somut sonuçlar alınabilmiş değildir.

4.2.5. Sürecin İşleyişi

Finansal Yeniden Yapılandırma Programı;

i. Bir alacaklı kuruluş veya kuruluşlara karşı olan geri ödemelerinde sorunlu hale gelmiş ve/veya yeniden yapılandırılmadıkları

takdirde sorunlu duruma dönüşmesi kaçınılmaz olan kredi borçları bulunan,

- ii. Bünyesinde bir mal ve/veya hizmet üretilen ve alacaklı kuruluşlarca ekonomiye katma değer yarattığına kanaat getirilen,
- iii. Gerekli destek verildiği takdirde katma değer yaratmaya devam edecek ve öngörülen süre içinde borçlarını geri ödeme kabiliyeti kazanabilecek bir firma ya da ortak bir yönetim hakimiyeti altında bulunan firmalar topluluğuna bir bütün olarak uygulanmaktadır.

Büyük ölçekli firmalar ve KOBİ'ler için süreçler farklı işlemektedir. Büyük ölçekli firmaların belirlenmesinde alacaklı kuruluşlara borcu 10 milyon dolardan fazla olan firmalar için dört kıstasa bakılmaktadır.

Süreç Büyük Ölçekli Firmalar için ilgili firmanın sürece yaklaşımını ve kendisine düşen yükümlülükleri yerine getireceğini teyit eden ve TBB tarafından uygun görülecek içerikte bir "Başvuru ve Taahhüt Mektubu"nu en büyük alacaklı üç bankadan birinin talebi üzerine vermesi ile başlamaktadır.

Orta ve Küçük Ölçekli Firmalar için süreç, en az ikisi banka ve/veya Özel Finans Kurumu olmak kaydıyla ve toplam alacak miktarının en az yüzde 51'ini temsil eden alacaklı kuruluşların bir araya gelerek önermesi ve bunlar içinde en büyük alacaklı olan kuruluşa ilgili firmanın "Başvuru ve Taahhüt Mektubu"nu vermesi ile başlamaktadır.

Dolayısıyla İstanbul Yaklaşımında süreç, alacaklıların isteği üzerine borçlunun vereceği bir "Başvuru ve Taahhüt Mektubu" ile başlamaktadır. Bu çerçevede büyük firmalarda borçludan alacağı en çok olan üç bankadan birinin; KOBİ'lerde ise alacaklıların yarıdan fazlasını taşıyan en az iki bankanın borçlu firmadan bir "Başvuru ve Taahhüt Mektubu" talep etmesi gerekmektedir. Çerçeve Anlaşmaya taraf olan alacaklı kuruluşlardan sadece birine borçlu olunması halinde ise borçlu bulunan firmalara, ilgili alacaklı

kuruluş tarafından Finansal Yeniden Yapılandırma Programı uygulanabilmektedir.

Taahhüt Mektubunu alan banka Türkiye Bankalar Birliği adına programın koordinasyonunu yürütecek olan "Koordinasyon Sekreterliği"ne başvurup, diğer alacaklı banka ve finans kurumlarının toplantıya çağırılmasını istemektedir. Bu noktada "Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu" (ABK) ve "Lider Banka" (LB) belirlenmektedir. Yapılan toplantılarda borçlunun verdiği taahhüt mektubundan itibaren 4-6 iş günü içinde "durumun korunması" adı verilen ilk önemli bağlayıcı karar alınması halinde Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu ile borçlu arasında ve konsorsiyumun üyeleri arasında müzakereler başlamaktadır.

"Durumun korunması", tarafların gerek kendi aralarındaki gerekse firma ile olan mevcut hukuki statünün, ilişki düzeyinin ve borçlu firma ile hakim ortaklarının varlıklarının, öngörülen makul bir müzakere süresi boyunca korunmasını içeren bir süreçtir.

"Durumun korunması" sürecine karar verilmesi halinde; ABK üyeleri alacaklarının tahsili yönünde adım atamamakta ya da firmaya açılan krediyi azaltamamaktadırlar. Bu çerçevede; firmalara vadesi gelen miktarların ödenmesi konusunda baskı yapılamamakta ve firmadan diğer alacaklılara karşı avantaj sağlayacak teminatlar alınamamaktadır.

Alacaklı kuruluşlar sürecin başlamasından önce başlatılmış olan yasal işlemlere, sadece hak kaybının önlenmesi bakımından zorunlu olanlarla sınırlı olmak üzere devam edebilmekte, yeni dava ve takip açamamakta ve diğer yasal yollara başvuramamaktadırlar.

Firmalar ise bu süreç içerisinde sürecin başladığı günkü duruma kıyasla ABK üyeleri (tek tek ya da grup halinde) arasında farklılık yaratacak girişimlerde bulunamamaktadır. Söz konusu kısıtlama ilgili firmanın bağlantılı bulunduğu diğer kişi ve kuruluşlar ile hakim hissedarlarını da kapsamaktadır.

Alacaklı Bankalar Konsorsiyumu ile borçlu arasında ve konsorsiyumun üyeleri arasında müzakereler sonuçlandığında borçlu alacaklılarla yeni sözleşmeler imzalayacak ve yeni ödeme planına göre izleme süreci başlayacaktır.

Firmaların, İstanbul Yaklaşımı kapsamında borçlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik gerekli işlemlerin tesisi amacıyla borçlu oldukları ilgili bankalarla irtibat halinde olmaları gerekmektedir.

Mali sektöre olan borçların yeniden yapılandırılması sürecinin başlatılması için gereken ilk adım bankanın borçlu firmadan bir "Başvuru ve Taahhüt Mektubu" talep etmesidir.

Ancak bu noktada finansal yeniden yapılandırma kapsamına alınacak firmaların mali durumlarının incelendiği ve bu kapsamda borçlarının yeniden yapılandırılması veya yeni bir itfa planına bağlanması sonucunda borçlarını geri ödeme kabiliyeti kazanacağıın tespitinin yapılmakta olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca firmanın gelecek dönemlere ilişkin nakit akış projeksiyonları da önem arz etmektedir.

Dolayısıyla gerek bu projeksiyon ve tespitler, gerekse firmanın bilanço içi ve dışı varlık ve imkanlarının bir arada irdelenmesi sonucunda, ilgili firmanın öngörülen süre içerisinde borçlarını ödeme kabiliyetini kazanıp kazanamayacağı yönünde bir değerlendirme yapılmakta ve bu değerlendirme sonrasında olumlu görüşe varılan firmalar için Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmeleri imzalanmaktadır.

4.2.6. İstanbul Yaklaşımı Uygulamaları Sonrasında Bankacılık Sektörünün Durumu

Finansal Yeniden Yapılandırma Programının uygulamaya konmasının ardından, 30 Haziran 2003 tarihli mali tablolara göre; Türk

bankacılık sisteminde toplam aktifler 2002 yılı sonuna göre yüzde 14 oranında artarak 148.9 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Tablo 4.2.6.1) .

Aktif toplamı; kamu bankalarında yüzde 21, özel bankalarda yüzde 13, yabancı bankalarda yüzde 9 oranında artarken, Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'nda (Fon) bulunan bankalarda yüzde 10 oranında azalmıştır. Kalkınma ve Yatırım bankalarının aktif toplamındaki artış ise yüzde 14 oranında olmuştur.

2002 Aralık - 2003 Haziran döneminde grupların sektördeki paylarında fazla bir değişiklik olmamış, toplam aktifler içinde kamu bankalarının payı yüzde 34, özel bankaların yüzde 55 olmuştur.

TABLO 4.4 GRUPLARIN SEKTÖR PAYLARI (YÜZDE)

	Toplam aktifler		Toplam mevduat		Toplam krediler	
	Haziran 2003	Aralık 2002	Haziran 2003	Aralık 2002	Haziran 2003	Aralık 2002
Kamu bankaları	34	32	38	34	17	17
Özel bankalar	55	56	57	59	69	65
TMSF Bankaları	4	4	3	5	2	3
Yabancı bankalar	3	3	2	2	4	4
Kalkınma ve Yat. Ban.	4	4	-	-	8	11
Sektör	100	100	100	100	100	100

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr/turkce/bulten>

Toplam mevduatın dağılımında, kamu bankalarının payı 4 puan artarak yüzde 38'e yükselirken, özel sermayeli bankaların payı 2 puan azalışla yüzde 57'ye düşmüştür.

Toplam krediler içinde ise özel bankalar grubunun farkı çok açıktır. Sektördeki kredilerin Aralık 2002'de yüzde 65'i, Haziran 2003'de ise yüzde 69'u özel bankalar tarafından kullanılmaktadır. Kamu bankalarının payı ise aynı kalmış ve yüzde 17 olmuştur.

TABLO 4.5 BANKACILIK SEKTÖRÜ SEÇİLMİŞ AKTİF KALEMLERİNİN GELİŞİMİ

(MİLYON \$)	ARALIK 2000	ARALIK 2001	ARALIK 2002	HAZİRAN 2003
KREDİLER				
Kamu Bankaları	13,036	5,217	4,660	6,181
Özel Bankalar	26,519	14,584	20,914	25,312
TMSF Bankaları	2,183	341	609	572
Yabancı Bankalar	1,647	920	1,322	1,505
Kalkınma ve Yat. Ban	3,020	2,333	2,592	2,885
Sektör	46,405	23,395	30,097	36,455
TGA (BRÜT)				
Kamu Bankaları	1,716	3,104	2,781	3,221
Özel Bankalar	1,723	5,552	2,040	2,319
TMSF Bankaları	2,336	702	1,382	833
Yabancı Bankalar	42	54	68	83
Kalkınma ve Yat. Ban	77	281	109	129
Sektör	5,894	9,693	6,380	6,585
MEVDUAT				
Kamu Bankaları	34,957	25,881	29,666	35,547
Özel Bankalar	38,791	46,697	49,330	53,246
TMSF Bankaları	11,755	2,477	3,530	2,990
Yabancı Bankalar	2,176	1,564	1,888	1,904
Kalkınma ve Yat. Ban	-	-	-	-
Sektör	87,679	76,619	84,414	93,687
TOPLAM AKTİFLER				
Kamu Bankaları	53,154	37,596	41,500	50,181
Özel Bankalar	71,834	66,775	73,093	82,574
TMSF Bankaları	13,193	4,189	5,696	5,104
Yabancı Bankalar	10,112	3,647	4,056	4,430
Kalkınma ve Yat. Ban	6,907	5,535	5,774	6,598
Sektör	155,200	117,742	130,119	148,887
ORANLAR (%)				
Krediler/Top.Akt				
Kamu Bankaları	25	14	11	12
Özel Bankalar	37	22	29	31
TMSF Bankaları	17	8	11	11
Yabancı Bankalar	16	25	33	34
Kalkınma ve Yat. Ban	44	42	45	44
Sektör	30	20	23	24
TGA/Top.Akt				
Kamu Bankaları	3	8	7	6
Özel Bankalar	2	8	3	3
TMSF Bankaları	18	17	24	16
Yabancı Bankalar	0	1	2	2
Kalkınma ve Yat. Ban	1	5	2	2
Sektör	4	8	5	4
Mevduat/Top.Akt				
Kamu Bankaları	66	69	71	71
Özel Bankalar	54	70	67	64
TMSF Bankaları	89	59	62	59
Yabancı Bankalar	22	43	47	43
Kalkınma ve Yat. Ban	-	-	-	-
Sektör	56	65	65	63

Kaynak: BDDK

Seçilmiş aktif kalemlerin grup bazında gelişimi dönemler itibariyle incelendiğinde, Aralık 2001 itibariyle yüzde 20 olan sektörün kredilerinin toplam aktiflerine oranı, Yeniden Yapılandırma Programı sonrasında artarak Haziran 2003 itibariyle yüzde 24'e yükselmiştir. İstanbul yaklaşımına giren kredilerin ağırlıklı olarak (yüzde 63.8) özel bankalara ait krediler olması nedeniyle (grubun kredileri Haziran 2003'de 2002 yıl sonuna göre yüzde 21 artmıştır), krediler / toplam aktifler oranının çok hızlı arttığı ve Aralık 2001'de yüzde 22 olan oranın, Aralık 2002'de yüzde 29'a, Haziran 2003 itibariyle ise yüzde 31'e yükseldiği görülmektedir. Nitekim aynı grubun TGA'larının toplam aktiflerine oranı Aralık 2001'de yüzde 8 iken Aralık 2002 ve Haziran 2003'de yüzde 3'e gerilemiştir (Tablo 4.5).

Kamu bankaları için ise Aralık 2001 itibariyle yüzde 14 olan krediler / toplam aktifler oranı, Aralık 2002'de yüzde 11, Haziran 2003'de yüzde 12 olmuştur. TGA / Toplam aktifler oranı ise aynı dönemler itibariyle sırasıyla yüzde 8, yüzde 7 ve yüzde 6 olmuştur.

Fon bankalarının kredilerinin de İstanbul Yaklaşımı sonrasında değişim gösterdiği ve toplam aktifler içinde Aralık 2001'de yüzde 8 olan payının, Aralık 2002 ve Haziran 2003'de yüzde 11 olduğu görülmektedir. Söz konusu grubun TGA'larının toplam aktifleri içindeki oranı da Aralık 2002'de yüzde 24 iken Haziran 2003'de yüzde 16'ya düşmüştür. Ancak bu hızlı düşüşte TMSF Tahsilat Dairesine aktarılacak sistem dışına çıkan kredilerin etkisi de göz ardı edilmemelidir.

4.3. İstanbul Yaklaşımı Uygulamalarında Son Durum, Değerlendirme ve Öneriler

Bu bölümde İstanbul yaklaşımı çerçevesinde yürürlüğe konulan düzenlemeler sonrasında bankacılık sektörünün son durumu verilecek ve FYYP'nin daha etkin şekilde çalışabilmesi için incelenmesinde fayda görülen öneriler sunulacaktır.

4.3.1. Son Durum

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında Türkiye'de ekonomide yaşanan sorunların üstesinden gelmek için yeni çözüm önerilerinin değerlendirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Problemleri kredilerin yeniden yapılandırılmasına yönelik Londra Yaklaşımı'ndan hareketle yürürlüğe konulan İstanbul Yaklaşımı, hali hazırda bu çözüm arayışlarının en etkili olanı gibi görünmektedir. Yaklaşım çerçevesinde bir çok yeni düzenlemenin gündeme gelmesi bu etkinin en açık göstergesidir.

Her ne kadar karşılıklı uzlaşma ile borçların yeniden yapılandırılması sadece Londra ya da İstanbul Yaklaşımlarına özgü bir uygulama olmayıp normal dönemlerde kreditorler ve borçlular arasında gündeme geliyorsa da, kriz dönemlerinde hem finans sektörünün hem reel sektörün finansal sıkıntı içine giriyor olması, gönüllülük ilkesine göre borçların yapılandırılmasının sistemli bir şekilde uygulanması gerektiğini doğurmuştur.

Bu sistemleştirme sürecinin Türkiye ayağını oluşturan İstanbul Yaklaşımı kapsamında, Ekim 2003 itibariyle 32 gruba ait 208'i büyük ölçekli, 103'ü ise küçük ve orta ölçekli firmalar olmak üzere toplam 311 firmanın 5.2 milyar dolarlık borçlarının yeniden yapılandırılması söz konusudur. 2003 yılında en fazla firma (52 firma) girişinin Mayıs 2003'de olduğu görülmektedir (Ek: 3).

Bu firmaların Haziran 2003 itibariyle toplam istihdamınının 46.571 kişi, ihracat hacimlerinin 766 milyon dolar, toplam cirolarının 2.973 trilyon TL, toplam aktiflerinin ise 7.578 trilyon TL olduğu düşünüldüğünde yapılandırma çalışmalarından ekonominin sağlayacağı getiri daha kolay anlaşılmaktadır.

Ekim 2003 tarihi itibariyle yeniden yapılandırılan 5.242,6 milyon dolar tutarındaki borçların 4.684,1 milyon dolarlık bölümü büyük ölçekli, 558,5 milyon dolarlık bölümü ise küçük ölçekli firmalara aittir.

Ekim 2003 itibariyle FYYP kapsamına alınan toplam 240 firmanın anlaşması bağitlanmıştır. Bunlardan 170'i 22 gruba ait büyük ölçekli firma olup, 17'si küçük ölçekli firmadır. Süreç boyunca, olası anlaşmazlıkları çözmek üzere kurulmuş olan HK'na yalnızca bir başvuru yapılmış olup, Temmuz 2002 tarihlidir.

İstanbul Yaklaşımı kapsamında bulunan firmaların sektörlere göre dağılımına bakıldığında tekstil, gıda ve turizm sektöründe faaliyet gösteren firmaların sayısının diğerlerine göre bir adım öne çıktığı görülmektedir. 38 tekstil, 38 gıda ve 25 turizm şirketinin borçları hali hazırda yapılandırılmaktadır ki, bu üç firmanın kapsam dahilindeki tüm firmalara sayısal oranı yüzde 30'un üzerindedir.

Yeniden yapılandırılan firmaların bölgelere göre gösterdiği dağılıma bakıldığında ise Marmara bölgesinin açık üstünlüğü göze çarpmaktadır. 311 firmanın 180'i (%57,9) bu bölgede faaliyet göstermektedir. Marmara bölgesinin Türkiye ekonomisinin motorize gücü olduğu hesaba katıldığında bu durum şaşırtıcı değildir.

4.3.2. Öneriler

Seçilmiş ülke örneklerinde görülen uygulamalar ışığında, İstanbul Yaklaşımının daha sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için şu hususlara dikkat edilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir:

- i. İstanbul Yaklaşımı'nın kendisinden ilham aldığı Londra Yaklaşımında İngiltere Merkez Bankası, süreçte aktif rol almıyor olsa da, sürecin daha hızlı işlenmesini sağlayan bir katalizör görevi üstlenmektedir. Malezya ve Tayland uygulamalarında ise devletin sürece aktif katılımı söz konusudur. Ne var ki İstanbul Yaklaşımında, Tayland'daki CDRAC'ın, Malezya'daki CDRC'nin görevini bankaları temsil eden bir kurum olan TBB üstlenmektedir.

Her ne kadar TBB, reel sektörü temsil eden TÜSİAD, TOBB gibi organizasyonlarla iletişim içinde çalışıyorsa da, söz konusu organizasyonların süreçte yetki sahibi olmadıkları düşünüldüğünde, bu durumun, alacaklı-borçlu ilişkisinde diğer tarafı temsil eden kurumlar için sürece gönüllü katılımı engellemesi mümkündür. Bir yıllık süreçte yapılandırma kapsamı altına alınan firmaların sayısına bakıldığında Türkiye’de sayının 304’te kalması böyle bir güvensizliğin sonucu olabilir. Bu nedenle, CDRC ve CDRAC gibi her kesimden temsilcilerin bulunduğu bir yapılanma girişimi daha yararlı olabilirdi.

- ii. Yine Londra Yaklaşımının öne çıkardığı gönüllülük ilkesi doğrultusunda, borçların yeniden yapılandırılması sürecine katılımın mümkün olduğunca artırılması için borçluların kendilerini güven içinde görmesini sağlayan bir ortam sağlanmak durumundadır. Bu da ancak yasal güvencelerin sağlanmasıyla mümkün olabilir. Türkiye’de bu çaba doğrultusunda, özellikle İcra ve İflas Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılmış olması sürecin sıhhati açısından olumludur. Ne var ki, daha önce de belirtildiği gibi İcra ve İflas Kanunundaki değişiklikler, daha çok alacaklı lehine işler niteliktedir. Bu da, sürece katılım oranını etkileyebilir.
- iii. Karşılıklar Yönetmeliğine göre bankalar, donuk alacak haline gelmiş kredilerini, eğer yapılandırma kapsamına dahil edildilerse, 6 ay boyunca başlangıçta izledikleri hesapta izlemek, 6. ay sonrasında onu “Yenilenen ve İtfa Planına Bağlanan Krediler Hesabı”na aktarmak durumundadırlar. Bu durum, bir krediyi 3., 4., 5. grupta izleyen bankaların, o kredinin yapılandırılması durumunda, 6 ay süre ile onun için karşılık ayırmaları ve zarar yazmaları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bankaların böyle sorunlarla karşılaşmamak için, FYYP’ye katılmakta gönülsüz davranmaları mümkündür. Yetkili kurum (BDDK), Karşılıklar

Yönetmeliğine, kriz ortamında uygulanmak üzere geçici bir hüküm ekleyerek, bankaların sürece dahil olmaktadır haklı tereddüdünü ortadan kaldırılabılır.

- iv. Tayland örneği incelenirken görüldüğü üzere, yine olağan üstü durumlar için, İflas Mahkemeleri kurulmasının borç yapılandırma sürecinin hızlanması üzerinde olumlu etki yaratması olasıdır. Türkiye’de yapılandırma kapsamı altında ele alınan kurumların %55.9’unun Marmara bölgesinde bulunuyor olması, tercihan İstanbul’da kurulacak ve sadece bu konu üzerinde yoğunlaşacak İflas Mahkemelerinin gerekliliğini düşündürmektedir. Böylelikle, TBB’nin yargı sürecinin uzamasına ve dolayısıyla bazı yapılandırma çalışmalarının, kötü niyetli borçluların borçlarından kaçmaya yönelik teşvik unsuru olabileceği hususundaki kaygıları da giderilebilir.
- v. Malezya’da borç yapılandırma sürecinin hızlanması için anlaşmalı iflas (pre-packaged bankruptcy) kurumu oluşturma yoluna gidilmiş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Türkiye’de bu yöntemin işlerlik potansiyelini görmek için bir pilot uygulama yapılması yoluna gidilebilir.
- vi. FYYÇA’ya göre borçlandırma kapsamında ele alınacak firmaların hangileri olacağını, alacaklar toplamının %75’i ve fazlasına sahip olan alacaklılar belirlemektedir. Bu durum, 1. madde ile irtibatlı olarak düşünüldüğünde, faaliyetlerini sürdürmesi durumunda ekonomiye getiri sağlaması mümkün olan bir şirketin yapılandırma kararının, büyük alacaklısı/alacaklıları ile var olan kötü ilişkileri nedeniyle verilmemesi tehlikesi vardır. Çerçeve Anlaşmasında, hangi firmaların kapsam dahilinde ele alınacağına yönelik hükümler bulunmakla birlikte, firmaların seçimi hususunda objektif kriterlerin getirilmesi ile bu türden sorunların ortaya çıkması engellenebilir. Gerçi, süreçte ortaya çıkması olası anlaşmazlıklar için Hakem Kurulu kurulmuştur, fakat HK’ya

gidecek olayların katı koşullara bağlanmış olması, bu kurulun işlerliği önünde bir engel olarak görünmektedir. 1 yıllık süre zarfında sadece bir tek olayın Kurula gitmesi bunun göstergesidir. ABK'nın aldığı kararları denetleyici uzman bir kuruluşun oluşturulması, bürokrasiyi artırmakla birlikte, sürecin daha nesnel ölçütler doğrultusunda işlemesini sağlayabilir.

- vii. Her ne kadar İcra ve İflas Kanununda yapılan değişikliklerle, FYYÇA'yı imzalamayan alacaklıların yargıya gidiş yolu önemli ölçüde engellenmişse de, süreç üzerinde olumsuz etki yaratması mümkün olan anlaşmayı-imzalamamış-bankaların sürece katılımları için teşvik edici düzenlemeler yapılabilir. Malezya'da görülen "sermayenin ikinci bileşeni kolaylıkları", bu açıdan incelenebilir.
- viii. Türkiye'de yeniden yapılandırma sürecindeki firmaların ihtiyaç duyduğu fonların devlet tarafından sağlanması güç olduğundan, ek fon sağlanmasına yönelik bir oluşuma gidilmesi ve "sermayenin ikinci bileşeni kolaylıkları" tarzı bir uygulamanın bu oluşumda da değerlendirilmesi mümkün olabilir.
- ix. Tayland'da olsun, Malezya'da olsun hükümetler süreç kapsamındaki firmalar için vergi muafiyeti sağlama yoluna gitmişlerdir. Her ne kadar, vergiler devletin en önemli gelir kalemi olduğu için, kriz döneminde bu uygulamanın makro-ekonomide yaratacağı etkiler açısından sakıncalı yanları olsa da, uzun vadede ekonominin gidişatını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Kamuoyunda "vergi barışı" olarak bilinen uygulamanın kısa vadede olumlu sonuçlar doğurması, bu düşünceye dayanak sağlar niteliktedir.

- x. Gerek yapılandırma çalışmalarının kamuoyundaki imajını korumak için, gerek problemlı kredileri gidermek için yürütölen bir uygulamanın problemlı krediler doğurması gibi bir kısır döngünün önüne geçmek için, TMSF tarafından yönetilen bankaların sahip olduğu şirketlerin yeniden yapılandırılması önerilerine mesafeli yaklaşmak gerekmektedir.

Firmaların borç yapılandırma çalışmaları sırasında, operasyonel yapılandırması da göz ardı edilmemelidir. Türkiye’de rekabet ortamının gelişmiş ülkelere nazaran yeterince gelişmediği göz önünde bulundurularak, bu süreç daha rekabetçi bir ortam yaratılması için bir şans olarak görölmeli ve değerlendirilmelidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Finans sektöründe belirli oranda problemliler krediler olağan karşılanmaktadır. Ne var ki, gerek makro-ekonomik, gerek mikro-ekonomik, gerekse duruma özel şartların sonucunda bu oranın yükselmesi, finans kurumlarının birbirleriyle bağlantıları sebebiyle ülke ekonomisini zora sokmaktadır. Hele ülke ekonomisinin kriz içinde bulunduğu evrelerde problemliler kredilerin yol açtığı sorunların giderilmesi, hayati önem taşımaktadır. Çünkü, bu sorunun sağlıklı bir şekilde halledilememesi, hem finans sektöründe hem reel sektörde bulunan firmaların içine düştüğü sıkıntının süresinin uzaması sebebiyle ekonominin zincirleme krizler sürecine girmesine yol açabilir.

Bu nedenle, ekonominin uzun vadede selamete ulaşması için, kurumsal borçların yeniden yapılandırılmasına yönelik uygulamalar geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden Aktif Yönetim Şirketleri uygulamasında, bir kurum piyasadaki problemliler kredileri satın alarak onları yeniden yapılandırma yoluna gitmekte ve böylelikle, ülkedeki finans kurumlarının zaman, emek kaybına uğramaksızın kendi alanlarındaki faaliyetlere odaklanmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

Borç Yapılandırma araçlarından ilkin İngiltere’de ortaya çıkan Londra Yaklaşımı ise, alacaklı ve borçlu kurumların mahkeme sürecine yönelmeden, alacakları gönüllülük ilkesi doğrultusunda çözmesini önermektedir.

Japonya deneyiminden hareketle yola çıkan, gösterdikleri büyüme hızlarıyla uzun yıllar gelişmekte olan ülkeler için örnek teşkil eden ve “Uzak Doğu Mucizesi”nin yaratıcıları olan Güneydoğu Asya ülkeleri, 1997 yılında karşılaştıkları global ekonomik kriz sonrasında, ülke ekonomilerinde yüksek

oranlara ulaşan problemlı kredılerden kurtulmak için söz konusu yöntemleri kullanma yoluna gitmişlerdir.

Bu ülkelerden Tayland, problemlı krediler sorunlarına Londra Yaklaşımı çerçevesinde çözüm ararken, Malezya bir merkezi Aktif Yönetim Şirketi olan Danaharta'yı kurmak suretiyle sorunun üstesinden gelmeye çabalamıştır.

Ne var ki, her iki ülke de borç yapılandırma araçlarından sadece bir tanesine bağlı kalmayıp her iki yaklaşımdan da farklı ölçülerde yararlanma yoluna gitmişlerdir. Tayland, Londra Yaklaşımına göre biçimlenen CDRAC'nin yanında, ülkede özel sermaye tarafından kurulan merkezi olmayan Aktif Yönetim Şirketlerinin kurulmasını özendirirken, Malezya da Danaharta'nın yanında, Tahsili Gecikmiş Alacaklara uzlaşma yoluyla çözüm arayan CDRC'ye imkan tanımıştır.

Her iki ülke de, borçların yeniden yapılandırılması çabalarını, yaptıkları gerek hukuki, gerek kurumsal düzenlemelerle destekleyerek araçların başarılı olma şanslarını artırmaya çalışmışlardır.

Yaşadıkları ağır ekonomik krizden günümüze değin iki ülkenin deneyimleri incelendiğinde, her ikisinin de piyasadaki problemlı krediler sorununu aşma yolunda oldukça mesafe kaydettikleri görülmektedir.

Belli oranda dünyada görülen krizlerle ilintili olarak kasım 2000 ve Şubat 2001'de sonuçları ağır iki kriz yaşayan Türkiye'de de kriz sonrasında problemlı kredilerin toplam kredilerine oranında önemli bir artış görülmüştür.

Türkiye, Londra Yaklaşımı paralelinde bir uygulamayı, FYYP'yi (Finansal Yeniden Yapılandırma Planı) yürürlüğe geçirmiştir. Kamuoyunda İstanbul Yaklaşımı olarak bilinen bu program çerçevesinde FYYÇA'nın (Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması) hükümleri kararlaştırılmış, programın yürütülmesiyle TBB (Türkiye Bankalar Birliği) görevlendirilmiş ve program çerçevesinde gerekli görülen yasal düzenlemeler yapılmıştır.

2003 Ekim ayı itibariyle bu kapsamda 311 firmanın 5.2 milyar \$ tutarında borcu başarıyla yeniden yapılandırılmıştır. Bir yıllık bir süre için bu sayı yeterli olmakla birlikte, İstanbul Yaklaşımı'nın sorunsuz işlediği söylenemez.

Gerek ülkenin öznel koşullarından, gerek piyasanın yapısından kaynaklanan kısıtlılıkların yol açtığı bu sorunların giderilmesi, Türkiye ekonomisinin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Benzer sorunlar yaşayan ülke pratiklerinin incelenmesi sonucunda, bu çalışmada ortaya konulan önerilerin bu bağlamda faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AKÇAKOCA, Engin. "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Toplantısı", Ankara: BDDK Raporu, 23 Temmuz 2002.

ARSLAN, Erdal. "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı Toplantısı", İstanbul: BDDK Raporu, 26 Temmuz 2002.

Bank Negara Malaysia, "Status and Statistics of CDRC Cases", <http://bnm.my/cdrc/rolesc.htm>, Mayıs 2001, (12 Nisan 2003).

Bank of Thailand, Thailand's Economic Reform, (1999).

"Bankacılığı Yeniden Yapılandırma", <http://activefinans.com/activeline>, Aralık 2001, (5 Nisan 2003).

BİLİCİ, Doç. Dr. Nurettin, Vergi Hukuku Genel İlkeler Türk Vergi Sistemi, Yargı Yayınevi, 2001.

BDDK, "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı", Mayıs 2001.

BDDK, "Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu", Eylül 2001.

BDDK, "Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı: Gelişme Raporu", Haziran 2002.

BDDK, "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik", Nisan 2002.

BDDK, "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmeliğin 9 uncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik", 25 Temmuz 2003.

BDDK, "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu", Temmuz 2002.

BDDK, "Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmelik".

- BRIERLY Peter ve Gertjan Vlieghe. "Corporate Workouts, the London Approach and Financial Stability", IMF Working Paper, 1999.
- CANPOLAT Dr. Naci. "Doğu Asya Krizi", ASOMEDYA-ASO Aylık Yayını, (Ocak 2002).
- CLAESSENS Stijne ve Simeon Djeankov, Larry H.P. Land. "Who Controls East Asian Corporations?", The World Bank, 1999.
- CLAESSENS Stijne, Simeon Djeankov ve Lixin Colin Xu. "Corporate Performance in Asian Crises", The World Bank, February 2000.
- ÇEŞTEPE Hamza ve Mahmut Bilen. "Devletin Ekonomideki Rolü: Finansal Kriz Sonrası Doğu Asya'da Performans Analizi", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, (Haziran 2001), s. 54-71.
- Danaharta, Operations Report, Aralık 2000.
- Danaharta, Information Guide, Kasım 1998.
- DİE, "Çeşitli Veriler", <http://www.die.gov.tr>.
- DPT, "Temel Ekonomik Göstergeler", Çeşitli Sayılar, <http://www.dpt.gov.tr>.
- DUVAN, Berke. "Finansal Sistemin Yeniden Yapılandırılması: Tayland Uygulaması", DPT, Nisan 2001.
- DUVAN, Berke. "Türk Bankacılık Sisteminde Tahsili Gecikmiş Alacakların Tasfiyesi ve Şirket Borçlarının Yapılandırılması", DPT, Uzmanlık Tezi, Kasım 2001.
- DZIOBEK Claudia ve Ceyla Pazarbaşıoğlu. "Lessons From Systemic Bank Restructuring: A Survey of 24 Countries", IMF Working Paper, December 1997.
- DZIOBEK, Claudia "Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring", IMF Working Paper, August 1998.
- ENOCH Charles, Gillion Garcia ve Sundarajon V, "Recapitalizing Banks with Public Funds", IMF Staff Papers, Vol. 48, No:1, 2001.

- ERÇEL, Gazi. "Güney Asya'da Yaşanacak Krizden Alınacak Dersler", Mediterranean Development Forum, World Bank, Marakeş, Fas, TCMB Yayınları, September 4, 1998.
- ERDÖNMEZ, Pelin Ataman. "Finansal Yeniden Yapılandırma Programı", TBB Bankacılar Dergisi, Sayı: 41, 2002.
- ERDÖNMEZ, Pelin Ataman. "Ekonomik Kriz Sonrası Kurumsal Yeniden Yapılandırma Süreci", TBB Bankacılar Dergisi, Sayı:43, 2002.
- ERDÖNMEZ, Pelin Ataman. "Sistemik Banka Yeniden Yapılandırmasına Teorik Yaklaşım", TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Haziran 2002.
- EROĞLU, Doç. Dr. Ömer ve Albeni, Yrd. Doç. Dr. Mesut, Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye, Isparta: Bilim Kitabevi Yayınları, Haziran 2002.
- HAWKINGS John. "Bank Restructuring in South-East Asia", Bank Restructuring in Practise, BIS Policy Papers No:6, August 1999.
- IMF, "Thailand Selected Issues", Staff Country Report, No:00/21, February 2000.
- IMF, "Malaysia: Selected Issues", Staff Country Report, Ağustos 1999.
- ISKANDER Magdi, Gerald Mayerman, Dale F. Gray ve Sean Hagan. "Corporate Restructuring and Governance in East Asia", IMF Working Paper, March 1999.
- İstanbul Sanayi Odası, "500 Sanayi Kuruluşu", 2000-2001., <http://www.iso.org.tr>
- KAWAI Masahiro. "East Asian Economic Recovery and Structural Reform", World Bank Working Paper, June 2000.
- KENT Pen. "Corporate Workouts-A UK Perspective", Bank of England, 1997.
- KESKİN, Doç. Dr. Ekrem. "2000 Yılında Türkiye Ekonomisi ve Türk Bankacılık Sistemi", Bankacılar Dergisi, Sayı: 37, 2001.
- KLIENGBIEL Daniela. "The Use of Asset Management Companies in the Resolution of Banking Crises Cross-Country Experiences", The World Bank Working Paper, 2000.

- LINDGREN Carl-Johan, Tomas J.T. Balino, Charles Enoch, Anne-Mari Gulde, March Qintyn ve Leslie Teo. "Financial Sector Crisis and Restructuring Lessons from Asia", IMF Working Paper, No: 188, 1999.
- MAYERMAN, Gerald. "The London Approach and Corporate Debt Restructuring in East Asia", IMF Working Paper, 1999.
- MESUTOĞLU, Berk. "Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma: Güney Kore Örneği", BDDK, Mart 2001.
- MESUTOĞLU, Berk. "Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetimi Şirketlerince Tasfiyesi-Ülke Örnekleri", BDDK, Mayıs 2001.
- NİYAZI, Dr. Erdoğan, "Dünya ve Türkiye'de Finansal Krizler", Yaklaşım Yayınları, 2002
- PORNAVALAI, Cynthia M. "Corporate and Debt Restructuring in Thailand", Tilleke & Gibbins R.O.P., Nisan 1999.
- SÖNMEZ Atilla, Doğu Asya Mucizesi ve Bunalımı, Türkiye İçin Dersler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Şubat 2001.
- STONE Mark R. "Corporate Debt Restructuring in Asia: Some Lessons from International Experiences", IMF Working Paper, Ekim 1998.
- TURHAN, M.İBRAHİM. "Dünya Ekonomisinin Felaket Senaryosu: Global Kriz", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 3, Ekim-Kasım 1998
- Tayland Merkez Bankası, "Thailand's Economic Reform", 1999.
- Tayland Merkez Bankası, <http://www.bot.or.th/CDRAC>.
- TBB, "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması", Mayıs 2002.
- TBB, Bankalarımız Yayını, 1996 - 2000.
- TBB, 4389 sayılı Bankalar Kanunu (4743 sayılı kanun ile değişik), Mart 2002.
- TCMB, "2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı: Kur ve Para Politikası Uygulaması", Aralık 1999.

TCMB, Sektör Bilançoları, Çeşitli Sayılar, <http://www.tcmb.gov.tr>.

TCMB, Haftalık Basın Bültenleri, Çeşitli Sayılar, <http://www.tcmb.gov.tr>.

TÜSİAD, “Ekonomiye Siyasi Fren”, TÜSİAD Konjonktür, Sayı 32, Temmuz 2002.

World Bank, World Development Report 1998/99.

YELDAN Erinç, Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Ankara: İletişim Yayınları, 2001.

ZHUANG Juzhong, David Edwards, David Webb, Ma. Virginia Capulong. “Corporate Governance and Finans in East Asia”, Asian Development Bank, 2000.

4743 sayılı “Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”.

BORÇLU-KREDİTÖR VE KREDİTÖRLER ARASI ANLAŞMALAR

Borçların yeniden yapılandırma sürecinde Borçlu-Kreditör Anlaşması ve Yeniden Yapılandırma planlarının kreditorler arası onaylanması ve uygulama karar sürecinin belirlenmesine ilişkin çerçeve Finans Şirketleri Birliği, Tayland Bankalar Birliği ve Yabancı Bankalar Birliği'nin katılımıyla gerçekleşmiştir. Anlaşmalar, borç yeniden yapılandırma sürecini hızlandırmak için Bangkok Yaklaşımını izleyecekleri yönünde taahhütte bulunan imzacı tarafları bağlayıcı niteliktedir. CDRAC'nin incelemesinden sonra söz konusu anlaşmalar 34 yerel ve 31 yabancı finansal kurum tarafından 19 Mart 1999'da imzalanmıştır. Bireysel bazda borç yeniden yapılandırma olaylarında hedef borçlunun bir kez Borçlu Katılma Formunu imzalaması durumunda Borçlu-Kreditör Anlaşması altına girmesi yönünde bir zorlayıcılık getirilmiştir.

Söz konusu anlaşmalar ile; ilk kreditorler toplantısı çağrısından, borçludan sağlanacak bilgilere, yeniden yapılandırma planının sunumu ve onaylanmasına kadar Bangkok Yaklaşımında çerçevesi çizilen ilkeler doğrultusunda borç yeniden yapılandırma sürecinde izlenecek aşamalar detaylandırılmıştır. Anlaşma altındaki hem kreditorler hem de borçlular CDRAC'yi teknik tavsiye ve tartışmalarda arabuluculuk için kullanabilir. Anlaşmayı imzalayan kreditorler, sunulan borç yapılanma planı üzerinde oylama yapmak zorundadır. Kredi alacaklarının teklif edilen borç yapılanma planının oylama sonucunda reddetmesi halinde, bunun nedenlerini açıklama zorunluluğu vardır. Finansal kurumların çoğunluğu (hem sayı hem kredi hacmi yönünden), sunulan borç yapılandırma planını onaylıyor ancak sağlanan çoğunluk, İflas Yasasında belirtilen çoğunluğa ilişkin zorunluluğun altında kalıyor ise, yeniden yapılanma planı kreditorler arasında bağlayıcı hakem kararı için bir İdari Karar Heyeti'ne (Executive Decision Panel)

aktarılır. Eğer kredi alacaklıları arasında çoğunluk sağlanamıyorsa, kreditorler arası hakem kararı zorlanmamakta ve kredi alacaklıları mahkemelere resmen başvurarak; alacağın tahsilini, likidite edilmesini veya reorganize edilmesini talep etmektedir.

SERMAYENİN İKİNCİ BİLEŞENİ KOLAYLIKLARI

Finansal kurumlara tanınan sermayenin ikinci bileşeni kolaylığı; kurumsal borçların yeniden yapılanmasını teşvik edici şekilde tasarlanmış devlet katkısını içeren sermaye artırımındır (Tier 2). Buna göre; finansal kurumlar her 3 aylık dönem sonunda, borç yeniden yapılandırma anlaşmalarını, orijinal kredi sözleşmesini ve kredi borçlusunun ödeme gücüne sahip olduğunu gösteren raporları Finansal Sektör Danışma Komitesi'ne (FRAC) sunarak, sermayenin ikinci bileşeni kolaylıklarından faydalanmak üzere başvurabilir. Sermayenin ikinci bileşeninin en düşük miktarı, daha önce verilen krediyi aşan tutar veya özel sektöre verilen kredilerin net artışının %20'sini karşılayacak şekilde belirlenmektedir. Her kurum, risk ağırlıklı aktiflerin %2'sine ulaşıncaya kadar ikinci sıra sermaye ilavesini maksimum değerden elde edebilir. Bu sınırlar içinde, ikinci sıra sermaye ilavesinin tutarı, özel sektöre açılan yeni krediler için risk ağırlıklı aktiflerin %1'ini geçemez. İkinci sıra sermaye ilavesi bankalara tarafından ihraç edilen 10 yıl vadeli teminatsız tahvillerin, devlet tarafından yine aynı vadeli piyasada işlem görmeyen ancak piyasa faizleri üzerinden ihraç edilen devlet tahvilleri ile değiştirilmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir.